

Timsah Gözyaşları Vicdan Kanaması Değildir

Zalimler zulmünü mazlumlara üzerinde kurar ve masumiyet postuna bürünerek mazlumu savunduğuna inandırmak ister.

Çünkü zulüm de zulmeden de halkların düşmanıdır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir dilinde zulmü savunmak mümkün değildir.

O nedenle zalimler yalanlara sığınmak zorundadır.

Lord Braugham; “ En çirkin yalan çocuğa ve halka söylenen yalandır. Çünkü ikisi de kolayca kanar” derken bir tespit yapar. Çünkü çocuğun da halkın da vicdanı kirlenmemiş, masumiyeti bozulmamıştır. Kendisine öğretilen ‘değer’ ne ise ona inanır. Bilinciyle yüreği arasında kurması gereken köprüyü kurmamış, kuramamıştır.

Yalancılar tam da burada devreye girer. Finley Peter Dunne’nin dediği gibi; “Belli bir amaçla söylenen yalan, en ahlaksız yalan biçimidir.” Zalim, en çok da onun işe yaradığını bilir.

Bunun için de teknolojinin bütün olanaklarını kullanarak yalan makinelerini devreye sokar. Bütün dünyayı kana boğan emperyalizmin simgesi olan bir ülkenin devlet başkanı çıkar, ölen çocuklar karşısında gözyaşları döker.

Sanki dünyaya silah satan, o silahlarla yalnızca insanı değil, insanlığı katleden kendileri değildir. Sanki enerji kaynaklarının üstüne oturmak ve dünyanın enerjisini sömürmek için

Ortadoğu’yu kan gölüne dönüştüren onlar değil, ölen, öldürülen yerinden yurdundan olanlardır.

Sanki; gelişmekte olan ülkelere 550 milyar dolarlık silah satıp halkları ırk ve mezhep çatışmalarına sürükleyen; sonra çıkıp ekranlarda bir çocuğun ölümüne ağlayan, timsah gözyaşlarını vicdan kanaması diye yutturan emperyalizmin temsilcileri değil de birbirine kırdırılan halklar...

Ne yazık ki Mark Twain dediği gibi; “Gerçek ayakkabılarını giyemeden, yalan dünyayı üç kere” dolaşiyor.

Biz yine de Norveç özdeyişindeki sözlere inancımızı koruyalım. “Yalan dörtnala gider, gerçek adım adım yürür fakat gene de vaktinde yetişir.”

Değerli Yaşam Sanat dostları...

Yeni bir döneme girerken, yeni bir şey söylemiş değiliz. Karamsarlık bulutlarının insanlığın yaşanabilir bir dünya kurgusunu gölgelememesi için, bilinen bir şeyin altını kalınca çizmek istedik.

Hiçbir şey etmez insanın insana ettiğini. Yine de düşünen, düşündüğünü uygulama yetisine sahip olan, bugününü kana bulayan sistemi kuran ama kurduğu sistemi yıkacak bilince, güce ve mücadeleye sahip olan insandır sığınağımız.

Bu bilinç ve umutla yolculuğumuz sürecektir.

Özgür Düşünceden Neden Korkulur?

İngiliz düşünürü J.Lock'a göre, insan doğuştan bilgisizdir. Bana göre yeteneği saklı tutmak koşuluyla şöyle de denilebilir; yeni doğmuş bir çocuk ilerleyen yaşam sürecine koşut olarak, deneyimlerine ve gözlemlerine göre bilgilenir. Aptallar deney ve gözlemden yoksun oldukları için, ömürleri boyunca aptal kalırlar. Tüm yaşamları bomboş bir kâğıt gibidir. İnançları, bu ak kâğıt üzerinde yalnızca bir noktadır. Denizlerin yönsüz planktonlarına benzerler. Yaşam dalgalarının gelgitlerinin önleri sıra, bir yönsüzlük içerisindedirler. Soru sormayı bilmedikleri için karanlık evrenlerinde mutludurlar. Oysa, *"düşünen bir baş için gözü kapalı yaşamak, sırtına yükletilen yükün ne olduğunu sormadan taşıyıcısı olmak gibi insana yakışmayan bir durum benimsenemez. İnsan soru soran, soru sormayı bilen, isteyen bir varlıktır."* Yaşamın ayırdına varmak isteyen, karanlıkları sorgulayan, gerçeğin izini sürendir insan. Binlerce yılın gerisinde kalmış olan dogmaların peşi sıra yürümek, binlerce yıl önce yaşamış insan gibi düşünmekte, davranmakta ısrar etmek, hayatın birbiri ardı sıra gelen ve birikerek tarih olan gerçeğine karşı durmaya çalışmak, yaşanan anları kirletmekten başka bir şey değildir. Doğanın itici gücü önünde sonunda kirlerinden temizlenecektir zira.

Hallacı Mansur'un yaşadığı zaman diliminde softalardan birinin şöyle dediğini anlatıyor tarih; *"Bizim mağaralarda, izbelerde fısıldaştığımız sır tecellilerini Mansur açığa vurdu ve ayağa düşürdü."* Börtü böceğin süründüğü izbelerde, mağaralarda bilinmeyen bilinmesine dair ne fısıldaşılır da yüksek sesle konuşmaktan korkulur? Mansur'a göre bilinmeyenle (tanrı), bilinen (insan) iç içedir, tek vücuttur. Yani insan tanrıdır ya da tanrı insandır: *"Beni öldürün/beni öldürün/yaşadığım*

ölümümde/benim yaşayışımında ölüm/ölümümde yaşama vardır" derken, izbelerde-mağaralarda kimilerinin korkuyla fısıldaştığı gerçeği günışığına çıkarıyor Mansur. Ait olduğu toplumun inançlarını kökünden sarsıyor bir an'da. Ve saltanatı sarsılan zamanın egemenleri tarafından hapsediliyor. Düşüncelerinden vazgeçmesi için bir dizi işkenceden geçiriliyor ama o gerçeğin sularından bir adım geri çekilmiyor. Egemen güç elleri, ayakları ve sonunda başını kestiği Mansur'la, zamanın sesini soluğunu da keseceğini sanıyordu. Oysa O'nun söyledikleri hâlâ yaşıyor. İzbelerde, mağaralarda korkuyla fısıldaşanların uzantısı, kirli yüz ve düşleriyle bugün de var. İnsanı yakarak, zamanı boğarak varlıklarını sürdürmeye uğraşıyorlar. Gerçek, ışıltılarla dönüyor önümüzde oysa.

N.F.Kısakürek'e göre Hallacı Mansur, omuz omuza yaşadığı insanların içinde bir ayırık otudur. Bakın nasıl betimliyor yaşanan dramı; *"Seziliyor ki, Mansur dışardan gelen bir zulmün değil, kendi nefinden fişkıran bir şeyin mazlumudur; kendi kendisinin mazlumu... Zirâ onun âkibetini mukaddes ölçü biçti ve idamına hükmetti."* Şimdi, N.Fazıl düşüncesinde olanlara sormak gerekiyor; mukaddes ölçü, düşüncesinden ötürü bir insanın ellerinin, ayaklarının, başının kesilmesini ve üzerine nef yağı dökülerek yakılmasını nasıl emreder? Böyle bir emrin mukaddesliğinden insan olarak söz edebilir miyiz? Mansur'un 'nefsinden fişkıran şey'in özgür düşünce olduğunu söylemeye dili varmıyor N.Fazıl'ın. Düşünce özgür olmadıktan sonra, insan nasıl insan olabilir? Kalabalığı bin yıl öncenin masallarıyla uyutmak, egemen güçlere mukaddeslik kılıfları icat etmek, doğuşla hak edilen özgürlüğü baltalamak değil midir? İnsan ne çe-

Düşünemediğim

Yeryüzünden yükselen her ses
Ürpertir beni hüznlere iter
Hiç yoktan ağlayasım gelir
Gökkubbe alçalır ağırlaşır
Göğün ötesine uçasım gelir

Topraklar güzelden de öte
Gözümde çıplaklığı yüreğimde sıcaklığı
Cümbüşlere karışır hayasız notalar
Hangi renkler tabulu hangileri yaşamlı
Çiçeklerini öpesim gelir

Atlaslarda başka günler yazılarda başka
Akşamları anımsarım dal uçlarında
Göçmen gagalı sevda kuşları
Düşünmek boş bu saatten sonra
Denizin dibinde kabuk olasım gelir

1954 – Tarlabası / İstanbul

kiyorsa böylelerinden çekti, çekiyor.

Bir tüneli geçiyoruz, bitimine yakın yeniden yeniden başlayan. Bildiğimizin ama söyleyemediklerimizin etrafında fır dönüyoruz. Bir zamanlar izbelerde fısıldaşılan şimdi kapalı kapılar arkasında konuşulan aynı korku bu. Adını bizden öncekilerin koyduğu masalların çevresinde yorulmaksızın tapınıyor, yarınların da bulanıklığına neden oluyoruz. Oysa sevgi, bilgi ve gerçek evrenseldir. Üniforması yoktur bunların. Sarığı, cüppesi, tapınağı yoktur. Gerçekten yana söylenmiş her düşüncenin tüm zamanlarda geçerliliğini koruması bu yüzdendir.

Yunus Emre, Pir Sultan, Azmi Baba, Viranî, Kaygusuz Abdal, Edip Harâbî gibi ozanlar günümüzde yaşasalardı halleri nice olurdu acaba? Bakın Azmi Baba'nın söylediklerine: “Yüz bin tamun olsa korkmam birinden/Rahman ismi nâzil değil mi senden/Gaffar-üz-zünûb 'um demedin mi sen?/Affet günahımı yalancı mısın?” Azmi Baba bu söylemiyle yaşadığı toplumun

önünde giden biri. Eleştiriyor, yargılıyor ve yeni sentezlere varıyor. İnsana özgü durum budur işte.

“Topraklardan, taşlardan yola çıkarak bitkilerden, sürüngenlerden geçip insana ulaşmış bir evrim var. Madenler, bitkiler, hayvanlar zinciri sonunda gelip insana dayandı. Evrim sonsuz olduğuna göre, insandan öte de bir şeyler olmalı. Gelişme gücü insanı da zorlayacak elbet, evrim insanı da aşacak. Bir gün gelip yepyeni bir yaratıkla karşılaşacak dünyamız.”

Alman düşünürü F.Nietzsche insanüstünün özlemine çekerken, insanlığımızı onarmaktan söz ediyor Comte. Darwin’se “Hayvanlığımızı onarmalıyız” diyor. Bergson, selameti metafiziğe dönmekte buluyor. Kimi düşünürler insanı, kimileriye tanrıyı baştaçı edegelmış ve bu arayış içerisinde özgür iradesinin sahibi olduğu oranda kendi doğrusuna ulaşacaktır. Yeter ki özgür düşünce kuduz bir köpek gibi kovalanmasın.

Küresel Günahkarlık: İletişim İçin Sanat (1)

Şair, yazar Prof. Dr. Sabahudin Hadzialic, 1960 yılında, Bosna-Hersek- Mostar'da doğdu.

2011-2012 ders yılından beri Travnik Uluslararası Üniversitesi, Medya ve İletişim Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmakta ve ayrıca üniversitenin Dış İlişkiler Ofisinin başkanlığını da yürütmektedir. Travnik Üniversitesi'nin yanı sıra Roma Üniversitesi'nde (İtalya) ve Vilnius Üniversitesi'nde (Litvanya) konuk profesör olarak medya ve iletişim dersleri vermektedir.

Yurt içinde ve yurt dışında basılmış 13 kitabı, pek çok yayınlanmış makalesi ve araştırması bulunmaktadır. Gerçekleştirdiği birçok projenin içinde editörlüğünü yürüttüğü DIOGEN pro-kültür sanat dergisi önemli bir yer tutmaktadır.

Bosna-Hersek Yazarlar Birliği, Bosna Hırvat Yazarlar Birliği, Sırbistan Yazarlar Birliği, Karadağ Yazarlar Birliği başta olmak üzere bazı edebiyat oluşumlarının üyesidir.

"Yugoslavya'nın En İyi Genç Şair Ödülü 'My Pen' (1987)" ve "Yugoslavya-Sırbistan 'İvo Andrić' Akademi Ödülü (2011) yanı sıra pek çok ödülün sahibi olan Hadzialic, Bosna Hersek'in Sarajevo (Saraybosna) kentinde yaşamaktadır.

İletişim için sanat çözüm olabilir. Eğer sanatın küresel boyutta insan kaynaklarının iletişimine öncü olmasına izin verirsek, insanlığın yüz yüze kaldığı sayısız sorunun çözümüne ulaşabilir miyiz? Yanıt çok basit: Bunu kabul edersek, yani sanatın öncü olmasını kabul edersek evet...

1- Sanat insan ruhunun, insan mirasının ve insan beklentilerinin yansımadır.

2- Sanatın önyargıları, kıskançlıkları yoktur.

3- Sanat tümüyle iletişimdir, iletişim hakkındadır.

4- Sanat yerli, ulusal olabilir, ancak ulusal oluştundan dolayı daima küreseldir.

5- Sanat, barışçı, kışkırtıcı ve her türden sınırı kırabilecek güçtedir.

Sanat, sosyal ve politik farklılıkların birleştiricisidir.

Tezimi en kısa yoldan savunabilmek için DIO-

GEN adlı dergide dünyanın her yerinden sanatçıların yaptığı sunumların analiziyle bilimsel çalışmayı sunacağım. Bu arada, DIOGEN ile ilgili bilgi vermeliyim: DIOGEN 2009 yılından bu yana, yani sekiz yıldır, dünyanın altmıştan fazla ülkesinden 345 yazarın katılımıyla çıkarılan sanat, kültür, eğitim ve bilim dergisi. Yazarlarının arasında şairler, kısa öykü yazarları, dramaturglar, makale yazarları bulunmakta. Yazarlara ek olarak, dünyanın her yerinden ressam, fotoğraf sanatçısı, grafik tasarımcıları ve genelde sanatın her koluyla uğraşan 79 kişilik bir ekip, DIOGEN'in katılımcıları arasında.

Gelin Makedonyalı bir sanatçı olan Prof.Dr. HRISTO PETRESKI ile başlayalım:

Petreski, tuhaf önerilerle kapanmış bir ruhun duyusuyla, önümüze sanatsal haykırışların türlü biçimlerini koyuyor. İmgenin, fırçanın, suyun, ateşin ve kendi haykırışının makul kapsayıcılığında çok

boyutlu bir sanatçı. Döngüsel tekrarları ister yağlı-boya resimde ister suluboyada olsun çok boyutlu bir sanatçı.

Hepimiz çok boyutlu varlıklarız. Karşılıklı bir anlayış içinde birbirimizle iletişim kurabilmemiz için içsel dünyamızdaki iletişimin tüm gözeneklerini açmaya ihtiyacımız var. Sözde farklı, aslında avantajımız olan kendi boyutlarımız içerisinde farklılıklarımızı görmek zorundayız, çünkü derimizin altı hepimizde kan kırmızı. Hiç mavi, yeşil, sarı kanlı var mı? Hepimizininki kırmızı. İşte bu noktadan başlamalıyız, yavaş yavaş ancak emin bir biçimde.

Şimdi Polonya'dan bir sanatçıyla devam edelim: MARCIN BONDAROWICH. MARCIN BONDAROWICH'İN görsel poetikası/ şiiri hakkında konuşmak çok zor. Neden zor? Yarattığı eserin dışsal uyarıcısı/ canlandırıcısı içsel bağlantısının özü ile kuşatılmış, işte bu, sanatsal yaratısının olmazsa olmaz koşulu. Gözlemlere dayanarak söyleyecek ya da yazacak olursam, sanatçının çoğunlukla hep kendisiyle yüzleştiğini görme şansım oldu ancak, aynı zamanda dışsal uyarıcıya da bir cevap yaratıyordu. İşte bu, sanatçı kimliğine rağmen, onu insan yapan şey.

Provokasyon ya da kışkırtma bazen dışarıdan içeriye gitmektir. Var olan görüntülerin/ vizyonların yerinden edilmesi/ tahtından indirilmesi yalnızca dışarıyı değil kendi içimizi de daha iyi görmemize neden olabilir, kendimizi daha iyi hissetmemize yardımcı olabilir. Hep haklı olmak, doğru olmak zorunda mıyız? Hayır. İşte bu yüzden iletişim için sanat bize çok yardımcı olabilir. Şöyle ki, sanat yalnızca ruhumuzu dışsal etkiye açmak değildir; sanat, aynı zamanda daha geniş resmi ya da manzarayı da görmemize yardımcı olur.

İtalya'dan, Leonardo Da Vinci'yle devam edelim: Leonardo, o çok bilenlerin arasındaydı. Karanlık çağda uygarlığın şafak vaktini haber veren ışık olarak hayat sürdürdü. Sona erecek karanlığın ışığıyla insanlığı uyardı; o dönemin gömüleceğini ilan etti. Derin izler bırakan hem sanatsal hem bilimsel yaratılarıyla, bilginin sınırlarına ulaşmak için hiç tereddüt etmedi. İster bir deha olsun ister ona sunulmuş tutkuyla çalışan bir bilge yaratıcı, bilgisinin gücü ve sanatı, sanatındaki gizlenmiş mesajda mı/ iletide miydi, yoksa bilgisizliğe taraf tutan o karanlık dönemin insan bedeninde miydi?

Sanatçılar bazen yüzyıllar önceden ışığı görürler. İnsanlık için umut olan ışığı görürler ve verirler. Eğer ölmelerini, yok olmalarını beklemeden, bilim ve bilgi aracılığıyla o ışıkları kabul edersek,

iletişim için sanatı da çok daha iyi anlayabiliriz. Bunu başarabiliriz. Hem de medya okuryazarlığı aracılığıyla. Önce eğitimciler için, sonra eğitim almak zorunda olanlar için. Sağlıklı bir toplumun avantajı yurttaşlarını maddi şeylere ulaştırmak değildir yalnızca; yurttaşlarını tüm insanlık için farklılıkları kavrayacak anlayışa ulaştırmak ve ortak insanlık mirasının içinde dünya bilgisine sahip olmalarını sağlamaktır. Hiç kimse ister Allah ister God ya da Buda, vs. desin, giderken maddi edimlerini yanlarında götürmez; ancak sanatla iletişimin bir sonucu olarak dünya mirasının hatırası sonsuza dek kalır. Sanat için iletişimi, hiç zaman yitirmeden, söz ettiğim gibi, medya okuryazarlığını geliştirerek, özellikle sosyal medya yoluyla harekete geçirmek durumundayız.

Haydi Britanya'dan bir sanatçıyla, Eleanor-Leonne Bennett'le devam edelim: İşle, oluşla, yapma eylemiyle, sorunun en derindeki özüne nüfuz ederek, gündelik yaşamdan hafifçe saparak parmak uçlarının öfkesiyle sorunu buldu. Sorun ne? Sorun kaçış sorunu. Kameranın eylem gücüyle yeni bir gerçeklik yaratmıyor, ama düşüncesini, bir varlık alanı içinde durduruyor. Sadece kendi varlık alanı değil; parçası olduğu uygarlığın doğası ve kimliği. Eleanor-Leonne Bennett'in fotoğraf sanatını annesinin izniyle dergimizde yayınlıyoruz. Biliyoruz ki onu görebilsek arayacağız da. Günümüzde körlük iyileştiriliyor. Tekrar tekrar düşünmeye gerek yok, karşımızda dünyanın en çok ödüllendirilen fotoğraf sanatçısı yok sadece, bir insan var.

Artık yeni gelenleri kabullenmeliyiz; yani yeni niyetler, yeni görüşler yeni umutlar getiren o gençleri kabul etmeliyiz. Gençliğimizin, yetişkinlerin cehalet alanında kaybolmasına izin vermemeliyiz. Gençlerin meşaleyi taşımasına izin vermemeliyiz, çünkü her zaman gerçekten her zaman, meşale yolculuğun sonunda ellerimizi yakar. Buna karşın yeni gelenler daima yola devam ederler. Kendi becerilerini geliştirip mesajı daha sonraya iletirler. Lütfen gençlerin ellerindeki gücü kaybederek yaşlanmalarını beklemeyin. Hükümetler bugün gençler tarafından, hatta yaşları kırk ya da otuzların altında olanlar tarafından bile yönetilebilir. Bu gençler nefret ve ayrımcılıkla zehirlenmemiştir. Umut ve anlayışla doludurlar.

Şimdi, Meksika'dan bir sanatçıyla, Frida Kahlo'yla devam edelim: Frida hayatı sevdi ve günlük yaşamın zorlukları içinde hayatta kalmaya çalışırken hasret çekerek dostlar, arkadaşlar aradı. Onun ardında bıraktığı öyküsü geride kalan eserleri ve âşklarının mektuplarıdır. Bana göre, onun eserleri

Ten Years Later

*Envy and malice
feed on
my mistakes.
I try to understand
what they are
painlessly looking for
the collectiveness
of my being.
I don't understand
that without pain
there is no life
let alone...*

On Yıl Sonra

*Kıskançlık ve fesat
beslenir
kendi yanlışlarımdan.
Anlamaya çabalarım
ne olduklarını,
ararım
acı çekmeden,
örselemeden varlığımı.
Anlamış değilim
acısız
bir yaşamın olmayışını,
bırak kendi haline
demekte aklım...*

İngilizce'den çev.: Ali F. Bilir

aşklarıdır, ancak eylemleriyle, esinlenmeleriyle yalnızca bir erkeği değil dünyadaki herkesi sevmiş ve arzu dolu dünyasını kendi görüntüsüyle iç içe örmek isteyerek fırçasının parmak izleriyle mektuplar yazmıştır.

Günümüzde bu dünyada, yaşamı sevmeyen, hele de sanatın içinde bir yaşamı sevmeyen yoktur. Sanat yoluyla aşk iletişimi esin dolu kişiler için bir avantajdır. İşte bir öneri: Birbirimizle ya da karşı tarafla kavga edeceğimiz zaman, etrafımızdaki ve karşımızda olan sanatçılarla bir toplantı düzenleyin. Böylesi toplantıların sonunda göreceksiniz ki çıkarmaya çalıştığımız kavga anlamsız bir şey haline gelir. Kudüs, bu öneriye en iyi örneği oluşturabilir. Bir ay boyunca iki tarafın sanatçıları bir araya gelip konuşsalar “sözde problem”in bir çözümüyle, hem de iki tarafa uygun çözümüyle karşımıza çıkarlar.

İşte Litvanya'dan bir sanatçı, Remigijus Vencus: Karakterlerini erotik izler içinde göstermeyip İsa'nın bedeni ve postmodern insanı iç içe geçiren erkek karakterler çizmekte. Görünüşe göre bu erkek karakterler içinde yaşadığımız dünyanın tuhaf imgeleri. Bu belki de bizi bekleyen dünya. İsa'dan 600 yıl önce Çin'den, İsa'dan 500 yıl önce Antik Yunan'dan bu yana sessizce ve bilgece nihai açılımını ve duruşunu beklemekte olan dünya.

Eşcinselliğin bir hastalık olmadığı gerçeğiyle yüzleşip (ki ben bir heteroseksüelim) insanların yaşam biçiminin herhangi bir türüne saygı göstermeliyiz. Bu saygıyla yeni düşünceleri, yen görüş-

leri ve yeni çözümleri kolayca kabul edeceğiz. Birisini eşcinsel diye küfürle aşağılayıp aynı zamanda demokrat ve liberal olamayız. Böylesi bir kavram kargaşası olamaz. Ben hep şöyle derim: Eşcinsel eşcinseldir; ancak politikacılar eşcinseller için söylenen küfürleri hak eder. Diğerlerini, bizden farklı olanları kabul ederek farklılıkları birleştirme olasılığını da kabul etmiş oluruz, tam da DIOGEN pro kültür'un sanat, kültür, eğitim ve bilim için yaklaşık sekiz yıldan bu yana yaptığı gibi.

Niye bunları anlatıyorum? Ben daha iyi iletişimin yararına sanatçıların çok daha iyi diplomatlar ya da politikacılar olacağını, yalnızca benim hal-kım için değil, diğerleri için de, farklı olanlar için de çok daha iyi olacaklarını düşünüyorum. Kendi ülkemizin ya da halkımızın haini olmadan, kendi ülkemden başlayarak, herkes için iyi niyetin elçileri olmalıyız.

Deneyebilir miyiz? 10 yıl denedikten sonra nasıl işlediğini görmek üzere diyorum.

En azından Birleşmiş Milletler'i bir başlama noktası olarak kullanarak işe girişebiliriz.

İngilizce'den çev.: Dr. Vildan Özdemir(2)

1- “2. Uluslararası Akdeniz Kentleri Sanat Buluşması” bağlamında Mersin'de, 17 Kasım 2017 tarihinde, İçel Sanat Kulübü ve ODTÜ Koleji'ndeki konuşma metni.

2 - Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

İngilizce öğretmenliğinin yanında uzunca süre İngiltere ve Amerika'da bulunan kızım ve İngilizce öğretmeni olan arkadaşlarıyla yemekteyiz. Bu arada, kulağım Kayahan'ın söylediği şarkıda. Sıkça yinelenen "Bana esmer günler düştü" dizesine takılıp kaldım.

"Haydi, bakalım, bu cümleyi İngilizceye çevirelim" dedim, demez olsaydım. Birbiriyle yarışarcasına çeviri cümleler arka arkaya gelmeye başladı. Birinin çevirisini diğeri beğenmiyor, diğerinini çevirisini öteki kabul etmiyordu. Kafamdan geçen çevirinin havada kalacağını bildiğimden susmayı tercih ettim. "En güzeli bu" dediğimiz çeviri cümlesini şarkıyla yan yana getirdiğimizde, o güzelim şarkının güzelliği ve akışı bozuluyordu.

Her çeviri cümlesinin kimyası bozduktu. Sonunda pes ettik. "Haydi, kızlar, beceriksizliğimizin şerefine" deyip, kadehlerimizi kaldırıp, konuyu geçiştirdik.

Bu arada "kimya" sözcüğünün Yunanca "χῆμεία" sözcüğünden alıntı olduğunu, bir (A) maddesinin içsel olarak (B) maddesine dönüşmesi, kara büyü anlamına geldiğini anımsatmış olayım.

Noterin ve meşhur vali, rahmetli Recep Yazıcıoğlu'nun çevirmenliğini yaptığım günlerde yediğim naneler geliyor aklıma. Ne yalan söyleyeyim, on cümlenin sekizini kimyası bozuk biçimde karşı tarafa aktarırdım. Hele noter çevirileri, konunun özünü kavramam yeterliydi, gerisini salları geçerdim.

İşte, her şey yazının başlığı gibi, "Traduttore, traditore"ya da "Traduire, c'est trahir!"

İtalyanların sıkça kullandıkları atasözüdür bu, "Tradurre" çevirmek, karşı tarafa geçirmek, "tradire" ihanet etmek demektir. Uzun lâfın kısası, her çeviri, çevirmenin önce kendine, sonra da dillere ihanetinden başka bir şey değildir.

ÇEVİRMENLERİN KORKULU RÜYASI, OSMANLI ARŞİVLERİNDEN ALINTI BELGE/KİTAPLAR

Adı üstünde Osmanlıca, yani köksüz, eksiz, sapsız ne oldukları belli olmayan sözcüklerle bir avuç saraylının yarattığı ağdalı dil. Böyle bir dili bildiğinizi kabul edelim, iyi bir çevirmen olmanız için yeterli değildir. En az Osmanlıca kadar tarih de bilmeniz gerekir.

Varsayın ki, (Ahmet Rasim, 'Baskın' adlı makala-

lesinde uzun uzun ayrıntılandırdığı) bir çevirmen "Melekgirmez Sokağı" tanımıyla karşılaştı. Bu deyimi nasıl, ne diye bir başka dile aktaracak, üstelik nasıl aktarılır böyle bir cümle? Bu tanım, 1800 yıllarında İstanbul'da Bahçekapı'daki daha çok yeniçeri ve külhanbeylerin kaldığı bekâr odalarının ve meşhur genelevin bulunduğu sokağın adıydı. Bu sokağa yanlışlıkla giren bir kadın olası ki son anlarını yaşıyor sayılırdı. Çok geçmeden ağzı burnu kapatılıp, bekâr odaların birine alınırdı. Sonrası bildik hikâye...

Meşhur veba salgınından sonra, bu sokağın kötü unvanını unutturmak için genelev ve bekar odaları yıkıldı, yerine Hidayet Cami yaptırıldı. Yıkılan her odanın tabanından, ya da bahçesinden onlarca kadın iskeleti çıkmıştı. (Kaynak: İstanbul Enstitüsü Der-gisi, cilt: 4-5,S: 45)

Haydi "Melekgirmez Sokağı"ni şöyle veya böyle çevirdiniz diyelim, "Bedevi topu" tanımını nasıl çevirirsiniz? Buyurun, bu tanımın ne olduğunu bir yetkin ağızdan, M. Zeki Pakalın'dan öğrenelim: (Milli Eğitim Bakanlığı yay. 'Osmanlı Tarih Deyimleri ve Tarihi Terimler Sözlüğü' 1971)

"Eskiler 'Arife gecesi hamama gidilmez, yoksa Bedevi Topuna girersin!'" derlerdi. Nedir bu Bedevi Topu?

Bedevi ayinleri yalın ayak, başı açık, belden kuşakla sıkılmış bir entariyle soyunuk yapılırdı. Zikrin en ateşli sıralarında birbirlerine sarılarak ortalığı sarsan bir heyecanla yaptıkları ayin için 'Bedevi Topu'denir. Top haline geldiklerinde, birbirlerine arkadan ve belden sarılırlardı. Olgun çağlardaki dervişler, taze genç dervişlere sarılırlar, en güzel delikanlıları da topun ortasına geçirirlerdi. Mecâzi aşk adı altında, avami aşkın ilişki yoluna pervasızca saparlardı..."

"İmam evine gönderilen kadın" deyimi ile karşılaşan çevirmen ne yapsın? O günlerde kadın cezaevleri yoktu, suç işleyen kadınlar imamın emrine verilirdi. İmam, böyle bir kadını genellikle cami içi ve çevresinin temizliğinde, ya da imarethanelerde temizlik ve mutfak işçisi olarak görevlendirerek cezalandırırdı.

"Leylek çadırı" deyimiyle ilk kez karşılaşan bir çevirmen vay hâline! O günlerde savaştan kaçan, ya da kaçma teşebbüsü sırasında yakalanan asker, leylek çadırına götürülürdü. Çadıra ilk adımını atan asker kendini altın dişli, sağır ve dilsiz cellâtların kılı kollarında bulurdu.

ŞİİR VE REKLAM CÜMLELERİ

Onlarca şiir çevirisi yaptım. Hiçbirini yayınlamadım, yayınlamaktan korktum. Şiir çevirisinin ne denli korkunç bir şey olduğunu iyi bilirim. Çeviri şiiri denilince, bence akla ilk gelen “Annabel Lee” şiiridir. İngilizce bilen arkadaşların bildiği gibi, bu şiirin Türkçe çevirisi inanın aslından çok daha güzeldir. Ne de olsa, bir şair (Melih Cevdet Anday) tarafından (çevrilerek değil) yeniden yazılarak (re-written) Türkçeye kazandırılmıştır. Bu şiirin “Türkçe çevirisi inanın aslından çok daha güzeldir” diyen birini duyarsanız hiç şaşmayın. Şiirin aslı tecavüze uğramış ama psikolojik tedavi sonrası aslından daha iyi hâle getirilmiştir.

ÇEVİRMEN KENDİSİNDEN

BAŞKA HİÇ KİMSE DEĞİLDİR; ÇÜNKÜ...

Atatürk döneminde her yazar/şairin yurt dışına yabancı dil öğrenmek üzere gönderildiği, Necip Fazıl dışındakilerin belli bir okulu/kursu bitirdiklerini ve ileri aşamalarda birer çevirmen olarak karşımıza çıktıkları bilinir. Cumhuriyetin ilk yıllarında her şair birer çevirmen olmasına karşın, günümüzde çevirmen sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır ve korkarım ki sayıları her gün biraz daha azalacaktır, çünkü...

Kapitalist ülkelerde, çevirmenler, gerdek görmeden hamile kalan kadına, ya da istemeye istemeye gerdeğe giren bir delikanlıdan farksızdır.

Ne mi demek istedim?

En güzel çevirmen asla dünya klasikleri yazarları arasında yer almamıştır, alamayacaktır da. Çünkü çevirmen, kişisel, özgün düşüncelerinizi yansıtan biri değildir. Çevirmenliğe soyunduğunuz andan başlayarak sanat dünyasında ikinci sınıf adam olmayı göze aldınız demektir.

Çevirmen kendini ikinci sınıf adam olarak göredursun, işveren için o, yalnızca istenildiği zaman çağrılan ve çağrıldığında sigortasız çalıştırılan bir işçiden farksızdır.

Her çevirmen, kendine sunulana kabul eden kişidir. Koskoca kazanlarda kaynayan yemeklerden payına kaşık bulaşığı kadar bir şey düşmüştür. Bu yüzden, öncelikle kendi kimyasını bozarak yalana, yapmacığa, dil cambazlığına her an aralı kalmak zorunda olan kapı gibidir.

Oysa bir yazar/şair yazacaklarını öncelikle yaşar, yaşamasa bile yaşarcasına hayal eder.

İŞİN PARASAL YÖNÜNE GELİNCE

Her zaman olduğu gibi, çeviri isteyen parayı verecek olandır. İşte burası zurnanın zırt dediği yerdir. Her işverenin nedense hiç kaybedecek vakti yoktur, çeviri istediğin zamanda değil, mutlaka istenilen zamanda yapılmalıdır. En babayiğit bir kitap çevirisi için bir iki ay süre isteyen bir çevirmeni hiçbir yayınevi kapısında uzun süre tutmak istemez.

Dedik ya, adamların işi nedense çok ivedidir.

Bir çevirmen ayağına kadar gelen bir işi elinin tersiyle iterse olacaklar bellidir; daha tez ve daha ucuza çevirecek kişiler kapılarının çalınacağı anı dört gözle beklemektedirler.

İŞVEREN CEPHESİNDEKİ DURUM İSE...

Bir çevirmenden çeviri isteyen kişilerin işleri de pek kolay değildir. Bunlar, iyi kötü mürekkep yalamış kişilerdir. Dolayısıyla çoğunun bir ikinci yabancı dili vardır, ya da varmış gibi görünenlerdir. Aslında işverenlerin çoğu Türkçenin dışında bir yabancı dil bilmediklerinden değil (!), “vaktim yok” gerekçeyle çevirmenden yardım isteyen kişi görünümde-dirler.

Yabancı dil bilmediklerini, bilseler de çevirinin bir uzmanlık işi olduğunun ayrımında olan dürtüst kişi sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır.

İster öyle, ister böyle olsun her şey İtalyanların “traduttore, traditore?” savsözünde denildiği gibidir; çevirmen, işverenin verdiği yazıyı evirip, çevirip tecavüz ettiği yetmezmiş gibi, bir de kimyasını bozacaktır. Bu bir ihanetse, unutmayın ki söz konusu ihanet, gözünüzün içine baka baka yalan söyleyen dostların (!) yaptığı ihanetin yanında ödül kalır.

Çeviri isteyen kişi, en az çeviriyi yapan kişi kadar ihanete açık olan kişidir. Pazarlığı yaptınız, çevirmeni seçtinizse artık top çevirme sırası çevirmendedir. Yalvarmak yakarmanın nafîle olduğu eşiğe hoş geldiniz. Çevrilmesini istediğiniz kitap istenen dile çevrildi, aranızdaki pazarlık gereği az çok para alındı verildiyse, bir oh çekerek, o gece kendinize ziyafet verin.

İçiyorsanız, benim payımı unutursanız hatırım kalır. Pek çok resmi çevirinin altında imzası olan biri olarak, şu tavsiyem aklınızın ayrıcalıklı bir yerinde bulunsun derim: Çevirisi tamamlanan kitabınızı sıkça çoluk çocuğunuza, eş dostunuza gösterebilirsiniz ama asla bir başka çevirmene göstermeyiniz.

Kimyanız bozulur, hem de çok fena.

Ne demiştik, “kimya” bir (A) maddesinin içsel olarak (B) maddesine dönüşmesi demektir. Kimyanız bozulmuşsa, bu demektir ki, siz artık siz değilsiniz.

Siz, siz değilseniz kendinizin kim bilir nesi olursunuz?

* Çevirmek, ihanet etmektir. Çeviri, çevirmen ihanetinden başka bir şey değildir.

Kaynakça

1) Doğru, Gökhan. "Çevirmenin Görünürlük Arayışı Üzerine Bir Deneme." *Academia.edu*. Gökhan Doğru, Web. 14 May 2016.

2) İçöz, Nihan "1940 Yılı: Türk Kültür ve Edebiyatında Çeviri ile Açılan Çığır" <http://dergipark.ulak-bim.gov.tr/> Web. 15. May 2016.

3) Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları, Mine Yazıcı.

4) Çevirinin ABC'si, Şehnaz Tahir Gürçağlar.

O Çocukların Gecesi

Selendi

Sessiz çocukları en çok acıları büyütür
Söylemezler bir uzun gecede durur gölgeleri,
Yaprağın renginden çok
Gürül gürül işleyişini duyarlar gövdelerindeki yaşamın
Uçup gidenden çok,
Kalanların yaşadıklarıdır biriktirdikleri,

Akan bir ırmağa düşmüş yaprağın ağırlığıyla
İçlerindeki yerleşik taşları avutmaktadır sözcükleri,
Sarılmış yaralarıyla uyanırlar her sabah
Gitsin, varsın gitsin çok özlenen
O duygudur yaşananları anlamlı kılan,
Çarşılar içinden yürür gider birileri
Renklerin avutamadığı yalnızlığıyla,

Sessiz çocukları uyandırır çiçekler
Tomurcuğun suskun dilindeki yarayla
Geçmez bilirim bu acı gün uzayıp yıl olunca
Durur buruk renkleri adsız bir çiçekte acılarıyla,

Esintiyle ufka doğru açarken uzanır öper
Mavi gökyüzünü dalın gövdesindeki gizli gölle
Bekler yıllar geçse de
Kanatları rüzgârdan yorgun döneni,

Sessiz çocukların çığlıklarıdır yangınlardan kalan
Sürer gider küllene küllene zamanları
Bir kıvılcım yakmak için hangi söze adanmıştır bilinmez
Açılır bir pencere
Uzanır tutar
Zamanın kıyısında bir bakış,

Sessiz çocuklar acılarında biriktirir gözyaşlarını
Yağmur damlasının kızgın küle düşmesi gibi
Ele verir kirpiklerindeki alevi,
Söz uzasa da durur söylenmeyenler
Dilinin perçiniyle büyütür
Acıların içinden geçerken gecelerini.

Kültürel Soğuk Savaş: Sanatta CIA Parmağı

CIA, Amerikan Dünya Devleti ideolojisi temelli, yaşamın her alanını yönlendirdiği gibi, kültürel ve sanatsal yönlendirmeler de yapmak üzere yayınlar çıkarıyor, medyayı, sinemayı, yazarları denetliyor. Liberalizm'in tekelciliği ile yetinmeyip, sol müdahalelerde de bulunuyor. CIA bunun için "Kültürel Özgürlük İçin Kongre" örgütünü kuruyor, Avrupa, Asya, Latin Amerika ile birlikte otuz beş ülkede bu kongrenin şubelerini açıyor. Kurumsallaştırılmış kültürel emperyalizmin ajanları konumundadır bu kurumlar. CIA, kültürel emperyalizmi meşrulaştırmak için bu kurumlara yasallık tanıyor, parasal destekler veriyor. Kendi yayın organları olduğu gibi, diğer yayın organlarını da destekliyor. Editörleri, gazete / dergi / televizyon sahiplerini, genel yayın yönetmenlerini, yazarlarını satın alıyor. CIA'nin çıkardığı, bilinen yirmiye aşkın kültür sanat dergisi var. Kültürel Özgürlük İçin Kongre dergiler çıkarmakla da yetinmiyor, resim sergileri açıyor, konserler düzenliyor, kültürel seminerler yapıyor, kitapların satılması ve basılmasında etkin rol oynuyor. Sanatçılara ödül veriyor ve ABD'ye davet ediyor.

Kemal Okuyan, CIA'nin en çok eski ve döneç komünistleri, Troçkistleri kullandığını anlatıyor. CIA'ye hizmet edenleri ve onların nasıl işbirlikçiliğe soyunduklarını şöyle yazıyor; "Onların 'intikam' duygusunu, paraya muhtaçlıklarını, ihtiraslarını iyi okuyor. Azgın olanlar doğrudan misyon yükleniyor, daha dikkatli olanlarsa 'CIA parası' bazı vakıf ve zengin Amerikalılar aracılığıyla iletiliyor. Vakıfları biliyorsunuz, en ünlüleri zaten, CIA sınırsız maddi olanaklarını bunlara aktarıyor, onlar da 'özgür' sanatçılara... Bazen de bu işi zengin Amerikalılar yapıyor. Zenginler, ama birtakım insanlar keyiflerince üretip, keyiflerince eğlensin diye ortalığa para saçacak değiller. Para CIA'den geliyor, işbirlikçi patronlar sanatsever oluveriyor. CIA hırslı dönemlere saygın isimleri eklemede de çoğu kez başarılı oluyor. Edebiyatçılar, müzisyenler, eleştirmenler kendilerini 'müşteri' bulma zahmetinden kurtaran, eserlerini basan,

yayan, öven, pazarlayan, koruyan bu mekanizmayı pek sorgulamıyorlar ama CIA belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla bir noktada farkına varıyor ve boş veriyorlar. Yani, açık CIA görevlileri kadar, CIA tarafından yıllarca kullanılanlar da kimin hesabına çalıştıklarını biliyorlar."(1)

CIA'nin kullandığı yazarlar arasında George Orwell, Arthur Koestler, Ignazio Silone, Andre Malraux, T.S Eliot gibi yazarlar var. Orwell yalnızca komünistleri, yalnızca ayyaşları değil eşcinselleri de CIA'ya ihbar ediyor. Ignazio Silone'nin Ekmek ve Şarap romanının basımı, dağıtımı, başka dillere çevrilmesi CIA tarafından sağlanıyor. Kemal Okuyan aynı değerlendirme yazısında "Silone, bu eski komünist, hem solcu aydın olmaya devam ediyor, hem de CIA tarafından gerçekleştirilen bütün organizasyonlarda yer alıyor, bütün operasyon dergilerine yazıyor, bütün ısmarlama jürilerin başında oturuyor ve kime hizmet ettiğini bal gibi biliyor. Üzülün ama boş verin, üç kuruşluk değeri yok" diye yazıyor. Andre Malraux'a, T.S. Eliot'a da değiniyor. Malraux için söyledikleri şunlar; "CIA tarafından kollandığını, öne sürüldüğünüyse şimdi bütün ayrıntılarıyla öğrenebiliyoruz. Kendi de farkında misyonunun, yani ortalığa saçılan paraların kaynağı, Avrupa'nın kültür başkentlerinde dolanan karanlık ama 'sanatsever' adamların gerçek görevleri hakkında bayağı bilgi sahibi." Eliot için de "T.S. Eliot'un neden bu kadar ünlü olduğunu da artık merak etmeyin. CIA 'basın şunun kitaplarını' diye emir yağdırmış bağlı yayınevlerine, her yerden onun ismi çıkmış Soğuk Savaş döneminde, kendi de farkındaymış sponsorlarının, karşılığını veriyormuş da üstelik bu muazzam desteğin."

Yalnızca yazın insanları mı? CIA'nin ve dolaylı olarak Kültürel Özgürlük İçin Kongre'nin kullandıkları arasında uluslararası müzisyenler de var. Bunlardan biri İgor Stravinski. Onun için söylenenlere bakalım; "Ünlülerle yetinip, İgor Stravinski ile bitirelim. Önemli bir müzisyen olduğu çok açık... Eh, bu nedenle CIA onu bu kadar tutmuş,

her yere, her organizasyona onu taşımış. Ve onu çok konuşurmuş! Sovyetler Birliği'nde müzisyenin özgür olmadığını her fırsatta ifşa eden bu adam meğer CIA'nin, pardon 'Kültürel Özgürlük için Kongre'nin en sevdiği, güvendiği şahsiyetmiş. 'Yazık kullanılmış' filan değil, arkadaş bayağı 'yüksek bir görev bilinciyle' çalışmış Amerika için." Okuyan, bu iddiaları CIA belgelerinden yararlanarak, Frances Stonor Saunders'ın "Kültürel Soğuk Savaş" kitabından yararlanarak ileri sürüyor.(2)

Kuşkusuz başka adlar da var. Michael Jasselson ve Nicolas Nabokov... "Michael Josselson, 1936 yılında ABD'ye sığınmış bir Rus Yahudi'siydi. Almanya'daki Psikolojik Savaş Dairesi'nin İstihbarat Şubesi'nde çalışıyordu. Savaş sonrası CIA gölgesinde kurulan Kültürel Özgürlük Komitesi'nin başkanlığına getirildi. Yardımcısı Nabokov da ABD'ye göç etmiş bir Beyaz Rus Yahudi'siydi. Nabokov'un da uzmanlık alanı psikolojik harpti. Ayrıca besteci olduğu için müzik şubesine atandı. Görevi, Alman müzik hayatına yuvalanmış Nazileri temizlemektir. Ancak; soğuk savaş döneminde yeni düşman Naziler değil, komünistlerdi. O halde, komünizme karşı eski Nazilerle işbirliği yapılabilirdi! Josselson ve Nabokov bu yeni döneme hemen uyum sağladılar."(3)

Sovyetler de karşı propaganda için önemli bir besteciyi parlattı; Şostakoviç. CIA durur mu, o da bugün eserleri hâlâ çok iyi bilinen başka besteciler buldular. Wilhelm Furtwangler. Sovyet desteğiyle Furtwangler Berlin'de Titania Palast'ta 25 Mayıs 1947'de Berlin Filarmoni Orkestrası'yla sahne aldı. Alman yanlısı oldukları için gözden düşen Von Karajan, Schwarzkopf'a itibarları geri verildi. Hitleri açıkça savunduğu için eserleri yasaklanan ünlü besteci Richard Wagner'in besteleri konser salonlarında tekrar çalınmaya başlandı. Öyle ki artık SSCB, Berlin Devlet Opera Binası'nı kontrol eder durumdaydı. CIA komünizmin yükselişe geçtiğini gördüğünde Berlin Filarmoni Orkestrası binasının yapımına soyundular. Görkemli bina bu rekabetten doğdu. Yine izleyen süreçte McCarthy komünist avına soyundu. Arthur Miller, Albert Einstein, Charlie Chaplin, Leonard Bernstein, Dorothy Parker, Marlon Brando gibi onlarca sanatçı komünist olmakla suçlanarak damgalandılar, sorgulandılar ve dışlandılar. İngiliz istihbarat örgütü de SSCB ve Amerika'dan rol çalmayı başardılar. Onların da bu iş için ileri sürebilecekleri kartları vardı: Ian Fleming, nam-ı diğer 007 James Bond. Eric Ambler, William Somerset Maugham, Asıl adı David John Moore Cornwell olan John Le Carré, Graham Greene. Beşi de İngiliz İstihbarat Örgütü MI6'da

görev yaptılar.

Saunders'ın kitabıyla ilgili Ahmet Oktay "CIA'den Kültür Hizmetleri" başlıklı yazısında şu soruyu sormak gereksinimini duyar. "İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Sovyetler Birliği'nin ve ABD'nin hegemonyalarını oluşturmak amacıyla giriştikleri karşılıklı askeri, siyasi ve kültürel organizasyonlar çerçevesinde (OEEC'ye karşı COMECON, NATO'ya karşı Varşova Paktı, Dünya Barış Konferansı'na karşı XX. Yüzyılın Başyapıtları Festivali vb) biçimlendirilen Soğuk Savaş'ta, dünyanın önde gelen yazarları, şairleri, bestecileri, oyuncularını, bilsinler ya da bilmesinler, sahnenin en önünde yer almış, birilerince kullanılmış ve birilerini kullanmışlardır. Saunders'ın kitabı, savaş sonrasında komünizmin yayılmasını engellemek amacıyla Kültürel Özgürlük Kongresi adı altında geliştirilen program ve kuruluşun yanı sıra Amerika'da birçok vakıf aracılığıyla yürütülen tüm faaliyetlerin CIA tarafından denetlendiğini ve ABD hegemonyasını pekiştirmeyi öngördüğünü belgelere, yaşayan görevlilerin ifadelerine dayanarak ortaya koymaktadır. CIA'nin kültürel çalışmalarına bilerek destek veren, bazı oluşumların bizzat akıl hocalığını yapan Arthur Koestler, sonunda o konferansların, seminerlerin, konserlerin, önemli dergilerin özgürlüğün değil ABD'nin işine yaradığını gördüğü için mi, bu girişimleri büyük bir düş kırıklığı içinde 'uluslararası akademik tele-kızlar turnesi' diye nitelemek zorunda kalmış ve bu trajikomik oyunda bir piyon olarak kullanıldığını anlamının umutsuzluğu içinde mi canına kıymayı göze almıştı?" (4)

McCarthyizm'in içeriği aslında buna hizmet etmektedir. McCarthy, kendisine verilen rolü en iyi biçimiyle oynadığını kabul etmek gerekir. Saunders'ın de yazdığı gibi 1950'de otuz bin üyesi olan ABD Komünist Partisi, altı yıl sonra yalnızca bir-kaç bine düşecektir. Üstelik partinin içinde kalanlar arasında FBI ajanları da vardır. ABD Komünist Partisi içindeki FBI ajanlarından biri olan W. Colby, Komünist Parti'yi FBI'nin üyelik aidatları ile ayakta tuttuğunu söyleyecek kadar işin içinde olduklarını itiraf eder. Howard Fast ABD Komünist Partisi için "Adalet Bakanlığı'nın bir şubesiydi" diyecekti. CIA'nin Ford Vakfı aracılığıyla 'Kültürlerarası Yayınlar Programı' çerçevesinde yayımladığı dergileri arasında Perspectives, Encounter, İtalya'da Tempo Presente, Amerika'da Partisan Review, Almanya'da Der Monat, Fransa'da Preuve, Avustralya'da Quadrant, Hindistan'da Quest, Latin Amerika'da Cuadernos gibi dergiler bulunuyordu.

Ne üzücüdür ki André Gide'in adı da CIA'nin

yayımladığı “Başarısızlığa Uğrayan Tanrı” kitabında geçer. Komünizmin yerildiği kitapta altı eski komünistin imzası vardır: Arthur Koestler, Andre Gide, Ignazio Silone, Stephan Spender, Richard Wright, Louis Fisher. Kitap Aldatan Put adıyla Türkçeye de çevrilmiştir. Boris Pasternak’ın Dr. Jivago kitabı da, CIA tarafından verilen parasal destekle bastırılmıştı. Pasternak devrim karşıtıydı, Lenin’in Yeni Ekonomi Politikası’nı -NEP- da eleştiriyor, Bolşeviklerin devrim sırasında yaptıklarını onaylamıyordu.

CIA düş kırıklığı yaşayan yazarları, müzisyenleri Fransa’nın başkenti Paris’te, Almanya’nın başkenti Berlin’in Coma Gölü’nün harika manzarasını gören Bellagio Oteli’nin beş yıldızlı süit odalarında ağırlıyor, konferanslar verdiriyor. Bilim adamları, felsefeciler hallerinden hoşnut, CIA’nin çağırısına koşar adım katılıyorlardı. CIA bu uygulamalarıyla köle olarak kullandığı, dışladığı, otobüslerde bile beyazlara yer vermeye zorladığı zencileri de kullanmaktan çekinmedi. Ünlü trompet virtüözü Louis Armstrong bunlardan biridir.

Petras, CIA’nin resim sergilerine de el attığını belirtir. “Saunders’in kitabında yer alan en önemli ve etkileyici tartışmalardan biri de CIA ve onun Modern Sanat Müzesi’ndeki (MSM) müttefiklerinin Soyut Ekspresyonist (SE) resim ve ressamları desteklemek için, toplumsal içeriği olmayan sanata adeta ilaç gibi gelen çok miktarda para akıtmış olmasıdır. SE’ye destek vermede CIA, Kongre’nin sağ kanadıyla anlaşmazlığa düşmüştü. CIA’nin SE’de bulduğu şey bir ‘anti-komünist ideoloji, özgürlükçü ideoloji, serbest girişimcilik. Non-figüratiflik ve politik konularda suskunluk tam da toplumcu gerçekçiliğin anti-tezleriydi’. SE’yi ulusal iradenin gerçek bir ifadesi olarak gördüler. CIA, sağ kanattan gelen eleştirileri bertaraf etmek için özel sektöre başka deyişle MSM’ye ve SE’yi ‘serbest girişimci resim’ olarak tanımlayan MSM’nin kurucu ortaklarından Nelson Rockefeller’e yöneldi. MSM’deki birçok yönetici CIA ile uzun bir geçmişe sahipti ve SE’yi, kültürel Soğuk Savaş’ta bir silah gibi kullanacak ellere teslim etmeye dünden razıydılar. Ağırlıklı olarak SE’nin Avrupa’da açılan tüm sergilerine kaynak sağladılar; sanat eleştirmenleri seferber edildi ve bu sanatı cömertçe öven makalelerle sanat dergileri de kıvamına getirildi. MSM ve CIA destekli Fairfield Vakfı kartelince sağlanan kaynaklar, sırası gelince Avrupa’daki estetik anlayışına yön verebilecek en saygın Avrupa galerilerine sunuldu. SE, ‘özgür sanat’ ideolojisi olarak (George Kennan), Avrupa’nın örgütlü ve politik sanatçılarına saldırmak amacıyla kullanıldı.

(CIA sözcüsü) Kültürel Özgürlük Kongresi politik sanat söz konusu olduğunda temsili ya da gerçekçi sanattansa soyut sanattan yana tavır koydu. Saunders, SE’nin siyasal rolüne şu şekilde açıklık getiriyor: ‘Amerikan resim sanatının kültürel Soğuk Savaş’ta oynadığı sıra dışı başrollerden biri, bu sanatın serbest girişimin bir parçası olmaya başlaması değil, apolitiklik iddiası taşıyarak son derece politik olunabildiğini kanıtlayan bir hareket olmasıdır’. CIA apolitik sanat ve sanatçılarla özgürlük söylemi temelinde birleşti. Bu da Avrupalı solcu sanatçıları tarafsızlaşmaya yöneltmek demektir. Buradaki ironi elbette apolitik duruşun yalnızca sol kanat için geçerli olmasıdır.”(6)

Kültürel Özgürlük Komitesi gibi masum bir ad altında örgütlenen kurumların, onlara parasal destek sağlayan CIA’in ve uzantısı vakıfların -Soros dâhil- verdiği zarar, kendini gizlemeyen doğrudan ve açıkça ABD adına davranan kurum ve vakıfların verdiği zarardan çok daha fazlasıdır. James Petras aynı tanıtım yazısında bu zararı şöyle açıklar; “CIA’nin Kültürel Özgürlük Kongresi topluluğunun verdiği asıl kalıcı zarar, bazı aydınların ABD’nin emperyalist politikalarını kendilerine özgü biçimde savunmaları biçiminde değil, etkili kültürel ve siyasal medya organları yoluyla ABD emperyalizminin tartışılmasını dahi dışlayan fikirleri yeni kuşak aydınlara benimsetmeyi başarmaları biçiminde ortaya çıkmıştır. Sorun, günümüz aydın ve sanatçıların şu veya bu konuda ilerici bir tavır alıp alamamalarında değildir. Sorun, yazarlar ve sanatçılar arasında, müzik, resim ya da yazın alanında verdikleri eserlerin yüksek sanatsal düzeyde sayılabilmesi için anti-emperyalist toplumsal ve siyasal öğeleri barındırmaması gerektiğine dair yaygın bir kanının ortaya çıkmış olmasıdır. CIA’nin kalıcı siyasal zaferi, sola siyasal açıdan bağlanmanın ciddi bir sanatsal ve akademik başarıyla bağdaşmadığına aydınları inandırabilmiş olmasıdır. Günümüzde operalarda, tiyatrolarda, sanat galerilerinde ve akademik toplantılarda CIA’nin Soğuk Savaş değerleri yaygın olarak görülmektedir: kim kral çıplak demeye cesaret eder ki?”

Günümüzde de sorulması ve içtenlikle yanıt verilmesi gereken sorun hâlâ budur. Ne yazık ki kalemimizi ideolojik olarak, çıkar karşılığı kullanmaktan çekinmeyen korkaklar ve ne iyidir ki tam karşıtı ödünsüz, dik duran korkusuz aydınlar, bilim adamları, kurumlar da var. Mel Gibson’un yönettiği ve William Wallace’ı oynadığı Cesur Yürek filminde söylediği replikte olduğu gibi “Evet... Savaşırırsanız, belki ölürsünüz. Kaçarsanız,

Sökül Hüzünleri

Uzun sevdalar boyu
Dilimizde geçmişten
Türkü yanıkları

İlkyaz bahçelerinde
Kuşlarıyla gülen ağaçlar
Yeni mevsimler özleminde

Kıvardık ateşini
Yürek denen ocakta
Yitik sözcüklerin

Susardık karanlık ormanında
Korkuyla bir başımıza
Çoğul sessizlikte

Yürümezken nehrimize
Kaya içi suları
Çocuk dağlarımızın

yaşarsınız. En azından bir süre. Ve bugünden yıllar sonra, yatağınızda ölürlen bugünden o güne kadar ki tüm günlerinizi, buraya tekrar gelebilme şansı için, buraya tekrar gelip düşmanlarımıza yaşamlarımızı alabileceklerini ama özgürlüğümüzü asla alamayacaklarını söylemek için feda etmez miydiniz? (...) Sizinle benim aram da bir fark var. Siz bu ülkenin insanların sizin için var olduklarını düşünüyorsunuz. Bense, bizim bu insanları özgür kılmak için var olduğumuzu düşünüyorum ve bunu sağlamak için gidiyorum.”

Bilinmesi gereken tek gerçek sanatın korkaklara, satın alınan omurgasızlara bırakmayacak kadar değerli olduğudur.

Kaynakça

1. Kemal Okuyan, *CIA Ajanlarına Bakın, Sol, 4 Ekim 2010*
2. Bu konuda ayrıntılı bir okuma için bkz. Frances Stonor Saunders, “Parayı Verdi Düdüğü Çaldı/Sanat ve Edebiyat Dünyasında CIA Parmağı”, Çev. Ülker İnce, *İmge Kitabevi, 2016*.
3. Soner Yalçın, *Müzik Notaları Arasında Bir İstihbarat Örgütü: CIA, Hürriyet, 25 Mayıs 2008*
4. Ahmet Oktay, *CIA'den Kültür Hizmetleri, Radikal, 16.09.2005*
5. Richard Crossman, ‘Aldatan Put’, Çev. Emine Gedik, *Tur Yayınları, 1973*.
6. James Petras, *CIA ve Kültürel Soğuk Savaş*, no2anticommunism.org/en/index.php?info=doc&Id=15.

Hergele Yolu (*)

Adana, Çukurova; çocukluğumun, gençliğimin kenti... Seyhan ırmağı kıyısında yürüdüğümüz, barajında ailece piknik yaptığımız yıllar... Büyüksaat ve Karasoku; çevresindeki bakırcıların, sac, tahta ve deriye şekil veren zanaatçıların alınteri ve emeklerine tanık olarak büyüdüğüm semtler. Askeri Depo yakınındaki Birinci İnönü İlkokulu da beş yıl gittiğim, bilgi ve okuma alışkanlığı kazandığım sevgili okulum. Mektup ve tebrik zarflarına ilk kez adımı yazdığım Ali Dede Mahallesi'ni unutabilir miyim hiç?

Yeni yetmeyken taşındığımız Meydan Mahallesi ise bana kimliğimi kazandıran yerdi. Mahallemiz; Milli Mensucat, Tekel Tütün, Güney Sanayi, Sabun ve Oksijen Fabrikası'na yakın olması nedeniyle Doğu ve Güneydoğu illerinden gelip yerleşen emekçilerin çoğunlukta olduğu bir mahalle. Gecenin bir vakti vardiyaya yetişecek işçilerin saatinin duyulan zili, gündüzleri işe giden-gelen annelerin, zengin ailelerin eskiciye sattıkları çocuk arabalarını satın alarak içine koydukları çocuklarıyla fabrikaya giderken ya da oradan evlerine yetişme telaşını gözlemleyerek büyüdüm. İşçi ailelerinin kıt kanaat geçinme çabasına tanık. Komşuluk ve sıcak dostluk ilişkilerinin yaşandığı günlerdi...

Duran Aydın'ın, "Hergele Yolu" adlı kitabını okurken kendimi o sokaklarda buldum. Zaman yumağımı geriye sarıp o yıllara gittim. Kitap içinde gezinirken anlattıklarını yeniden yaşadım, ilk gençlik yıllarıma döndüm ve anılar denizinde yüzdüm. Komşuluk, dostluk ilişkilerinin henüz dumura uğramadığı ne güzel yıllardı...

Yazar, 1960 yılından günümüze çocukluğunun geçtiği, yaşadığı İstiklal Mahallesi'ni de anlatıyor kitabında. O yıllarda Yeşilyuva, İstiklal, Hurmalı, Meydan, Hanedan Mahallesi'nin küçük ve büyükbaş hayvanları, bu yoldan otlamaya aktığı için yolun adı Hergele Yolu'dur. Duran Aydın da öncelikle kendi mahallesi olan İstiklal ve çevresindekileri konu aldığından isabetli bir kararla kitabına bu adı vermiş. Çok sonra Şakırpaşa Havaalanı'nın yakınındaki çamlığın yerine yüksek apartmanların yapılmasıyla oluşan Emek Mahallesi'ni de hayvancılık hariç bu yaşam kültürüne katmakta yarar var. Apartmanda yaşasalar da çoğunun diğer mahalledekilerden pek farkı yoktu

o zamanlar.

Hergele Yolu, asfaltlanmaktan geçtim, henüz stabilize bile değil, ham toprak halindeyken o yolda yürüyerek Hacı Bayram'a, Kuruköprü'ye gittiğim günler gözümün önünde canlandı... Adana'daki toplu taşımacılık henüz bu semtlere gelmediği için bu yöre insanı her yere tabana kuvvet gitmek zorundaydı.

Kitabın sayfalarında gezinirken, çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda bıraktığım buz gibi aşlamadan içtim; bici bici, karsambaç, eskimo yedim; harçlığıma göre bazen beş kuruşa 'bi cimcik'; bazen de on kuruşa 'iki cimcik' dondurma aldım; buza yatırılmış hintincirinin tadını anımsadım yeniden. Yazarın, "Kabuğu incecik soyulduktan sonra ağza sığabilecek büyüklükte parçalara bölünür. Her bir parça iyice somurulur, şekerli suyu emilir, posası çıkarılır," diyerek tanımladığı şekerkamışını bırakır mıyım hiç?

Çocukken, kış mevsiminde duvara top gibi atıp tutarak yumuşatılan portakalı saç tokası ile deldikten sonra somurduğum portakal suyunun lezzetini de duydum damağımda... Sözümlü ettiğim bu güzel tatlardan, salt "bol havuçlu (deneli) şalgam" geldi yanımda bugüne.

Susadığımda, sonradan "bir bir sökülen sokak çeşmeleri"ne ağzımı dayayarak kana kana su içtim. Mahalledeki "erkek çocukların kalbini gürp gürp attıran", bakkaldan tanesi on kuruşa alınan gullelerle

s o k a k t a k i
"vuruş-karış",
"çatırıye" ve
"mors" adı verilen yarışmaları da izledim.

"Adana'da büyüyen her çocuk gibi faytonların arkasında bulunan gölgelik demirine" elimle tutunup yeniden asıldım yıllar sonra.

Sonra ker-

piç evlerde oturan “komşularımızın duvarının bir köşesinden ucu çıkmış kargıları söküp” abimle kasnaklı (gasnaklı) uçurtma yaparak gökyüzüne özgürlüğe uçurduk.

Mahalle sakinlerinin ekonomik durumunun iyi olmadığı ve “buzdolabının henüz yaygınlaşmadığı o yıllarda” annemin istediklerini, “mahalle bakkalımızdan borç defterine yazdırarak” “çimento torbasından elde edilen kesekağıdı”nda “fileye koyup” evimize getirdim. Mutfakta gazocağında “Vita yağı” kullanarak yemek yapan anneme yardım ettim. Yaptığımız cacık ya da ayrıntı, içeceğimiz suyu bakkaldan satın aldığımız “bi pança buz” ile soğuttum, ailece içtik...

Yazarın, “Sokak satıcılarının geldiğini pikapta çalışmaları 45’lik plakların şarkılarından anlardık. Veremli Kız’dan Abidik Gubidik Tivist’e; Maraş’tan Bir Haber Geldi’den Artık Sevmeyeceğim’e pek çok şarkı, türkü dinlenirdi,” diyerek anlattığı sokak satıcılarının birbirine karışan müzikleriyle başımda kavak yelleri esen yıllarıma döndüm.

Yaz mevsiminde sinemaya gitmeyi alışkanlık haline getirmem de o yıllara rastlamaktaydı. Duran Aydın’ın anlatımıyla, “Kiralanan tek atlı arabaların üzerine o hafta oynayan filmlerin kartelalarının asıldığı tahta panolar sırt sırta gelecek şekilde sağlamca yerleştirilir, kendirle arabanın altındaki demirlere bağlanırdı. Çocukların peşlerine takıldığı at arabaları sokak sokak ilerlerken mahallenin işsiz babaları; artık iyice ‘erimiş’ neneleri; ikide bir tütün sarıp içen dedeleri; sokakta kapı önlerine serilen çulun üzerinde oturan karıların, alüminyum çaydanlıkla yeni demlediği çayı yudumlarken, sinema görevlilerinden gür sesli birinin galvanizli sacdan yapılmış huniyi andıran megafona bağırarak akşam oynayacak filme seyirci bulmak için olanca sesiyle müşteri toplamaya çalıştığını” duyar da durur muyum? Yaşamın yükü omzunda asılı annem ve babamla kısaca ailece giderdik yeni filmi izlemeye.

Nemli ve bunaltıcı Çukurova akşamlarında halkın en ucuz eğlenme, zaman geçirme ve sosyalleşme mekânı olan Çiçek, İstiklal, Zafer, Esendam, Şehir, Derya, İstanbul, Işık, Güney gibi yazlık sinemaların birinden biletimizi aldım. “Evlilik çağına gelmiş babayiğidine kız bulmak için konu komşusuyla birlikte gelen”leri, yani komşularımızı orada gördüm. Filmi izlerken, “günebakan, kaynatılmış ya da tuzda kavrulmuş karpuz çekirdeği” çitledik, sakız çiğneyip patlattık.

Kitapta gezinirken Adana’ya ilişkin, Çukurovalı ya da bir süreliğine orada yaşamış sanat ve kültür insanlarına ilişkin satır arası bilgilere de ulaştım.

Yılmaz Güney’in, Karataş’ın Yenice Köyü’nden Adana’ya göçtüklerinde İstiklal Ortaokulu ve Erkek Lisesi’nde okuduğunu, Yeşilyuva Mahallesi’nde sa-

manlı çamurla sıvanmış bir evde yaşadığını; o mahallede oturan, Erkek Lisesi’nde pek çok değerli şair, öykücü, öğretmen ve politikacının da gerçek anlamda öğretmeni olmuş Mehmet Ali Gül’ün, en yüksek notu Yılmaz Güney’e verdiğini oğlu F. Kadri Gül’e söylediğini; mahallelerinde oturan ve yazarın Türkçe öğretmeni olan Hidayet Karakuş’un, sınıfta Yılmaz Güney’in “Boynu Bükük Öldüler” romanı ile o yıl yani 1972’de Orhan Kemal Ödülü aldığını bildirdiğini; Nihat Ziyalan’ın, çocukluk arkadaşı Yılmaz Güney ile Kanalköprü’de bir sulama kanalında çimerlerken tanıştığını, Özcan Karabulut ve Ahmet Erhan’ın da ilk gençlik şiirlerini bu mahallede yazdıklarını; Hasan Hüseyin Korkmazgil’in Adana Erkek Lisesinde okuduğunu, şimdiki Ferit Celal Güven Caddesi’ne yani okulun arkasından geçen yola “Çörçil Caddesi” dendiğini; buradaki çinko damlı evlerin, Sevgi Soysal’ın Adana’da sürgünde kaldığı günleri anlatan ‘Şafak’ adlı romanında yer aldığını; Şinasi Şıraman, Muhittin Yeşilova, Mehmet Sönmez, Yüksel Arıcı gibi tiyatrocuların, iki dönem milletvekili olan İbrahim Özdiş’in, Cumhuriyet Gazetesi Güney İlleri Temsilcisi Mehmet Mercan gibi gazetecilerin de bu mahallede doğduğunu ya da uzunca bir zaman konakladıklarını; Erol Büyükburç’un dedesinin evinin de bu mahallede bulunduğunu öğrendim.

O yıllarda yeni yeni tanınan Müslüm Gürses, İzzet ve Sadık Altınmeşe, Aşık Devran Baba (Mustafa Yılmaztürk), kardeşi Sami Yılmaztürk, Kadir Ergeç, Ali Limoncu ile Orhan Gencebay, Mahsun Kırmızıgül gibi ünlü sanatçılara flütüyle eşlik eden bu mahallenin çocuğu Tahir Paker ve abisi Burhan Paker’in, Sazcı Aydın’ın küçük “saz evinde söyledikleri yanık türkülerin sokağı saran hüznünü” duyumsadım...

İstiklal Mahallesi’nin futbol takımı ‘Çayırspor’un ve başka mahalle takımlarının, turnuvalar düzenlediği Turhan Cemal Beriker İlkokulu’nun önündeki meydanın, “zamanla müteahhitlerin ilgi alanına girince apartman tarlasına dönüşmesini” üzümlenilen yazar, kendilerine “rüzgârın uçurduğu kâğıdı bile yakalayıp okumalarını” öğütleyerek, okuma alışkanlığı kazandıran saygın, demokrat, çağdaş düşünceli öğretmenlerini de mutlu bir gülümsemeyle anımsar ve onlara bir selam yollamayı unutmaz.

Kitaptan, mezun olduğu Çukurova Ortaokulu ile Anadolu’daki tam donanımlı okulların en eskisi ve ilki olan Adana Erkek Lisesi hakkında ayrıntılı bilgi aldığımız gibi; Atatürk’ün 16 Mart 1923’teki Adana gezisi sırasında liseyi ziyaret ettiğini, girdiği sınıfta yönettiği sorulara öğrencilerin doğru yanıt vermesinden memnun olan Ata’mızın orada görevli edebiyat öğretmeni Nurullah Ataç’a teşekkür ettiğini; bu eğitim yuvasından, Kasım Gülek’ten Turgut Kazan’a; Hasan Hüseyin Korkmazgil’den İlhan ve Turhan Sel-

çok kardeşlere; Faruk Tınaz'dan Mesut Mertcan'a pek çok kültür, sanat ve politika adamlarımızın diploma aldığını da öğreniyoruz.

Milli Mensucat Fabrikası yakınındaki alanın adının, "milli'nin sahası" olduğunu, Fatih Terim, Kamyon Behçet, Sarı Tahsin, Kartal Yaşar, Keklik Cafer gibi iyi futbolcuların burada topun peşinde koştuğunu; Işık Öğütçü'nün, Adana'da katıldığı bir panelde, babası Orhan Kemal'in de Milli Mensucat Fabrikası'nda çalıştığı yıllarda bu sahada futbol maçlarına katıldığını söylediğini okuyoruz kitaptan.

Duran Aydın, çevredeki emekçilerin ve hızlı solculardan bir kısmının uğrak yeri olan İstiklal Mahallesi'nde, Kurtuluş Caddesi üzerindeki 'Kalender Çayevi'ni işletirken "edebiyat düşkünü arkadaşlarından çayevi çalıştırdığını duyan Çetin Derdiyok, Ahmet Çadırcı, Çetin Boğa, Mehmet Taşar, Nevzat Sıkık, Hüseyin Taş, M. Nuri Ayvalı, Mustafa Emre, M. Demirel Babacanoğlu gibi Adana'daki kültür sanat insanları" için burası bir buluşma yeri olur. Adana'da gereksinim ve özlemini duydukları bir kültür-sanat-edebiyat dergisi çıkarmak, sanatevi açmak; ya da bölgedeki iyi bir gazetede kültür-sanat sayfası yayımlamak amacıyla sık sık toplanırlar. Oysa, "dergi çıkarmanın, örgüt kurmakla eşdeğer görüldüğü günler"dir. O sıralar yayımladıkları, "Akdeniz Yazın Seçkisi", Adana dışında ülke genelinde ses getirmiştir.

Ayrıca kitaptan, "Mahallenin namus bekçisi delikanlıları"ni; "70'li yıllarda bisikleti olanın bile zengin sayıldığı"ni; "Çukurovalı olup da sıkımayı, bazlamayı bilmemenin "ayıbın Allah'ı olduğunu"; "Fırından alınan ekmeğin, içine doldurdun mu tahin helvasıyla kara zeytini ya da çaldın mı incecikten tereyağını ya da 'ekeledin mi keçi peynirini; 'ver ederdin' lokmanın hassosuna... Allöş ki allöş!" dendiğini de okuyoruz.

Arabacı olan babasının eve gelişini ne güzel anlatıyor Duran Aydın. Metal-lastik karışımı tekerleklerin ezgisini ta uzaktan işitir ve bilirmiş ki, o gelen babası... "Kimi zaman kızıl, kimi zaman çilli ve süt-beyaz, kimi zaman kestane renkli atların koşumundan yükselen müziğe nal sesleri karışırdı. Arabamızda yıllar yılı gizlenmiş bir orkestranın bu hüzünlü ezgisini hiç unutmuyum?" diyor ve "Babamın her sabah işe giderek her akşam biraz daha yorgun, tükenmiş döndüğü, böylece yaşlandığı ve bir gün öldüğü sokağı nasıl olur da özlemle anmam?" diye ekliyor.

Yazar, mahallesinde yaşayanları, onların yaşam mücadelesini, birbirleriyle ilişkilerini anlattığı kitabında, mahallesi hakkındaki düşüncelerini de belirtiyor. 70'li yıllarda emperyal güçlerin ülkemizde yarattığı anarşik ortamdan mahallesinin de payını aldığını; ekonomisi düzelenlerin başka semtlere taşındığını; orada oturan "tanıdık teyze ve amcaların birer

birer uçup gittiği"ni; "terkedilen evlerin viraneleştiği"ni; buna karşın bu lümpen mahallesinin demokrat, ilerici yapısını hep koruduğu"nu; ama "geleceğe pek iyimser bakmadığını, çünkü kendileri gibi çocuklarının büyük kısmının da işsiz" olduğunu; artık o çevrede yaşamasa da yazar, "umutsuz, elindekiyle yetinen eski mahalle insanları"nın "hâlâ 'Altılı Gan-yan, Şans Topu, Sayısal Loto, İddaa'yı ufak ufak oynadıkları kumar oyunlarını bir kurtuluş umudu olarak görmesi"ni, hayıflanarak anlatıyor.

Duran Aydın, "arısili, aşlama, zibil, cımcılık, curun, debildek, delanlı, dıkmak, kasnaklı (gasnaklı), gulle, irişkin, kuş lastiği, naylon, omisilli, palike, teker, vittiri vizzik, yumulmaç" gibi Adana ağzına ilişkin pek çok yerel sözcüğü ve "dışlığı gelmemek, Ali Fakılı'nın tay kovaladığı yer" gibi deyişleri de kullanarak yöre kültürüne katkıda bulunuyor.

Kumarda kazanandan kahvecinin aldığı paraya "ip parası"; esrar içmeye "pataya vurmak"; izmarite "pöçük" dendiğini de öğreniyoruz okuma yolculuğumuz sırasında.

Ramazanda fırınlarda satılan, üzerinde susam ve çörekotu bulunan "Ramazan Gülü"nden söz eden yazar, onun daha küçüğü olan tadı damağımdaki 'yağlı yavan'ı unutmuş sanırım.

Günümüzde unutulmaya yüz tutan meyan kökünden yapılmış soğuk aşlama ile eskimo, karsambaç, gibi yaz mevsiminde yörede çok satılan soğukluklardan söz ederek bu kültüre dikkat çekiyor.

"Ortalığı elli altıya veren Jawa, Ceze markalı motosikletlerin egzoz patırtıları; Adana'nın diğer yollarından pek ayrı düşünülmecek desenleriyle bu tabloya teyellenirdi." "Milli Mensucat Fabrikası, Buzcu Ahmet'in Kıraathanesi'nden 'kuş lastiğiyle' bir taş sıkımı uzaklıktadır." "Filmlerdeki konuşma ve müzik sesleri, 'trenlerin ta Yeniistasyon'dan evlerimize kadar gelen düdük seslerine karışıp ninnileşerek cibinliği okşar, uykularımıza arkadaş olurdu"; "Orada kalanlar da evlerin bir yerlerini onararak, bu evleri ayağa kaldırırken yalnızca çocukluklarının geçtiği o yılları değil; hayatlarının bir daha ele geçmez masalını da korumaya alıyor olacaklardı," cümlelerindeki 'teyellenmek', 'kuş lastiğiyle bir taş sıkımı uzaklık', 'tren sesinin düdük seslerine karışıp ninnileşmesi, cibinliği okşayıp uykuya arkadaş olması', 'hayatlarının bir daha ele geçmez masalını da korumaya almak' gibi ilginç çağrışımlarla sıkça karşılaşırız kitapta. Kusursuz bir anlatım, arı duru Türkçe ile yazılan Hergele Yolu, bir ya da birkaç mahalleden yola çıkılarak yazılmış; Adana kültürüne, yerel tarihe katkı veren bir kitap.

* Duran Aydın; *Hergele Yolu- İstiklal Mahallesi'nden Tozu Alınmış Yıllar; Heyamola Yayınları, 2015,*

Aşka Eğdimdi Boynumu *

Tamam! İyi geceler! Demekle iyi olmuyor geceler ama sen, iyi ol, yolma yollardaki umut çimenlerini gün olur, üstüne uzanmak mahcubiyeti, iyi değil bu! Umudu udumun telinden söküp almak, hiç iyi değil yudumlamak o zehri! Gecenin derin batar, dişi izler açar derinde dişi, doğurgan, yakan ve kavuran! Gülden kül doğuran ateşe ve savuran rüzgâra, ant olsun ki aşka eğdimdi boynumu!

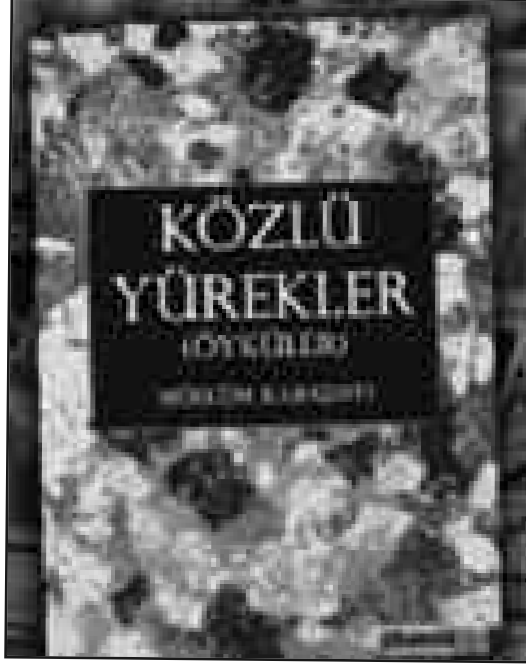
Hatırası yitik kırk hatırsız yıl, yaşayan ölüler evinden bir acı, kahvesi olmasın, getir, geceleyin güz vakti, küskün su, yanında, geçersiz akdi yeryüzünün, yasak! Oyunlar avlusunda avlanan, her masum kalbin sak yorgunluğu, malûmu her mağlubun, şişesi çatladı dünyanın, ağlasın gülen gözler! Tanıklık eden, masalı mavi mayıslara ve tasalı sarı ekimlere, ant olsun ki aşka eğdimdi boynumu!

Gittim! Kurusaydı kabuğu gitmekle her yaranın, kendimden, yürek şişiren endişe, en dişe dokunur çerezi olmasaydı hayatın, bilirdim, en az şifayı âlâsından, yapıştırmayı kırılan fayı, depremsiz günler için, içinde açan dün çiçeklerini güne dön! Dürmeyi, defterini, köklü acı ağacın, büyüdükçe büyüleyen ormanın, bilirdim, bulunmaz kuytusunda uyutan buhur, Yusuf'u yutan kuyusunda, kusursuz yitmelere ve bütün çekip gitmelere, ant olsun ki aşka eğdimdi boynumu!

Gel! Sağır bedelinden yalnızlığın, el sallama, öyle söyleme kekeleyen kalbime, fırça çalısı henüz açtı huzur halısı dokunan tezgâhlarda, çürüğe çıkmasın kuyuya indiğim ip, kesip gitmesin, bıçağı! Bilemeye bilir umut, çıkınında müebbet keder mapusanesi bileti taşıyan, kuranın kime çıkacağı, ağır hüzne esen yellere ve en ağır bedellere, ant olsun ki aşka eğdimdi boynumu!

* Gıyasi Aydemir'in, yakında Temren Yayınları'ndan çıkacak *Ağzı Süt Kokan Kelebek* adlı şiir kitabından.

“Közlü Yürekler”(*) Deyince

Öykü kitaplarında, kitaptakilerden birinin ad olarak seçilmesi, yaygın bir tutum. (Çoğu kez şiir kitaplarında da öyle.)

Közlü Yürekler’de kitaba adını veren bir öykü yok. Bütün öykülerin ortak paydalarından biri ad olmuş: Közlü Yürekler...

İlk öykünün olay kahramanı Eskisi Büyük Menetli Ebu Abdullah’tan tutun da onu düştüğü zor durumdan canla başla kurtarmaya koşan değirmencilere... kitabın son öyküsü “Kırmızı Değirmen”in olay kahramanı Remzi Ustaya, Remzi Ustanın kalfasına dek... kitapta adı geçenlerin hepsi de yüreği közlü kişiler. Kimi Türkiyeli, kimi Suriyeli; kimi Türk, kimi Arap, kimi Kürt, Süryani, Ermeni vb... Hepsinin de yürekleri ateşli, közlü...

Bir bölümü düpedüz anı hatta makale olup hem de anı ve makale tekniğine uygun yazılmış irili ufaklı 23 öykünün yer aldığı bu kitapta öykülerin bittiği yerlere “Güzel, kısa öykü” diye not düştüğüm “Köpeğe Kahkaha”, “Nişadır Yangını”, “Tezgâhtaki Gramofon”, “Gerbo’nun Bayramlaşması” ve “Kırmızı Değirmen” adlı öyküleri sevdim; iyi bir öykü okuma tadını en çok bu öykülerden aldım.

Buna bir örnek vermek isterim; hem de bu ilk öyküden:

Kocaman siyah kaputu sırtında iri cüsseli Ebu

Abdullah, gezgin satıcıdır. Kara kaputunun kapladığı iri gövdesiyle daha çok çarşıdan pazardan uzak düşmüş yaylacılara öteberi satarak sağlar geçimini. Yöre köylülerinin ceviz, badem, nohut benzeri mallarına karşılık onlara şalvarlık, gömleklilik, genç kızlara fistanlık türünden kumaş taşır iki katırıyla. Bir gün, yayla yollarından birinde köprüden geçerken katırlardan birinin ayağı boşa gelir, hayvancağız yüküyle birlikte suya kapılır. Olay yerinden az yukarıdaki değirmende bulunan değirmenciler yardım etmek için ellerinden geleni yaparlar ama giden gider. Abdullah, çocuk gibi hıçkırığa hıçkırığa ağlar. Onun ağıdına değirmenciler de katılır. Ancak içlerinden biri suların alıp götürdüğü katıra ve kumaşlara ağladığını sandığı Abdullah’a çıkışır. Halbuki Eskisi Büyük, ne katıra ne kumaş toplarına ağlamaktadır. Şimdi o, yaylalarda kendisini bekleyen müşterilerine ne diyeceğinin kaygısında. Arap aksanlı diliyle şöyle döker içini, hıçkırıklarına engel olmaya çalışarak: “Ben ne deyecek yayla hatunlarına ya hayyo (kardeş)! Nasıl bakacak yüzlerine... Kumaşları kaptırdım suya, ben hacıl (mahcup) olacak onlara!” (s 10)

Ağlama gerekçesini böyle koyan Eskisi Büyük’ün yüreğindeki yangını okuyucu olarak biz de yaşarız onunla; onun kaygılarına ortak oluruz.

Öne çıkardığım öykülerin hepsi, Eskisi Büyük adlı öykünün başarı çitası altında değil, çoğu üstünde bile.

Öne çıkardıklarım iyi de iletileri apaçık ortaya konulmuş öbürleri kötü mü?

Demek istediğim bu değil.

Öne çıkarılanların dışında kalanlarda da edebiyat sanatının incelikli anlatımları diz boyu kuşkusuz. Örneğin “Toprak Tur” adlı öyküdeki şu gözleme bakar mısınız:

“Hepsi emekliydi. Yaşları yetmişe, gönülleri yenmişe varmıştı. / Güneş tenlerini yavaş yavaş ısırtırken kısa pantolonları, sportif tişörtleri ve siperi uzun şapkalarıyla sahil turuna başlıyorlardı. Tempoları yavaş ama çeneleri kuvvetliydi. Yürüyüş kolunda hükümet devirip hükümet kuruyorlardı... Konu konuyu açıyor, zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorlardı.” (s 47)

Yine bu kümenin dışında kalanlardan “Türkülerin Kelebeği” adlı öykünün bitimine “Öykü oyulumunu aşan bir öykü” notunu düşmüşüm. Neden böyle bir not? Şundan:

Bu öyküde olaylar/olgular, katmanlar halinde üst üste bindirilmiş; ayrıca, bu katmanlar arasında uzun zaman aralıkları var. 6 sayfa uzunluğundaki öyküde önce; doğayı, yaşamı tutkuyla seven; genel sağlığıyla birlikte gözlerini de yitmiş olan; aklını ve onurunu yitirmediğini, ölene dek yitirmeyeceğini söyleyen; eşi ve çocukları kentte yaşamalarına karşın kendisi ana ata yurdu köyünde, köy evinde yaşayan Aşkar Mehmet tanıtılır. Sonra; olay başkışisinin geçmişine dönülür öyküde. Onun, kent yaşamına, kentteyken yaptığı işlere, örneğin küçük bir market işlettiği, şantiye bekçiliği ettiği gençlik günlere... Ardından onun yine köy yaşamı, köydeki yaşamı anlatılırken yine gençlik yılları, örneğin Arabistan çöllerinde kum yutarak dünyalık kazanmaya çalıştığı dönemler serilir önümüze. Bu arada, Aşkar Mehmet’e hep yardımcı olan öğretmen kardeş, kentte annesi ve öbür akrabalarıyla yaşayan oğul Tunay da öykü kişisi olarak çıkar karşımıza. Öykünün sonlarına doğru, köyde tek başına yaşayan Aşkar Mehmet’in edindiği küçük pilli radyo, Aşkar’ın o radyoya olan aşkı, her sabah kalkar kalkmaz açtığı radyodan mest olarak dinlediği türküler anlatılır. Ana damarıyla modern bir öykü olmasına karşın klasik öykü özelliklerini de bağrında barındıran bu öykü esasen ölen Aşkar Mehmet’in başta öğretmen kardeşi olmak üzere yakınlarınınca toprağa verilmesiyle biter. Ama yazar Kabadayı öyküyü öylece bitirmemiş.

Yazarın dili nasıl kullandığını, anlatımının hangi

biçimde evrildiğini görmeye/göstermeye yarar düşüncesiyle öyküden iki alıntıya burada yer vermiyim. Biri en baştan, biri de en sondan...

Öykü şu tümceyle başlar:

“Balkonundan kırk yıldır karanfil ve güller sarkan evin tahta sedirinde, uzayan gecelerin bekçisi ve sabahların ışığını alamayan gözlerin insanıydı Aşkar Mehmet.” (s 53)

...

Aşkar Mehmet ölmüş, defin işi bitmiş, sağ olanlar Aşkar Mehmet’in evine, odasına gelmişlerdir. Odanın içinde bir kelebek uçup durmaktadır. Onu eline konduran öğretmen amcası, yeğeni Tunay’a;

“Bak Tunay, bu kelebek benim can dostum abimdir. Sabah sabah onun türküsünü dinlemeye gelmiş. Bundan böyle babanızın radyosunu siz açık tutacaksınız. Kelebeğin türküleri hiç susmasın artık.” (s 58) der ve Türkülerin Kelebeği adlı öykü öğretmen kardeşin bu sözleriyle biter.

Öykü özelliği yanında çoğu kez imgesiz, gizemsiz, sanat yapma kaygısı güdülmeden açık iletilerin öne çıkarıldığı bu kitapta yazar Müslüm Kabadayı, ‘sanatlı söyleyiş’i elinin tersiyle ötelemiş olsa da usta bir kalem olduğunu “imgesiz, gizemsiz, sanatsız” yazdıklarında da koymuş ortaya.

Onları, okuyucuya bırakıp geçiyorum.

“Közlü Yürekler”den önce yayımladığı ilk öykü kitabı “Salkım Saçak Keldağ”dan ve katkı koyduğu ortak kitaplardan başka her biri birer derleme, inceleme, araştırma kitabı olan 7 kitabı daha vardır yazarın. Bunlar;

“Hatay Biyografisi Üzerine Bir Deneme”, “Hatay Halk Şairleri”, “Doğu Karadeniz Lehçeleri Karşılaştırmalı Sözlüğü”, “Amik’ten Amanos’a Alkım”, “Suriye Günlüğü”, “Hataylı İki Âşık: Kâmil Sarıateş ve Osman Telli”, “Her Yönüyle Kışlak” adlı kitaplardır.

Yazdıklarının çoğunda düşüncüyü öne alan bir yazardır Müslüm Kabadayı. Kimi öykülerinde düşüncenin, iletinin (mesajın) belirginliği buradan gelir.

Çalışmaları arasında ikinci kezdir öykü dünyasında (da) kalem oynatan (Tuş döven mi demeli?) yazarı; duyarlı, yurtsever/insansever yüreğini halk aydınlanması yolunda ‘yordduğu’ için; ayrıca, sosyalist duruşunun ibresi hiçbir sallantıda titremediği için kutlamak gerek. Ben, kutluyorum ve Müslüm Kabadayı’nın, gelecekte, okuyucu önüne daha büyük başarılarla çıkacağına inanıyorum.

* Müslüm Kabadayı, *Közlü Yürekler (Öyküler)*, Phoenix Yayınevi, Ankara, Ocak 2016, 142 s.

Şiirine kendi kimliğini ve yaşantısını koyan ya da koyabilen, yani, söylemiyle eylemi örtüşen çok az şairden birisidir Bilal Kayabay.

Yeryüzünü cennetleştirmek için kavgasını ve sevdasını, kendine özgü şiiriyle, yalnızca şiiriyle değil, toplumsal konularda yazdığı metinleriyle de sürdüren şairle sizler için söyleştik.

Tacim Çiçek: *Sevgili Bilal Kayabay, şiirini konuşacağız ama ben öncelikle şunu merak ediyorum: Senin şiirini neden kimse senin kadar iyi okuyamıyor?*

Bilal Kayabay: Ben de sondan başlayarak bir soruyla gireyim söze. Neden bir çalgıyı, diyelim ki bir bağlamayı, herkes aynı güzellikte çalamaz? Saz aynı, tel aynı, tezene aynı... Bu aynılar nasıl oluyor da birisinin elinde kafa ütülerken, bir başkasının kucağından çevreye saçılan, büyüleyici çiçeklere, ezgilere dönüşüyor? Biri boğarken bir başkası kanatlar takıyor, insana.

Ortaokul sıralarında, Nâzım Hikmet'i vatan haini belletmişlerdi. Adı da ölümüyle gündeme gelmişti. Sonraki yıllarda, bir "vatan haini" tanımak için, müthiş bir ilgiyle koyuldum incelemeye. Bilgim, birikimim, bilincim, düş ve düşünce evrenim yetemediği için, hiçbir şey anlamıyor; böyle anlamsız saçma şeyler yazdığı için "vatan haini" diyorlar sanıyordum.

Bir, kolaycı değildim. İki, birikimlerine, bilgilerine güvendiğim, görüştüğüm, yazılarını okudu-

ğum birileri, Nâzım'ı göklere çıkarıyordu. Üç, yaşayarak, çıkarıcı-fırsatçı-dinci fırıldaklarla, bunların iplerini ellerinde bulunduran kodamanları tanıdıkça, bu taifenin Nâzım Hikmet düşmanı olduğunu gördükçe, bir şeylerin ters olduğunu, bu işte ve bende bir sakatlık olduğunu düşünmeye başladım. İşin üstüne üstüne gittim.

İnsan da bir meyve gibi olgunlaşmış. Bir gece gene Nâzım çalışırken, kendimi hıçkırıklarla ağlar buldum. -Nasıl yapılabilirdi bir insana bu kadar zulüm?-

Anladım ki sözcüklerin ruhu var. Anladım ki her sözcüğün her sözün, her imgenin bütün bir insanlığın geçmişiyle geleceğiyle bağı var, ilgisi var. İşte böyle iflah olmaz bir Nâzım'cı oldum. Bu güzelliği biraz da Usta'yı "vatan haini" sayanlara borçlu muyum acaba?!..

Birileri karşısındakinin gözünde çapak görürken bir başkası "yaşamak" görür. Benim şiirim gözünde yaşamak var. Çapak görenlerin, bakmayı görmeyi öğrenmeleri gerekiyor.

Kaldı ki benim şiirimi seslendiren öyle başkalar

tanıdım ki "vay be, bende neler varmış" diye kıvrandım, daha iyisine ulaşmak için bilendim. Onlar gibi seslendiremediğim için de utandım.

Benim, şiirimi kurarken verdiğim emeğin onda birini olmasa da yüzde birini beklemek hakkım. Şiirim okuru, okurun şiirimi yakalayabilmesi için... Biraz da bilgi, birikim... Birileri kolaycılığa fena alıştırmış şiir adına, okurları. Yazık !..

T.Ç.: "aklım kapanlara düşer / vıcık vıcık insan kaynar / beş yanım (Adanmış Türkülerim) diyorsun bir şiirinde. Dört yanı biliyoruz da beşinci yandan söz eder misin?"

B.K.: Beşinci yanım da şiir yanım. İnsanın özüne saldıran, yozlaştıran, ezen, sömüren egemene karşı, şiirle, yani özüyle direnmiş yüzyıllardır insanlık. Bunu bildiği için, saldırgan, beşinci yanımızı da kuşatma çürütme çabasında. Kendi çığırkanlarını "şair"; hiçbir şey söylemeyen söylediklerini de "şiir" diye dayatıyor egemen güç, topluma, dünyaya.

T.Ç.: Şiirine "kendi gibi öfkeli ve kavgacı" diyorlar, ne dersin?"

B.K.: Bak, Aziz Nesin ne diyor: "Edebiyat eseri, ancak bir kızgınlık ürünü olabilir. Edebiyatçının karşısında, önce kızacağı bir hedef olacak. Kızgın olmayan bir edebiyatçı, yivşık eserler verebilir." (Aziz Nesin: Günceler-Mum Hala)

Yaşadığı gibi yazan, yazdığı gibi yaşayan şair, dememiş miydin, söze başlarken. Şimdi nedenini mi soruyorsun? Anlatmaya çalışayım: Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar; adı da "kavgacı" olur. Aslında kavgacı değil, kavgalıyım. Şu dünyanın haline bir bak. Böyle bir ortamla kavgalı olmak, bence aydın insan olmanın bir gereğidir. Hem gerçek şiir, dünden bugüne hep kavgalı olmamış mıdır, haksızlıklarla, soysuzluklarla? Bu kavgayı, şimdilik bir hayal olan barış adına vermez mi şair-şiir. İnsanın kendisiyle, doğasıyla, doğayla barışacağı güne dek de sürecek, sürmeli bu kavgaya.

Buna benzer sorular, şiir söyleşi-dinletilerinde de gelir zaman zaman da izleyenlerin azımsanmayacak bir bölümü, sözü benden önce alıp: "Hayır, biz öyle düşünmüyoruz. Bilal Kayabay'ın söylemini-şiirini kavgacı bulmuyoruz, içtenlikli ve coşkulu buluyoruz. Üstümüzdeki ölü toprağını silkeleyip kendimize getiriyor." diye karşı çıkıyorlar.

Bizim ortamdaki, kavgacı olduğumu söyleyenler varsa, onlar, kendi toplumsal duyarsızlıklarını, neme lazımcılıklarını, bencilliklerini gözden geçirsinler.

Benim şiirime her adı koyabilirler ama altına Bilal Kayabay'dan başka ad koyamazlar.

Bir alay şiirin altına başka bir şairin adını koyun

hiç de yadırganmaz, Benim şiirim kimlikli bir şiirdir. Bu da şair-şiir için az şey değildir.

T.Ç.: Sözcüklerden kurulan bir yapı mıdır, şiir? Senin, şiir için özgün bir tanımın var mı ya da şimdi yapabilir misin?"

B.K.: Yaygın, beylik bir söz vardır, bilirsin, "Şiir, sözcüklerle yazılır" diye. Sözü özünü kavramadan bu söze sığınır olmuş, kolaycılar. Torbada tombala çeker gibi sözcük çekenler, bilgisayara sözcükleri yığıp tıklayanlar... İnanılmaz ama gerçek, ne yazık ki.

Peki öteki yazı türleri neyle yazılıyor, onlar sözcük kullanmıyor mu? Benim bu sözden anladığım: Sözcük denen aracı, öyle yerli yerinde, öyle çağrışımlı, öyle ekonomik kullanacaksın ki ortaya çıkan şey, beyninizi ısıtacak, yüreğinizi ısıtacak.

Şiirde anlam aranmaz diye bir lakırdı daha var. Hangi anlam aranmaz? Düzyazıda aranılan anlam aranmaz. Şiirin kendine özgü ve özgün anlamı vardır. Onu aramazsanız, haklı olarak insanlar da anlamsız şeyle uğraşmanın anlamsız olduğunu düşünür; siz de "şiir okumuyor, insanlar" diye sizlanırsınız. Şiirde anlam aranmaz dedikten sonra, yazdığımız "anlam aranmaz şeylere" derin anlam yüklemek; "şiir budur" demek, biraz komik değil midir? Şiir, hayatın kendisi, özü iken şiirde anlam aranmaz oyununa gelmek, kimlerin işine yarar?

Dilin sonsuz gücünden habersizler, sözcüklerin büyücü yeteneğini nereden bilsinler.

Elinizdeki aracın on türlü işlevi var da siz ondan habersiz, bir işleve mahkum ediyorsanız, sorun araçta değil, sizdedir. Sözcüklerin tek başına bir anlamı yoktur. Birleştiklerinde -yan yana geldiklerinde demiyorum- kimliğini bulur, gücünü gösterir.

Şiir, dilin-sözcüklerin sınır tanımaz gücüne dayanarak bilgiyle, birikimle, beyinle ve yürekle, yan yana gelen sözcüklerle değil, sevişen, ötüşen, gülüşen, ağlaşan, haykıran, suskunluğunda konuşan, soyunan, giyinen sözcüklerle yazılır.

Özgün olur mu bilemem ama Bilalce bir tanım yapmaya çalışayım: Şiir, kökleri kendi toprağında, dalları yaprakları, çiçekleri yemişleri evrene ağın bir ulu ağaç; düşle gerçeğin, sözle müziğin kutsal gerdeğidir.

T.Ç.: Bilal Kayabay, neden ve nasıl şiir yazar?"

B.K.: Doğrusu, elimde olsa, becerebilsem yazmamayı, yazmayacağım. Kuşatılmış insana ve azaba çevrilmiş yaşama ilişkin duyarlıysanız, zorunlu olarak tepki veriyorsunuz. Her duyarlı insanın tepkisi kendince oluyor. Benin tepkim de şiirle.

Sizi çevreleyen evrende olup bitenler, kimi kez sessiz sinsi, kimi kez çığlık çığlığa doluyor içinize. Zamanla mayalanıyor kabarıyor ve imge, dize

oluverip taşıyor dışınıza.

1993'te ilk basımı yapılan "Bir Hüzzam Şarkı" adlı kitabımdan bir şiirim şöyle başlıyor: "otuz üç yıldır gebeyim şiire / otuz üç doğuma bedel her şiir". Gerçekten de dölllenme anından başlayarak, kendi rahminde gelişip çığlık çığlığa düşüyor dünyaya. Asıl şiir burada, bence. Sonra, özenle temizleyip, fazlalıklarından arındırıp, kundaklayıp katıyorsunuz yaşama. Hepsini aynı derecede sağlıklı doğmuyor. Dahası, kötürüm doğanlar da oluyor doğal olarak. Yaşamayı, zamana kalmış. Arkasından, yeni gebelikler, yeni doğumlar...

Benim şiirim mız mız, hımbıl, sızlanan mıy mıy bir şiir değildir. Atak, gözü pek, çağıl çağıl, sesi ve sözü olan bir şiirdir.

Kimileri, retoriğe yaslanarak, kurguluyor şiirini. Güzel şiirler de çıkıyor ortaya. Bu tür kurgulamaların içinde atan bir yürek eksik gibi gelir bana. Bir de "şiir öyle değil böyle yazılır" gibi fetva verenlerin izinde şiir üretenler var. Bunun sağlıklı bir yol yöntem olduğunu düşünmüyorum. Sanıyorum, "tek tip şiir yazılıyor" yakınmasının nedeni de bu.

T.Ç.: Sevgili Bilal Kayabay, yurtdışında da bulundun. Şiirle ilgili gözlemlerini bizimle paylaşır mısın?

B.K.: Dostum, her toplumun her kültürün duyarlılıkları, duygulanımları, dışı vurumları ve dil olanakları farklıdır. Söz buraya gelmişken bir konuya değinmeden geçemeyeceğim. Özellikle Tanzimat'tan beri bizim sanatçılarımız, yazarlarımız, şairlerimiz, Batı'ya özenmiş, özenmekle kalmamış, taklitçisi olmuş. Ölçü olarak hep orayı almış. Bu henüz aşılmış değil. Bu da şiirimizin, sanatımızın açmazlarından, bana göre. Oysa, özellikle şiir konusunda bizim birikimimizle boy ölçüşecek az kültür vardır.

T.Ç.: Senin ünlü "Merhaba" şiirinin için, "Belki de Bilal, geleceğe bu şiiriyle kalır." dediklerini duydum. Sen ne dersin?

B.K.: Geleceğe, kimin hangi şiiriyle kalacağı, geleceğin, nasıl geleceğine bağlı sanırım. "Merhaba", Anadolu merkezli evrensel bir barış çığlığıdır. Keşke yarınlarda insanlara bir şeyler söylese. Söylese de, adım da bilinmese...

"bana bir merhaba de / bana bir merhaba de / bedrettin'de bölüşüm / nâzım'da özlem olayım" diyen dizelerin çağrısını duysa-anlasa insanlık, cennetleştirirdi, cehennemde çevirdiği yeryüzünü.

T.Ç.: Şiir serüveninin nasıl başladı?

B.K.: Dilim döndüğü günden itibaren şiir düzerdim. Küçük bir çocukken, çevremdekilerin hoşuna gider, babam "Karac'oğlan" diye severdi. İlk gençlik yıllarımda, "Karac'oğlanlık" ağır suçum oldu. Kızdığı zaman "Karac'oğlan eşşoğlu eşşek" diye kızıyordu. -Bak beni nerelere götürdün-

1960 yılından beri hep yazdım, gizli saklı, defterler dolusu. Ne bir dergiye göndermek, ne de kitaplaştırmak hiç aklımdan geçmedi. Sonra... Fazladan acılar yaşanan 1993 yılına gelindiğinde, üç kitap (Adanmış Türkülerim, Bir Hüzzam Şarkı, Gülüşüne Bereket) üç acılı çığlık olarak düştü okurun önüne. Sonra iki kitap daha (Bahar Kal, Öfkenin Yedi Rengi).

Şimdilerde basıma hazır dört kitap zulamda. Bu arada, düzyazılardan oluşan dört kitap daha var, basılmayı bekleyen.

T.Ç.: Keşke yazmasaydım, yapmasaydım dediğin, yani pişmanlık duyduğun bir şeyler var mı?

B.K.: Bir eylemin gerçekleştirildiği zamanı, mekanı, ortamı, gerçekleştirenin aklını, düşüncesini, duygularını aynılaştırsak, pişmanlık duygusuna kapılır mı? Hiç sanmıyorum. O anın koşullarında yapılan bir eylemden bugünün koşullarında pişmanlık duymak neye yarar.

Elbette hepimiz bugün asla yapmayacağımız şeyler yapmışızdır geçmişte. Bugün oturup onun pişmanlığını yaşamak yerine, onlardan gereken dersi çıkarmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum.

Dünden pişman olanların, yarın da bugünden pişman olmayacakları garantisi var mı?

T.Ç. : Son söz olarak bizimle bir şiirini paylaşır mısın ?

B.K.: Ağırıklık olarak şiirden konuştuk madem, sözü şiirle bitirelim.

ŞİİR

*alev bir taydır gem almaz
kualsız yasaksız kadın
yaşamla her an gerdekte
kız oğlan kız her zaman*

*dünden yarına dilçiçek
başkaldırı toprağından
öteki türden bir ağaç
yerelden evrene ağan*

*dilimin ekeneğinde
ışıl pırıl karabasan
kıvılcım tohum içinde
buğday başağıysa yaşam*

*dağ başı kaya dibinden
denizlere doğru akan
en kestirme yol ışığa
labirent karmaşığından*

BİLAL KAYABAY

Kızılılık İmgeli Çağrışimler

Üzerinde çimenler yeşermiş, poruklar çiçek açmış, çoğunlukla kumluk. Uzaklarda bir yerde bir patika. İşte oralarda kaybolmuş gönlümde imgesel bir uzantıyım, yalnızlığını rüzgâra ay çekirdeği diye çitleten bir tende. Günden güne birkaç dirhem eksilerek. Ne çok çoğalarak eksilme... Ardıcın taze yaprak kokusunda aradığım mıyım? Çam yongasında veya yeni biçilmiş çimenlikte. Çalı diplerinde akşam çiçeği sihri. Ama mor salkımlar gülümsüyor kentten egzoz dumanlarına karışan havasında.

Yalan değil, yıkılan beton binaların toz serptiği yüzleri sevmeyenim.

Sanırım en çok da kızılılık ağacıyım. Sert, kırılan ama bükülmeyen. Sapsarı çiçeklerle baharın şenliğine katılan. Gerçeğin üstüne basarcasına mayhoşluğuyla yüzleri ekşiten bir kırmızılık. En çok da yaşamı anlamlandıran bir umar.

Oysa tam da bir çocuğun gülümsediğindeki gamzesinin anlamı olmak isterdim. Bazen de en kanatıcı şarkının kalbe sihirli değneğini değdirdiğindeki kırılğan duygu.

Öyle büyüdük biz. İnkâra gerek yok. Arabesk yaşamların kırsal kokusunu atamamış kendini aydın sananlarıyız. Ama Anadolu kokusuyla hüzne sığınıp yuvalanmış özlemlerimiz.

Hiç kaygımız değildi, maydanoz yerine çokça imge, tuz yerine metafor. Üç cümleyi alt alta yazınca Aristoteles kıvamında poetikası olduğunu sananların uzağında olmaktı güzelliği şiirin. Ah, bahar gelende cevizin filizindeki o koku, o tilsim. Sümerbank basmaları, kır çiçekleri ve Anadolu kadınları... Kış günlerinin uzayıp giden geceleri...

Kağınlar bilinmiyor şimdilerde, tekerlekleri aksesuar görgüsüzlüğün Batı özentisi "cafe"lerinde.

Trafikte araba sürücüsünün elinde telefon, mesaj yazma çapsizliği. Günümüz insanında bildiğini sanma, bilgisizliğinin ayırında olamama, hem

de diplomalı cehalet bulaşıcı hastalık kıvamında yaygın.

Toprağından taşma şaşkınlığıyla büküp boyunu yeniden yere karışan ağaç köküne benzemekte gurbette yaşayan milyonlarca insanın durumu. Kaygılarını duman eyleyip türkü söylerken ömrüne ziyan biçen ne kadar da çok. İnsanın yanılıgıları doğrularına kaç basar, bilinir mi?

Ekin çiçekleri de özler mi sevenlerini, bıldırcınlara söyledikleri nedir, yemyeşil derya dalgalarının ıslığını dinlerken. Şimdilerde madımları özlüyor tanıdık bir çocuğun yüreği.

Her sevgide birkaç lirik dize yoksa o sevgi eksik değil midir? Nedendir bu yapay gülümsemelerle süslenen övgüler. İçtenlikli söyleşiler duvara asılı soğuk birer tablo olacak böyle giderse. Sahi, gitgide gök gürültüsü çoğaldıkça neden sınıyor aslan yürekli Aristotelesler de yüreğinin gümbürtüsünden ürken geyik muhabbetçileri yayılıyor otağa?

İnsan onuru hangi köşede kayboldu ya da ne zaman tatile çıktı da sanatsal kıvırmalarla hak hukuk demekten çekinilir. Ahıra dönüşür uzam, katır tepişmelerinde dedikodu üretilir.

Varsın öyle olsun! Yerine göre ilğimize kadar uygulanan, yerine göre haksızlığın üzerine sonuna kadar yürüyebilen kişiliğimiz dipdiri, yerli yerinde. Belki de dünden yarına artakalan biricik avuntumuz, bilincimiz ki, sahiplenilmiş dünyanın biçtiği elbiseler hiçbir zaman uymayacak bedenimize, düşüncemize...

Yılları biriktirdikçe yüreğimi lirik duygular daha çok sarıp kanatıyor. Hele kızılılıkların baharını bu yıl da göremedim diye.

Bir keman ağlayarak çağırıyor beni, pan flüt ezgilerinin büyülediği dumanlı yamaçlara. Dedim ya, ben bir kızılılığım aslında insan görünömlü, kent eğretisi, en çok çalılıklara, dağlara yakışan...

Mihrican Vurgunu

gece en derin uçurumuydu yalnızlığın
gözlerin kadar uzaktı yıldızlar
ve hasretin ayla mühürlenmiş bir yaraydı
yüzün aradıkça kaybolan bir melek
sana doğru uçtuğum bütün rüyalar
ipsiz bir salıncaktı
yakasız bir gömlekti rengi sümbüllerin
dağlar çarmıha gerilmiş bir yalnızlıktı

bir dağın efkariydi batan güneşte yüzün
ben kırılmış aynalarda şizofren bir çığlıktım
sen ummanlarda imdatlar yutan bir fırtına
güneş battıkça yıldızların kanadığı
hasretin akardı yaramdan
ben kütükten düşmüş bir baş gibi susardım

ben ummanlara malik bir damlaydım
sen çölde mecnunlar yarası
ve mihrican vurmuş leylaklar elasıydın
girdaplarda gemiler çığlığıydım ben
acıların oba kurduğu
sıtmalar sarısıydım
fabrikalarda yitirip gülünü
salhanelerde bulan
ayakları prangalı bir isyandım
taşları çatlatan sabır
en güzel günlerini
yar yoluna döşeyen
akşama kadar örüp sabaha kadar söktüğüm
kırmızı bir halıydım

Benim Lepiska Saçlarım

Çok değil, yalnızca beş adım daha atsa içerideydi. Sur kapısını aralayacak beş adım. Değil yürümek, nefes almak bile ne zordu bazen! Oysa zırhının içine çakılıp kalmasa, kapıyı aralayacak gücü kendinde bulamasa da bahçeyi perdeleyen sarmaşığın kuru dalları arasından onu son kez görebilecekti.

Öylece kalakalmıştı. Kıpırtısız gibi görünse de değildi; bir yandan eliyle göğsündeki yürek isyanını bastırmaya çalışıyor, diğer yandan kınından sinsice sıyrılan kılıcıyla; direnmekle yenilmek, bağışlanmakla bağışlamak, özlemekle kavuşmak arasında kendiyi vuruşup duruyordu... Kılıçtan ve kendinden azat bakışları yere düştü; ferî kesilmiş ayaklarından kopup, demir kapıyı araladı. Oradan yavaşça kasveti etrafa sinmiş gri binaya kaydı. Gözleri penceredeki karaltıya isabet ettiğinde hissettiği tek şey, yüreğine çöreklenmiş koca bir ateş topuydu...

Gri binanın hazin yolcularının kasvetinden olsa gerek; kedisıyla kargasıyla, yol boyu at kestanelerinin uzandığı sokakta hüküm süren “çekip gitme havasından” payına düşeni almayan kalmamış görünüyordu. Haa... şu iyi giyimli çocuklar mı? Yok, onlar her zaman hayata dahildi. Ellerinde su tabancalarıyla koşturup dururken ne önünde oynadıkları huzurevi ne de duvarın ardındakiler umurlarındaydı. Oyuncaklarından birbirlerine fıskırttıkları yaşamla, sarmaşıkla örülü o duvarın ardında, hiç bitmeyeceğini sandıkları koca bir ömür vardı. Şu kapı önünde kök salmış gibi duran kadın da olmasa, usulca gece-sine akan öylesine bir gündü işte...

Üstündeki trençkotu, uzun lepiska saçlarıyla donmuş film karesi gibi görünen orta yaşlı kadına çocuklardan biri çarpırsa yerinden kıpırdıyacağı yoktu doğrusu. Elinden fırlayan çantanın tozunu silerken miniklere neredeyse minnetle baktı. Ne kadar kalmıştı öyle; bir an, bir ömür... Geçmişten şimdیه;

Aklı bir karış havadaydı o yıllar. Etrafı tuzaklarla, kadınlarla çevrili bir yiğide; onun inancına, sevdalı gözlerine, şiirine, yeşil parkasına kapılıp gitmişti. Giderken de ne uyuyan iki erkek kardeşini öpüp koklamayı ne de annesine o çok sevdiği sarı lepiska saçlarından bir tutam bırakmayı ihmal etmişti. Babasına bir şey yoktu. Onun gönlünde yer bulamadığını

çoktan ezberlemişti. Azıcık tutunduğu gözlerinden ise uyandığında düşeceğinden emindi. Ona bırakmak istediği tek şey derin bir sessizlikti.

O konforlu eve sırtını dönerken kapının bir daha kendisine aralanıp aralanmayacağını hesabında değildi elbet. Ne derlerdi; iki gönül bir olunca... Yaratıldığı sarsıntının babasının öfkesiyle birleşip nasıl şiddetli bir depreme dönüşeceğini, o depresmin enkazında kalan kardeşlerinin, annesinin ne tür yaralar alacağını ve hepsinden öte zaman içinde dalgasına yenik düştüğü engin denizlerde, ne gemiler yakmak zorunda kalacağını hesaplayamamıştı.

Mümkün değildi. Yapamayacaktı! Çeyrek asırdan sonra, olacak şey miydi? El ne dere, makam sarsıntısına kurban edilmemiş miydi? O da kör bıçağın yarısını başka sevgilerde sarmayı öğrenmemiş, biraz inat, en çok da gurur denen illetin yatağında akıp gitmemiş miydi? Göl kurusunda nilüfer aramak... Boşunaydı. Yine de burnunda tüten çiçek kokusu buram buram... Kızdı kendine. Dizleri titriyordu. Yok, bir de içi. Sakinleştiriciyi fazla mı abartmıştı? Yüzünde çarpık bir gülüş... Çakıldığı yerden gövdesini sökerken hâlâ çantasının olmayan tozunu siliyordu. Çatışma yerini sorguya bırakmıştı. Duyguların da mı önemi yoktu; geriye yalnızca artan, azalan ama hiç dinmeyen ince bir sızı bırakarak, solup dökülmüyor, un ufak olmuyor muydu? Yanından hızla geçen arabanın kornasıyla kendine geldi. En doğrusu her şeyi olduğu gibi kırık dökük bırakıp... Şu karşıdaki kafede kendini toplamalı sonra da sokağın havasına kapılıp gitmeliydi.

Sakindi kafe. Başındaki beresini çıkarırken koyuverdi kendini sandalyeye. Hava pek soğuk değildi ama elleri buz kesmişti. Isınmalıydı. Çay söyledi. Bir tuhafılık vardı halinde. Kolları olduğundan uzun, boynu kısa, yüzünde de bir uyuşma... Çantasından çıkardığı aynaya bakarken gözü saçlarına ilişti. O saçlar ki zamanında bir tutam kesilmiş ve annesinin anısına saygı gereği, bir ömür, kesildiği o boydan daha fazlasına hiç uzatılmamış... Nefesiyle puslanan aynaya dalıp gitti;

O en çok annesini, annesi de onun saçlarını se-verdi. Dizi dibine oturtur, lepiska saçlı kızım diye se-

verek ipek saçlarını uzun uzun tarar, örerdi. Örgünün her ilmiğine bir nasihat, her ilmiğine bir dilek. Türküsünü mırıldanırken yaşamayı arzuladığı geleceği, yeşertmeyi düşlediği her umudu kızının zülfünün teline bağlardı. Kendi saçları kısaydı.

Derin bir of çekerken sandalyesini iyice çevirerek gri binaya tamamen sırtını döndü. Eteğinin kırışan kenarını düzeltilti. İç titremesi hâlâ geçmemiş, o anlamsız gülümseme de yüzüne yapışıp kalmıştı. Sıcak çayıyla geçmiş de yudumluyordu şimdi;

Teyzesi de olmasa onlardan hiç haberi olmayacaktı; babasının evde adının anılmasını yasakladığını, el âleme rezil rüsva olduğu düşüncesiyle, mevki makam dinlemeksizin tayin isteyip gittiklerini, çok geçmeden bu yükün ağırlığıyla yüzüne inme indiğini. Kendi dâhil, etrafındaki herkesin, en çok da annesinin hayatını felç ettiğini, kardeşlerin yutkunarak konuşurken hep bir cümlelerinin eksik kaldığını bilmeyecekti. Onu en çok annesi şaşırtmış, en çok da ona içerlemişti. Kardeşleri de evet ama, annesinden umudu vardı... Hiç rujunu silmedi diyordu teyzesi ve ekliyordu ara ara, yıl yıl ekliyordu; o mağrur başını hiç eğmedi. Ağladığı da görülmedi. Oğullarının üstüne daha bir düştü. Kolasız gömlek giydirmede. Hiç bitmeyen ev işleri yarattı kendine, bir türlü parlatılmayan tencereler, kabartılmayan kırlentler... Ne son yıllarını yatalak geçiren kocasına ne başkasına gülmüşüğü görüldü. Yeni hevesler edindi bir ara. Bezden bebekler yapıp duruyordu. Renk renk elbiseler... Kardeşlerinin avukat ve veteriner olduğunu, babasının iki yıl önce öldüğünü hep ondan öğrenmişti. Annesinin saçını sarıya boyamaya, pembe inci kolyesini takmaya devam ettiğini, yalnız kalınca hiç evden çıkmadığını... Ve giderek unutmaya başladığını... huzurevini! Durumunun giderek...

Zaman zaman barıştırma girişimlerinde bulunmuştu teyzesi. Annesi, felcine neden olduğunu düşündüğü babasından af dileme şartını koşmuş, babası Nuh demiş, peygamber dememiş, kardeşleri medet umar gözlerle... Zamanla her iki taraf da umutsuzluğun beyaz bayrağı gölgesinde...

Boşunaydı boşuna. Yapamamıştı işte! Her şeyi aşıya da o birkaç adımı atamamıştı. Birkaç adım bir ömre ihanet miydi bazen? Korkularının son durağı mı yoksa? Bilmiyordu. Sorgulayıp durmanın gereği de yoktu artık. Toplanıp gidecekti ki sarmaşıkların ardından gelen müzik sesine takılıp kaldı.

Her biri ayrı telden çalan, unutulmuşlar korosunun, birbirine dolanan yanık sesi. Dalga dalga büyüyor, sağır duvarlardan, kör pencerelerden geçiyor, karganın, kedilerin, hâlâ sokakta oynayan çocukların cıvıltısını aşır, gelip kadının kıyısına vuruyordu... İşte o seslerden biri; eski bir türküyü takılıp kalmış, bozuk plak gibi aynı nakaratı tekrarlayıp duran, bir zamanların o kadife sesi: “Saçının tellerine lo...”

Onun sesi... “Lo”yu uzatarak söyleyişindeki o unutulmaz nağme, şimdi kendi içinde takılıp kalmış, dönüp duruyordu giderek yükselen bir coşkuyla.

Kapıyı öyle hızlı açtı ki; nerdeyse bahçe girişindeki eli sopalı polis maketlerine çarpıp devirecekti. Duraksadı, şaşırıp kalmıştı! “Dışarı çıkmasınlar diye...” seslenerek yanaştı civelek görevli. “Korkutmak için”. Yaptıkları şeyin doğruluğundan emin. Neyse maketler bir işe yaradı, yüzündeki kırık gülümsemeden kurtuldu. Sabırsız, parmaklarını çitlatıp duruyordu. “Ha... Bayan S.” başını kaşırken sıkıntılı civelek. Zorlanarak “Her şeyi unuttu ne yazık ki... pek de konuşmuyor!” İçinde yıkılan bir şeylerin sarıntısıyla irkildi kadın. Durumu hafifletmekte zorlanan görevli “Ama türkü söylüyor boyuna. Bir türküsü var bildiği, söyletme için beş, susturmak için on kuruş veriyoruz valla.” Yaklaştıkça yüreği ağzında. Ha çıktı, ha çıkacak. Adımları birbirine dolaşiyor. İyice yoğunlaşan kasvetin bulaşıcı havasında ilerlemeye çalışıyor. Umuda ilişkin hiçbir iz barındırmayan, ölmeye yatmış bu insanların, üstlerine vuran soluk ışığa bile dayanmaları zor... Tüm gücünü toplayıp yalnızca görevlinin işaret ettiği o masaya odaklanıyor. “Tanıyacak mı?” daha da korkuncu “Tanıyabilecek miyim?” sorusu tüm sesleri susturuyor.

İşte orada; dökülüp kırılma da aynı kesim saçları, yeşil tayyörü... “Hiçbiri olmasa, rujundan, değilse de pembe kolyesinden tanırdım” diye geçiriyor aklından. Omuzlar zayıflayıp yıkılmış. Yüzü, ah yüzü... Bakmalara doyamadığı. Yanmış, sönmüş, kül... Heyecandan ayaklarının üstünde değil artık kadın. Ona nasıl yaklaştı bilmiyor. Kayboldu kendinde... Annesi türküsüne takılı hâlâ. Duymasa da ipe dönmüş dudaklarının kıpırtısından anlıyor. “Gözleri” diye mırıldanıyor; ah o yeşil gözleri, yosun tutmuş... O gözlerde nafîle arıyor kendini. Çok değil küçük bir ışıltı, tek bir anı, bir nilüfer yaprağı... Annesinin bakışları delip geçiyor gözlerinden, bedeninden, ruhundan... “Hiçbirinde yokum” derken onun yosun tutmuş gözlerinin batağında çırpınıyor... Yanına ilişiyor. Perişan. Dokunmaya cesareti yok daha. Tek derdi yılların özlemiyle onu içime doldurmak...

Baştan aşağı sevgiyle süzüyor. Son bir umutla onu gezmelere uğurlarken söylediği gibi, o çocuk sesini takınıp “süslü boduç” diyor acı, acı gülümseyerek. Gülüşü de düşüyor... Toplarken annesinin masa altına uzanan kollarına takılıyor. Dizindeki çantanın yarısı örtü altında. Elleri çantanın içinde can çekişen serçe misali kıpırdayıp duruyor.

Merakla eğilip, örtüyü aralıyor kadın.

Yarı açık çantasına uzanmış ak elleri kırışık, elleri titrek, elleri can... Çantanın içinde gizlediği bez beğin saçlarını okşuyor.

Lepiska saçlarını...

Ne Çok Aşka Benziyor Yüzün

erguvanlar
zamanı ölçen saat gibi kuruluyken
sensizliğime
ne çok
aşka benziyor
yüzün..

yalın
bir dal gibi çırılçıplak
omuzlarımda
sana adanmış
şiiirler
ve
belki
kahve köpüğü tadında
ayrılık
aşk
ne çok sana benziyor..

çiçek
bahar
yağmur
kar
sızı
acı
ve
neş'e
her şey
ne çok aşka benziyor..

ve
ne çok
aşka benziyor
yüzün..

İlk Sözağrısı

ilk sözağrısıydı bu, oyuklardan sızan
geçmişin güneşiydi tenimize üflenen
yolunu şaşırılmış göçebe kuşların humması
dudaklarda erguvan bir kan damlası
düşler kaskatı, düşler suskun, düşler çöl kurusu

hırpalanmış anılarda titrek bir bellek izi
yanıp sönen izbe bir ışığın peşindeyiz hepimiz
hepimiz kuşkulu bir uçurumun ağzındayız
hepimiz yabancıyız kendimize aslında

iltizama verildi çevrimiçi aşklar
gök tutsak bulut kümesi
deniz kendine çekilmiş bir ağ
liman kuru rüzgar yığını
karanlık sinmiş bin bir savaştan arta kalan dağa
toz duman şafağın kızıl gölgesi
yankısız sesler asılı havada
hepimiz yabancıyız kendimize aslında

en incelmeyen yerden koptu ipler
esir düştü kaymayan tüm yıldızlar
ritmini ölçtüğümüz kalp yokluk postuna sarılı
ve acıttı ilk sözağrısı
hepimiz yabancılaştık kendimize

Aşk

usta bir terzi gibi kullanarak ellerimi
ellerindeki yeşile kesiliyorum
teninde yürüyen çiçeklerin
kokularını bırakıyorum denize
begonyaların sesinde soldu akşamlar

ben kalmışım saçlarımın ve sakallarımın gölgesinde
lakin senin güzelliğini örtemiyor
susuz ve nefessiz kalmış Mecnun'un
son bir umut Leyla'sına el uzatışı gibi
beline uzanan saçların bile

bir bedenin gömüldüğü ruhtan nasıl dirildiğini sende öğrendim
sende fark ettim dağınık nefesimi senin soluğunda biriktiğini
sevmek üşüdüğünde ayaklarını
bacaklarının arasında ısıtmak kadar basit
ömrün armağanı kadar zor

yüzünün masumiyeti mehtaba karşı yıkıyor
iki rakı doluyor art arda
korkakların tek cesareti
dertlerin son çaresi oluveriyoruz bir anda
sana baktıkça en derinlerde
kaygılar kül olup uçuyor

iki ülkeymişiz seninle biz
meydanlardan ölümleri toplayıp
çiçekten barışlar dökmüşüz toprağa
sevişip durdukça içimiz

sesindi sisli sabahlarda hislenen yağmur
bir denize benzeyen sonsuzluğuyla kalbime takılan
bir şarkısın şimdi şarabımda sevişen!

dünyanın kabuğunda uyanan mutlu yarası mı neymişiz
şiiirin üzerine yazılan bir aşk gibi
dizelerin lekesini
öpüşmeden silmişiz

“Özü sözü bir” deyimine tamı tamına uyan, gözünü daldan budaktan sakınmadan söyleyen bir adamdır o. İnsanın eksikliğini, kusurunu, ayıbını arkasından çekirtmeyi etiğe aykırı bulduğu için yüzüne karşı söyler. Eğer herkes böyle yaparsa, kötülüğün yüreklenebileceğini, uygun taban, ortam bulamayarak, boyun eğeceğini düşünür. Açık sözlüdür, karşısındakinin yanlısını yüzüne vurur ama pırl pırl bir yüreği vardır; asla kimseye kin gütmeyi, kötülüğünü düşünmez. Kimliğini, kişiliğini sözlerinin tınısı, vurgusuna yükler, ses tonunda hep çayırılı çimenli gönlünün baharlı esintileri efiler. Özyapısının bitmezli doğallığında kalmayı başaran, az bulunur insanlardandır Kamberoğlu.

Bir yazıncının ana özelliği yapıtlarıyla örtüşmezse, bu hem şahsı hem de yazarlığı için sakıncalar doğurur. Uğraştığı tür ile kendi arasındaki çelişki, çevresi ve okurları tarafından olumlu karşılanmaz. Ürettikleri başyapıt da olsa hoşnutsuzluğun gölgesinde kalır. Yazıncının karakteri ile yazdıkları arasında sıkı bir bağ, uyum olmalıdır. Nedeni de şu ki; yazıncının benliği, kişiliği de onu tanıyanlar için yapıtları kadar önemlidir. Yazdıkları ile tutum, davranışları arasında bir denge, bütünlük sağlayabilen yazarlar, gerçekten şanslı kimselerdir.

İbrahim Kamberoğlu, tavırları, hareketleri şiirleriyle tıpatıp uyuşan şanslı şairlerdendir. Açık, tok sözlülüğünü şiirlerine aktarmayı ustalıklı başarıyor. Arkadaşları, dostlarıyla konuşmuş gibi çarpıcı, dobra dobra söylemlerle bir şiiri var.

/Herkesin bir bildiği var/ /benim hep öğreneceklerim/ (Ömrümün Önsözü şiir kitabından. Yaba Yayınları, Mart 2018)

Şair, 2002 yılında aynı yayınevinde yayımlanan Ömrümün Öte Yakası kitabıyla iyi bir başlangıç, çıkış yapmış, şiirleri yazın çevrelerinde epeyce ses getirmişti. On altı yıl sonra gelen Ömrümün Önsözü çoktandır ilgiyle bekleniyordu.

Karmaşık, çözümsüz olmayan, içten, yalın di-

zelerle örülü Ömrümün Önsözü, sanki Ömrümün Öte Yakası'nın bir süreği gibi. Ardışık çabalarla da yapısından bir kıymık, kırıntı bile koparılamayan anlaşılmasız, çapraşık şiirlerden Kamberoğlu iğrenir. Ve ikinci kitabında da okuyucusunu doğaçlamalar furiasıyla karşılıyor.

Şair bu kitabında da içine doğan sözcüklerinin tozunu almış, küfünü, pasını silmiş, biçimli dizelerini anlamlandırmıştır. Öteki şairlerde olduğu gibi doğaçlamalar, akıcılığa ivme kazandırma ekseni değil, başlı başına birer öge, oluşumdurlar. Derinlikler katarak dizeleri sıradanlıktan kurtarıyorlar. Ona göre şiir salt bir duygu, düşünce, imgeler akını değildir; anlaşılmasız şiirler, kalıcılıklarını karışıklıkları içine gömerek, kısa ömürlerine ağıt yakarlar. Kamberoğlu, ödün vermemecesine tavrını geleneksel şiirden yana koy-

Yer/Yüzü

öyle durup bakmak; bir pencere önünde
açıyorum, bugün içimdeki taş avlularını
uzamış kuş tüylerinden bir serin hayal
düşüyor sürülmemiş tarlalara aydınlığın

işte bir başka hıştırdır, şuradaki ayrılık
ters işliyor ara sıra duvardaki tiktaklar
bir yelpaze gibi renk verirken yeryüzü
bir şeylerin tekrarıdır, insanın yaşadığı

muş, yeniliğe yüreği açık, gelenekselliğe yaslanan
Türk şiirini kararlılıkla geleceğe doğru giderken
görüyor.

*/müebbet yemiş mahkûmdur her muhacir/ /bu
söylediklerim unutulmasın/ /ve bir yerlere yazın/
/ben tuna'dan iki damla ararım yalnız/ /serin sula-
rında boğaz'ın/ (Söylentiler.)*

Şiirini bilerek, isteyerek yokuşa süren, anlaşıl-
maması için elinden geleni yapan, ne kadar karma-
şıkça o kadar “beğenilir” sanan, yazın çevrelerince
de tanınan ve göçmenliğini bir sır gibi saklayan bir
şairimizin tersine, İbrahim Kamberoğlu üstüne
basa basa göçmen olduğunu haykırıyor. Şair için
göç belki de bir yazgıdır. Aslında Türkiye dışındaki
Türkler anasından göçmen doğarlar. Göçmenlik
onlar için ata yurtları Asya'dan getirdikleri ataer-
kil bir olgudur; hele göçülecek yer anavatan olunca,
onları bir sıkıntı, boğuntu, yürek çarpıntısı basar.
Pılı pırtıyı birkaç bavula sıkıştırıp, yollara düşme-
nin Kamberoğlu için hoş, beklenmedik sevimli bir
tarafı vardır. Uzun yıllar Türkiye, salt Kamberoğlu
için değil, tüm Bulgaristanlı Türkler için sadece bir
düş, düşlem, imge olarak kalmıştı.

*/muhacirin/ /vatan bildiği topraklarda/ /her şeyi
olur zamanla/ /çok veya az/ /bir tek özledikçe gide-
ceği memleketi olmaz/ (Memleket)*

Şair, iki kız çocuğunu geldiği ülkede rehin bı-
rakarak, anayurda sığınmış, altı yıl onların özlemini
çekmiştir. O nedenle elgini, ayrılığı Nâzım kadar
iyi bilir.

*/sıla'ya istanbul'un güzelliklerini anlatma/
/doğduğu fransa'yı gurbet sanacak/ (Gurbet)*

Kaderin cilvesine bakın; otuz beş yıl önce yö-
netimdeki dizgenin uyguladığı baskılara dayan-
mayıp, eşiyle umarı Türkiye'ye kaçmakta arayan
İbrahim Kamberoğlu'nu kızları Türkiye'de bırak-
mış, Fransa'ya yerleşmişler, şair için özlem bitme-

miş, çoğalmış, ayrılığın harlı ateşi yakmayı, ka-
vurmayı bırakın, küle döndürmeyi sürdürüyor. Yal-
nız şimdikininkin ötekenden bir ayrımı var; kızları,
torunlarıyla arasında demirperde yok, şair istediği
vakit uçağa atlayarak, onları görmeye gidebiliyor.

*/bir zamanlar/ /üzülünce içerdim yavrurum/
/bugün içtikçe üzüliyorum/ (Kızıma Mektup.)*

Ömrümün Önsözü, on altı yıl sonra gelen bir
kitap.

İbrahim Kamberoğlu çalاکalem yazan şairler-
den değildir. Şiiri gönlünün alazına bırakıp, gün-
lerce, dahası, aylarca demlenmesini bekler.
Yazacağı şiir kıvamını bulup, yüreğinde kımıl-
dınca, kalemi eline alır. Şiir demlenirken, şairin
gönlü, yüreği de duyguların, tutkuların, düşüncele-
rin içinde sanki kaynar. Yazmıyor, kitap yayımla-
mıyor olsa da hiç abartısız, Kamberoğlu günün
yirmi dört saatini şiirle, iç içe, koyun koyuna, gönül
gönüle geçirir. Kimileyin düşlerinde bile şiir yaz-
dığı olur. Kitaplarının niteliğiyle değil de niceliği
ile böbürlenenenlerin, hurdalıktan ayrımsız kitapla-
rını gördükçe, gönlünün yalazını daha kısarak, şiir-
nin demlenme süresini uzatıyor.

*/bilen bilir dağının tekiyim/ /eşim komşu ka-
dına / /anlatırken duydum/ /biraz unutkanmışım/
/son zamanlar/ /bunca dert arasında / /ölmeyi unu-
tursam/ /hatırlatın dostlar/ (Dipnot)*

Ömrümün Önsözü, kısa şiirleri, etkili söylem-
leri, anlam yoğunluğuyla göz kamaştıran, bir so-
lukta okunacak bir kitap. En sevindirici yanı ise,
Kamberoğlu'nun bize bundan böyle gönlünün ale-
vini birazcık açacağı beklentisi, muştusu, umudunu
veriyor olmasıdır.

*/bir tabak gökyüzü getir bana/ /yanında iki bar-
dak bulut/ /biri yağmurlu olsun/ (Kuşkunun Ölüm
Zamanı)*

Gazel

süzme gözünü gelmesin kirpik üstüne kirpik
vurma yaralı göğsüme ok üstüne ok

dilde üzüntü var şimdilik iyilik et gelme ey sevinç
olamaz bir evde konuk üstüne konuk

elmas parçaları eker her açtığı yaraya o cilveli güzel
iyiliği var olsun eder iyilik üstüne iyilik

sevgiliden ayrıyken düştük yabancı illere
yaşam gösterdi yine ayrılık üstüne ayrılık

hem içki içmez hem güzel sevmez demişler hakkında
kara çalmışlar râsih'e, hem de ne büyük!

*Naile Mirzayeva***Sirr**

Anladım ki, yanılıram,
Məni buna inandırdın.
Əriyirəm, danılıram
Damla-damla qarışıram ümmanlara.

Harda qəmli bulud görsəm
Mən ondan əvvəl yağırım,
Harda tənha söyüd görsəm
Doğma bacımdır sanıram.

...Nə söyüddən bacı, sirdaş
Nə buluddan dost olacaq.
Açılacaq sirrini-sehrin
Bu dünyaya faş olacaq.

Özün qoru öz sirrini
Kimsələr duyuc düşməsin.
Bir sən bil, bir də yaradan
Başqa kimsə eşitməsin.

*Mehmet Ata Yiğiz***Düş'ün Ölü Zamanları**

Varamadığım sahillere sürükleniyorum
Eski bir ruhu mu arıyor ıssız gözlerim
Unutulmuş yağmurlar ıslatıyor
Tenimde akan kor ateşleri

Uzak mıyım, yakın mıyım maviye
Yıldızlar da kimliğimi sormuyor
Duvara henüz yazılmamış
Yazı gibi

Günden güneşi almışım alnıma
Yürekten uzaklaşmayan derviş gibi
Kışları eritiyorum şafağın gözünde
Düş'ün ölü zamanları düşüyor dilime

Yılmaz Karakoyunlu'nun Sanatı ve Toplumsallık

Türk edebiyatında çok önemli adlar vardır. Fuat Köprülü, Memduh Şevket Esendal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yahya Kemal Beyatlı gibi. Bugün Fuat Köprülü, bir parti kurucusu, milletvekili ve dışişleri bakanı oluşuyla değil; Türkiye’de çağdaş tarihciliğin kurucusu olduğu; Türk Saz Şairleri Antolojisi, Divan Edebiyatı Antolojisi gibi çok önemli yapıtlarıyla ve bilim adamlığıyla anılır. Memduh Şevket Esendal, bir partinin genel sekreteri olmasıyla değil; Cumhuriyet sonrası çağdaş Türk öyküsüne sadeliği getirmesiyle Mendil Altında, Otlakçı öykü kitaplarıyla ünlü Ayaşlı ve Kiracıları romanıyla tanınır. Yakup Kadri’yi, Yahya Kemal’i herkes bilir; ama kimse onları bir dönemin milletvekilleri olarak düşünmez. Biri çok büyük yazarımız, diğeri büyük şairimizdir.

Birkaç örnekle andığım bunun gibi değerli kişilikler, siyasal alanda topluma hizmet etmişlerdir; bu hizmetler kuşkusuz çok önemlidir; ama siyasal kimlikleriyle değil; sanatçı kimlikleriyle, ürettikleri sanat yapıtlarıyla geleceğe kalmışlar, hiç unutulmamışlardır.

Yılmaz Karakoyunlu da çok önemli devlet görevleri yanında siyasal tarihimizde iz bırakan emekli bir bakan ve milletvekilidir; ama bizler için önemi çağdaş Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden ve yazarlarından biri olmasıdır. Büyük bir gazetede köşe yazarlığı yapmıştır. Öyküleri, oyunları, senaryo çalışmaları vardır. Başarılı bir beste-

kârdır.

Sanat yaşamında ilk göz ağrısı şiir olduğu için önce Yılmaz Karakoyunlu şiirinden söz etmek istiyorum. Geleneksel şiirde uyumu sağlayan iki önemli kavram vardır: Ritim ve armoni. Şiirde ritim, ölçü ve uyakla elde edilir. Klasik şiirde “aruz”, halk şiirinde ve ulusal edebiyat döneminde “hece” ölçüsü kullanılmıştır. Yılmaz Karakoyunlu okul yıllarında çok iyi bir şiir kültürüyle yetişmiş, geleneksel şiirin değerlerini içselleştirmiş; ölçü ve uyağı şiirin vazgeçilmezleri olarak görmüştür. Eski şiirin rüzgârına tutkun bir şairdir. Divan şiirinde çoğu Arap ve Fars edebiyatlarından alınma nazım şekilleri vardır. Türk zevki bunlara şarkı ve tuyuğ nazım şekillerini eklemiştir. Şairleri en çok zorlayan tür tuyuğ ve rubâidir. Rubâi, hem bir düşünce ve duyguyu ifadede hem aruz ve kafiye kullanımında “dört başı mamur” olmayı zorunlu kılar. İçerik ve söyleyiş ince, zarif kısaca söylersek mükemmel olmalıdır. Diğer türlerde hatalar fazla göze batmayabilir ama rubaide hata yapma özgürlüğü yoktur. Karakoyunlu zor olanı seçmiş; iki yüzden fazla rubai ve dörtlük yazmıştır. Dörtlüklerin kimisi aruzla kimisi hece ölçüsüdür. Hece ölçüsünde aruza hece sayısı en yakın olan 7+7 = 14’lü kalıbı kullanmıştır. “O Hayal Aynasından – Rubâiler” adıyla yayımlanan bu şiirler için bir dönem kültür bakanlığı da yapmış Talat Halman şunları söylüyor: “Pürüzsüz vezin kullanımı, zen-

gin kafiyeler, özlü söyleyiş, hayal gücüyle şaşmaz bir şiir mantığının birleşimi, akıcı üslup, Türk ve dünya kültüründen geleneksel kavramlarla çağdaş yaklaşımların bir arada bulunması ve büyüleyici bir iç musikisi...” Yılmaz Karakoyunlu’nun şiirini çok güzel anlatan bir değerlendirme. Bir örnekle yetineceğim. Kızı Zeynep’e yazılmış bir rubâi: “Her lahzada sevgin bana dünyaya bedel / Yaldızlı saraylardaki rüyaya bedel / Lâfzın seni tarif edecek ölçüsü yok / Bir katresin amma koca deryaya bedel” Kız evlada duyulan gerçek sevginin, şiirin gücüyle çok duyarlı anlatımı.

Yılmaz Karakoyunlu, roman türünde büyük başarı kazanmış, ilk romanı olan “Salkım Hanım’ın Taneleri” ile 1989 yılı Yunus Nadi Roman Ödülü’nü kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul’da ticaret sermayesinin el değiştirmesi, kültürel ve ahlaki yozlaşmanın anlatıldığı romanda ana izlek, varlık vergisiyle zor duruma düşen azınlıkların yaşadıkları acılardır. “Toplumsal gerçekler, tarih kitaplarından çok romanlardan öğrenilir” tezini doğrulayan bir roman Salkım Hanım’ın Taneleri. İtirazı, temyizi olmayan bir vergiydi bu ve Cumhuriyet’in on yılda topladığının yarısını, on beş günde almayı, piyasaya egemen olan yabancıları ortadan kaldırmayı amaçlıyordu. Kimse yarından emin değildi. Vergisini ödeyemeyenler Aşkale’ye sürgüne gönderiliyordu. Pek çok aile yoksullaştı, ayrılıklar, adaletsizliklerin psikolojik çöküntüleri büyük travmalara neden oldu. Yazar, yansız bir tutumla olayları, gelişmeleri anlatıp hukukçuların fikri olarak romanında son noktayı şu şekilde koyuyor: “Ödenmeyen vergiler silinmişti, olan varını yoğunu satarak ödeyenlere olmuştu.”

Konusu ne olursa olsun düzyazı bir anlatı türü olan roman, temelde kurgusaldır ve bu kurgunun en önemli özelliği zamana dayanması, başka bir söyleyişle tarihsel olmasıdır. Bu tarihsel özellik, insan-toplum-yaşam üçgeni içinde eleştirel gerçekliği de barındırır. Romancı ister bireysel, ister toplumsal olsun; bu gerçeği bilinçle işlemek, kurguyu o ana izlekte vurgulamak zorundadır. Yılmaz Karakoyunlu, uzun araştırmalara, belgelere dayanarak Cumhuriyet yıllarındaki bu süreci romanlaştırmış ve çok başarılı bir dönem romanı olarak okuruna sunmuştur. Yazarın dili iyi kullanması, yer yer felsefi derinliği olan bilgece söyleyiş, romanın üzerinde durulması gereken diğer önemli özelliği. Örneğin “Onun mektep kokan konuşmasına biraz hayat katmak için kendisini zorlamıştı (Sh.61); kitap gibi konuşmaya meraklı küçük maliye memurlarının ağdalı dilinden uzaklaşıp halkın günlük sıcak sesini duymak hoşuna gidiyordu. (Sh.87);

adamın kendisine güvenmesi yetmez, güveneceği kimsesi de olmalı. (Sh.96); zaman sana yardımcı olmuyorsa, beklemeyi bileceksin; bu talih değil, sabırdır. (Sh.106); adalet vergiyi az ya da çok almak değildir, insana bütün haklarını teslim etmek sanattır. (Sh.137); hukukta iki hata işlenir, birincisi hüküm hatasıdır, ikincisi kanun hatası. Hüküm hatasının temyizi vardır, kanun hatasının tashihi, akılsel daima hâkim olur. (Sh.177); Fazilet bir feyiz gibi içimizde varsa, düşman için bile duyulacak hüznümüz olur. (Sh.187)” cümleleri düşündüren, okuru bilgilendiren, eleştirel cümleler.

Yılmaz Karakoyunlu, roman sanatında tam bir betimleme ustası. Şiirsel bir anlatımla okuru o ortamın gerçeklikleriyle buluşturan betimlemeler, kesinlikle yapıtı süslemek amacını taşımıyor. Roman karakterinin ruhsal durumunu anlayıp onun iç dünyasına girmemizi sağlıyor. Diyalogların doğallığı da romana akıcılık kazandırıyor.

Her yazarın belirli bir dünya görüşü, yaşam felsefesi vardır ve bu görüş, bu düşünce romana mutlaka yansır. Tarihsel gerçeği, işleyeceği konunun özüne roman gerçeğiyle sindiren sanatçı, estetik bir amaca da yönelir. Sanatın olmazsa olmazı estetikdir. Estetik düzeyin niteliği yapıtın sanat değerini ortaya koyar. Yılmaz Karakoyunlu romanlarının yeni baskılarının yapılması, çok okunması, bu düzeyin tüm yapıtlarına ustalıkla yansıtılmış olmasıdır ve bu nitelik, genç romancılar için de örnek alınmalıdır.

Yazarın diğer romanları şunlardır: 1991’de “Türkiye Yazarlar Birliği En İyi Tarih Romanı Ödülü”nü alan “Üç Aliler Divanı”, padişahlığın son günlerindeki hükümet istikrarsızlığı, Mustafa Kemal’in saraya damat olmayı reddederek Samsun’a çıkışıyla başlıyor. Romanda Atatürk’e yapılan İzmir suikastı, Cumhuriyet’in kurucu kadrolarıyla İttihatçıların hesaplaşmaları, hâkimler Kılıç Ali, Kel Ali ve savcı Necip Ali nedeniyle üç Aliler Divanı olarak tanınan Yüksek İstiklal Mahkemesi, Meşrutiyetçi, eski maliye nazırı Cavid Bey’in sorgulanması eksen alınarak Türk siyasal tarihinin çok önemli bir dönemi, eleştirel bir dil ve gerçekçi bir yaklaşımla anlatılıyor.

1992 “Türk Yazarlar Birliği Roman Ödülü”nü alan “Güz Sancısı”, 1955’te yaşanan 6-7 Eylül olaylarını ele alıyor. Cumhuriyet tarihinde kara bir leke olarak nitelenen bu olayları ve gayrimüslim azınlıkların ülkeyi terk etmek zorunda kalışları toplumsal gerçekçi bir anlayışla bu romanda anlatılıyor.

“Çiçekli Mumlar Sokağı”nın konusu, Kurtuluş Savaşı yıllarında Batumlu göçmenlerin milli mü-

Yeşil Çayırlar

Sen kıraç kuytularda kızıl yaban çiçeği
Dağıtıyorsun kasaveti mavi göklerle
Yorgun bir sevince buluşuyor ellerimiz
Şaşkınlık misket oynuyor bahçede
Suskunluğu kaşıyoruz bire bir merhabayla

Ben sayarken kayan yıldızları gökte
Sen çiçeğe durmuşsun ayın şavkında
Işık dokuyorsun sabır bahçelerine
Her tel, kırlarda telgraf direkleri
Sırlanmış çiğliklerden epey uzakta

Şaşkın kırırtıların gömüldüğü maden
Okuduğumuz her kitap, yaşadığımız her şiir
Duyumötesi dalgalarda geziniyor başıboş
Şafağı kucaklıyor ılık yeller ilk günle
Artık sen ve ben yeşil çayırlar gibiyiz

cadeleye katkılarıdır.

“Yorgun Mayıs Kısırakları”, Adnan Menderes, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet gibi kişilerin çevresinde Cumhuriyet’in kuruluşundan 1960’a uzanan dönemin işlendiği bir romandır.

“Perize: Ezan Vakti Beethoven” ihtilal öncesi dönemde iddialı bir solcu ile müzik öğretmeni bir bayanın yakınlıklarını anlatır. 12 Eylül 1980 öncesi ve sonrası sol düşünceli aydınların pek çoğu yaşamalarını, sağ kalanların çoğu da inançlarını ve dirençlerini yitirdi. Roman onların dramlarını ele alıyor.

“Serçe Kuşun Sonbaharı” Şeyh Bedrettin’in yaşamındaki büyük aşkı, bu ateşli tutkuyla olgunlaşmasını farklı bir bakış açısıyla işleyen romandır.

“Mor Kaftanlı Selanik” Türk- Yunan mübadelesi, bir yanda siyasal gelişmeler; bir yanda yaşanan zorluklar, direnç, aşk ve hüznün romanı.

“Sahilde Zaman Bitti” Midilli’den gelip Ayvalık’a yerleşen bir ailenin kızı olan Müfide Nühket Hanım’ın yaşamını öyküleyen romandır.

Bunların dışında öyküleri Mevsimler Eskidi Biraz, Ekinler Gece Büyür adlarıyla kitaplaştı. Tiyatro yapıtları da Yılmaz Karakoyunlu’nun derin yazınsal bilgi ve emeğinin seçkin örnekleridir.

Özetle söylememiz gerekirse Yılmaz Karakoyunlu, masa başında yalnız kurguya dayalı romanların yazarı değil. Örneğin “Mor Salkımlı Selanik” romanını kaleme alırken Selanik ve adaları gezmiş; yapıtına konu olan yerlerin coğrafyasını yakından görmüş, incelemiştir.

Toplumumuzu, o toplumun sorunlarını, siyasal olay ve tutumların insanımıza nasıl yansıdığını çok iyi bilen; yaşadığı yüzyılı çok iyi gözlemlemiş, birikimli bir yazar. Bu bilinç ve deneyimlerinden gelen ileri görüşlülükle toplumsal gerçekleri roman diliyle gözler önüne seriyor. Amacı, yapı disiplinlerinde çok başarılı olmuş derinlikli bir yazar, Yılmaz Karakoyunlu. Saldırmıyor, yaralamıyor; etik ve estetik değerleri önceleyerek yaraları sarmaya çalışıyor.

İki Kentin Sokak Kapısı'ndan Yansıması

Yaşanan ve doğulan kentler ne kadar sevilebilir, onlara ne kadar aitiz, onlar ne kadar bizimdir, sorularını hiç kendimize sormamış olsak da Sokak Kapısı bunu sağlayacak gibi görünüyor. Kitabın kapğını açmadan önce, tıkdığımız sitelerde, çoklu kondularda birçoğumuzun unuttuğu “sokak kapısı”nı anımsamak, küçük bir gülüş olup yerleşiyor yüze... Dışında iyi insanların yaşadığı sokak, gerisinde bir bahçe... İkisinin ortasında sevimli bir “sokak kapısı”...

Bu sokakların, daha sokak olmadan, henüz kimşenin bildik adlarını vermeden önceki zamanlara götürüyor bizi şair. 1. Bölüm “Ankira”; bu kentin önceki sahiplerine, Tanrılarına, Tanrıçalarına, krallarına, sonrasında oluşan tüm uygarlıklara bir saygı duruşu gibi...

Bu güzel coğrafyanın tam kalbindeki topraklarda yaşayan her toplum “Kapı Komşumuz” oluyor, bizimle yaşıyor. “Söylensel”de Anadolu’nun masalsı söylencelerine bir selam gönderirken, “Şehri Boş Bırakamayız”da zaman döndükçe boşalan yerlerin doldurulduğu gerçeği, kimin nerede olduğu önemsizleşip, tüm dünyayı kapsayabiliyor.

“İkindilerde Bedesten”le tarihsel ilerleyiş sürüyor. Anadolu’nun iş kültürü, bereketi, “el işi göz nuru emeği”, her dizede ayrı bir el sanatı türüyle âdeta tek tek veriliyor ve “doğunun kadınları yakışır bütün zamanlara” diyerek bu toprakların kadınlara övgüyle şiiri sonlandırır şair...

Göbek bağımızın gömülü olduğu doğduğumuz kentin çağrısı, içimize sinen renkleri çıkar gelir sonra...

“Eskiden nehirlere kurulmuş şehirler / Bu yüzden eski şehirler nehirleri sever / Ve en güzel nehirler şehirlerden geçer (...)” dedirtir şaire “İki Büyük Kol Sakarya”da...

Kimsenin aklına gelmeyecek bir bağıntıyla iki güzel bozkır kentini Sakarya Nehri’nde bir araya getiriverir. “Bir kolu dağ yollarında Ankara Çayı”, “Bir kolu Porsuk aka aka birleşir” dizeleriyle, suların yüzme öğrenilen, balık tutulan, duru, tertemiz olduğu zamanlar canlanır gözde...

İlk bölüm, betonlaşmaya, her türlü zorluğa karşın ayakta kalan ülkeye gönderme yaparken, yaşadığı kenti koşulsuzca sevmenin, çirkinliklerden çok güzelliklerini görmenin erincini duyumsatan “Yeryüzü Gözüyle” şiiriyle sona erer.

Ertuğrul Özüaydın, Sokak Kapısı’nda, diğer yapıtlarından farklı olarak, düzyazıya da yer vermiş. “Son Göç” bölümüne sadece düzyazı demek haksızlık olur. ‘Düzyazı şiir’, demek sanırım daha doğru olacaktır. Köyden kente göçe, kente saflığı, emeği, doğayı taşıyan güzel insanların kentin zenginliğine artı değer kattığı görüşüyle başka bir açıdan bakar.

“Salı Pazarı”, “Güne Karşı Gün” bu insanların kentte var olma savaşımı, üretime katılışları, pazarları, işçileri, güne düş kırıklığı taşıyan sabahçı kahveleri, iş yerlerinin çokluğuyla bilinen semtleri, işlerine insanları taşıyan dolmuşlarıyla kıpır kıpır, canlı bir Ankara ve insan fotoğrafları çizilir. Sonra, şair eski mahallesini gezdirir bize dizeleriyle... “Eski Mahallem” dediği belki o güzelim Gazi Mahallesi’dir. Nazik insanların, güllerin, erik ağaçlarının yaşadığı, şairin “gittiğinde dönecek trenler geçer içinden” dizesiyle tanımladığı o güzelim Gazi Mahallesi...

Sayfalar ilerledikçe Ankara, mevsimleriyle, kuşları, ağaçları, çiçekleriyle anlatılır. Kıyıdan gelenlerin sevedemediği, “Gri şehir” deyip göremedikleri Ankara’nın güzellikleri, yeşili, yağmuru, güneşi, bulutuyla doğası betimlenir. Öte yandan şair, kimi semtlerin bakir zamanlarına gönderme yaparken, kendi yaşam kavgasından da söz eder.

“Esenliğimizdi Bağımsızlık” şiiriyle birlikte, ülkenin içinden geçtiği dönem küçük dokunuşlarla verilir. İş, emek, üretim, yaşamın içinde olup biten her şey, gidilip gelinen şehirler, anılar en çok da iyimserlik geçer dizelerden...

“Eğrisi Doğrusu”nda şair biraz da kendi yaşamını gözden geçirir. Yüreğinden bağlı olduğu iki kente sevgisini sunar.

“(...) büyüdüm iki şehir arasında gide döne / taşım Ankara olsun, toprağım Eskişehir / taş kal-

mayı çizdim / dönülmeyi toprağa (...)” dizeleriyle doğduğu kent Eskişehir’i bir kez daha selamlar.

“Şehrin Dedikodusu”nda ise, bana göre; kalabalıklaşmayla birlikte insandaki bozulmaya dikkat çeker şair. Sessiz kalır gibi görünürken aslında sokakların gerçek sahiplerinin kim olduğunu anımsatıp, sokaklarını savunan, sahiplenenleri gösterir ilgisine... “Bağışlasın Aşk”la, elden gelenin yapılıp, yetmediği bir aşkın izleri duyumsanır ve gidilemeyecek kadar aşkla sevilen bir kent, Ankara, gelip yerleşir gizlice baş köşeye...

Gidemez ya şair, kalır ya... dolaşır sevdiği kenti... Uçurtma uçuran çocukları, Ankara’nın yükseklerinden kar manzaraları izler. Kentleri güzelleştiren bir gece, bir de kardır ya, tek tek sayar manzaralı semtlerini Ankara’nın... Kış mevsiminin üzdüğü insanları da, onların evlerini, kapalı pencerelerini de unutmaz, görür şair... Görür ve dizelerle Ankara’nın dört aylık kışını görselleştirir.

Bahar gelir sonra... “Güne Doğru” ilerler kent. Biraz yorgundur sanki dizeler, iyi şeyler diler, bekler. Sonraki günlere iyimserlikle bakar.

Üçüncü bölümü “Şehrişir” olarak adlandırır şair... Zaman ilerlemiş, çağ değişmiş, eskiye özlem başlamıştır. Samanpazarı ona eskinin güzelliklerini yaşatır. “Buluşma fotoğrafları” çeker. Serçeler ve simitçilerle özdeş, anıtsal Ankara Garı’na gelir. Bu kentte yaşayan herkesin kişisel tarihine bir çentik atmışlığıyla anılan, o güzelim Gar Lokantası’nın kapısından girer ve kırmızı bir şarabın kızılığında yüreklendirir birilerini;

“(...) Korkma kendinden hiç değilse şimdi”

Güncel yaşamın ayrıntıları, pazar günlerinin coşkulu birliktelikleri, güzellik ve iyilikle sürerken fotoğraflar, göstermelik yardım törenlerine, işleyişe eleştirel duruşuyla birdenbire şaşırtır şair. Sonrasında, belki de, usulca kaçır doğanın kucasına... Biraz soluklanır, “Esincik” arar, anlaşılana o ki, bir su kuşunda bulur.

“Ağlayan Körebe”de azıcık sitem etme hakkını kullanır, anlaşılmanın, görülmenin zor olmadığını anlatmaya çalışır. Yıllar çocukluğu, gençliği özlecek kadar ilerlemiştir. “Kapı Önlerinde” şiirinde hem geçmişte kalanlara göz gezdirir hem de arkadaşlık kavramına olan yaklaşımıyla ilgili ipuçları verir. Bölüme adını veren “Şehrişir”le, yaşadığı kentin tam ortasına bıraktığı şiiri işaret eder ve eskinin yeniye kapı açtığını vurgular.

Sonrasında, kente dönüşlerini, “Dönüş Yolunda” şiirindeki gibi, bozkırın da kendine göre bir ışıltısı, güzelliği olduğunu, bozkır köylülerini, coşkulu dizelerle aktarır şair. “Okula Yakın” albümde unutulmuş bir fotoğraftır sanki... “Geçip Giderken

Yaz” iç sesine kulak vermek, biraz yalnızlık, umutsuzluk duyumsatır. “Soğuk Oda”, ev-oda ekseninde, aidiyet duygusunu, yaşam döngüsünün ancak bölüşüldüğünde ısınabileceğini çağırıştırır. Yapıtın son şiiri “Unutulmaz Ev Günleri”; bireyin yaşadığı çevreye, bulunduğu dönemin belirsizliğine, anlık yabancılaşmaya, ev-oda-ayna sarmalında, birinci tekil şahıs anlatımıyla dikkat çeker.

Ertuğrul Özüaydın, altıncı yapıtı olan Sokak Kapısı’yla, ışıltılı bir iyimserlik eşliğinde, gözlerimizi Ankara’ya çeviriyor. Bir tuşla dünyanın öbür ucuya iletişime geçilebilen bilişim çağında, teknolojinin hızına yetişmekte zorlanılan 2000’li yıllarda bile, İstanbul’dan bakanların “taşra” diye nitelediği Ankara’ya... Başkentimize, ülkemizin kalbine yumuşacık ve sevgiyle dokunuyor. Her dizesinden iyilik ve iyimserliğin aktığı şiirleriyle Ankara’yı anlatıyor. Türk yazınının birçok büyük yazar ve şairinin buradan yola çıktığı unutulmuş güzelim Ankara’yı, deyim yerindeyse; zorla itildiği yalnızlığından tutup, çıkarıyor. Bir kenti sevmenin tanımını yapıyor Ertuğrul Özüaydın. Üstelik doğduğu kente, Eskişehir’e, bağlılığını yitirmeden yapıyor.

Sokak Kapısı, Ankara’ya doğru açılırken, uzak bir yerden bakıyorum ona... Hak ettiği değerini verildiğinin farkında ve gülümsüyor sanki Ankara... Dağlarıyla, taşıyla, toprağıyla, ağacıyla, yollarıyla gülümsüyor. Birlikte teşekkür ediyoruz şaire ve yürekten selamlıyoruz.

{Ertuğrul Özüaydın/ Sokak Kapısı/ Bilgi Yayınevi/ Ankara/ Ekim, 2017 (Şiir)}

Mayhoş Zaman

Bir çocuk elmalarla birlikte yuvarlanıp gidiyordu. Çürüğünden başını çıkaran bir elma kurdu çevresine kuşkuyla göz gezdirdi. İyiye işaret değildi bu. Kış odası sayılan o küçük kilerden başlayan yuvarlanmanın hızı arttıkça, dış kapının gıcirtısıyla birlikte insanı sarhoş eden evdeki elma kokusu da giderek azalıyordu.

.....
Baba evini satmışlardı sonunda.
Sadece baba evi mi, anne evi de sayılırdı orası.
“Gidemeyiz, gelemeyiz,” deyip sattılar.
“Eski evin bakımıyla kim uğraşacak?” deyip, sattılar.
Tüm bahaneler birbirine eklendi.
Hem de yok pahasına, öldürü fiyata!..
Kent arkalarından kıs kıs güldü oysa, fark etmediler.
Öyle ya, kim teperdi dokuz saatlik yolu bu yaştan sonra?..
Hem kimseleri kalmadı gayrı oralarda iki lafın belini kıracak, gelenleri çığlık çığlığa bağına basacak, konuksayacak...
Varları yokları birkaç mezar eskisi... Onlar da ağız dil vermezler, malum...
Yaşanmışlık filan, hepsi hikâye...
Öncesinde anne hisseli bahçeyi de satmışlardı çatır çatır.
Bahçedeki neredeyse soy kütüğüyle yaşıt büyük ceviz de gitti gümbürtüye. Görmüş geçirmiş o güzelim ceviz!.. Gölgesiyle az mı içli dışlı olmuşlardı?..
Hiç düşünmeden satı satıverdiler!..
Ah, bir dağın yamacından ulu yola bakan o küçük oda, evin önünde şenlik sebil şarlayan çeşme!..
Yakınmaya gerek yok, artık, hepsi silinip gitti ufuk hattından.
Unutulmuş, unutulmazmış, ne gam!..
Oysa ne güçlüklerle yapılmıştı o ev!..
Ne taşlar kırıldı, ne kavaklar kesildi, ordan burdan kuruşu kuruşuna ne paracıklar denkleştirildi!..
Elmaların önünde koşturan çocuk beş yaşındaydı henüz.
Kerpicini bile babası dökmüştü, iyi anımsar.
Dar zamanda iki büklüm...
Kadınlar kayrak taşımış, sıva yapmışlardı hep birlikte.
Hem marangoz, hem duvar ustası olan dedeyse

harikalar yaratmıştı tek başına. Gözlerinin keskinliği şakül makül dinlemez, bir bakışta koyuverirdi taşı geğiğine.

İki yakaları bir ara gelmeyen yaşamlarında, “Yaka” denilen köyün en yüksek yamacında kartal yuvasına benzer bir evleri olmuştu sonunda!

Uçan kuşa borçlanarak inşaatı bitiren baba, doğru dürüst oturmadan İzmir gurbetine çalışmaya gitmişti yine.

Evcək çok ağlamıştılar o gün. Sonraki günlerde de ağladılar. Akıllarına geldikçe ağladılar, Anne diliyle peliperişan oldular.

Baba evi satıldı ama!..

Bu bir gerçek!..

Bir taşı öpülmeden satıldı!

Şimdi babadan kalma bir türkü dilinde o çocuğun. Türkü değil, avaz avaz bir bıçak yarası!.. İçi titrer, kuyulardan kuyulara düşer biteviye. Dayan dayanabilirsen:

“Neyleyim köşkü neyleyim sarayı

İçinde salınan yar olmayınca”

.....
Hâlâ mayhoş bir zamanda dolaşılıyor o çelimsiz çocuk. Gün aydınlığıyla birlikte kış odasının küçümen penceresinden uluyolu gözliyor dikkatle. Köye doğru bir otobüs burnunu çevirdiğinde toprak dama çıkıp muştucu sesiyle bağıracak:

“İzmirciler geliyor! İzmirciler geliyor!”

Neler yok ki o mayhoş zamanda?..

Yokuşlarda keklik gibi seken çoban ısıkları, çatırdayan bahar yağmurunda mantara çıkmalar, yalancı kınalar, yamacından gülümseyen yaban çiçekleri, türlü otlar...

İkide bir de boyunu geçen çalı süpürgesiyle evin önünü gücü yettiğince süpürdüğünü hiç unutmaz. Kendi evleriydi ne de olsa!..

Kışın katmer katmer karlardan sonra damdan gelen ‘kırç kırç’ küreme sesi de kulaklarını tirmalar durur.

Anne, kepekli undan bulamaç bulamış yine, kor kanat çocuklarını ısıtıyor.

Her şeye karşın mayhoş zaman yerli yerinde duruyor!

Alınmaz satılmaz bir mayhoş zaman!

İyi ki!..

Bekle Bizi Adana

Resim: Necdet Ekmekçi

Sınıf kapısından girer girmez müjdeyi verdi Ali.
-Gözün aydın babaannem geldi.

Yaşasın! İçli köftenin, analıkızlığının, karakuş tatlısının gerçeğini yiyecektim yine. Hele Sabriye Nine'nin yanık sesiyle torununun gözünün içine bakarak okuduğu "Ali'min evleri çamdan" Adana türküsünü dinlemek; o yoğun sınav günlerime ilâç olacaktı.

Hayallerimize kavuşmamız için takvim yapraklarının birer birer düşmesi gerekiyordu. Tabii bizim de çok çalışmamız. Geçen yaz Ali'nin ısrarıyla Adana'ya gittik. İlk gece Merkez Park'ta sıcak havayı buz gibi kesen bici bicilerimizi yiyip yürüyüş yaparken kararımı çoktan vermiştim. Daha sonra Menderes'te motosiklete binerken mutluluktan uçuyordum. Alilerin evi, Adana'nın övüncü, yazar Orhan Kemal'in adını taşıyan cadde üzerindeydi. Adanalıların misafirperverliği de bir başka. Hele o yaylaları yok mu? Horzum Yaylası'nın havası hem ciğerlerime bayram ettirdi hem de mideme. Adana kebabı, yemek sanatının kralı bence ama benim yaptığım gibi yerinde yiyeceksiniz.

Ali'nin babası vaktiyle gezmeye geldiği İstanbul'da annesiyle tanışmış. Dedesi "Kızımızı uzağa gelin veremeyiz," demiş. Böylece Ali İstanbul'da doğmuş. Adana'da doğmasa da sık sık havasını soluyup suyunu içmiş. Babası onu her fırsatta memleketine götürdüğünden olsa gerek hani o "Adanalılık Allah'ın adamıyık," diyecek kadar tam bir Adana delikanlısı olmuş.

Aliler, babası önümüzdeki yıl emekli olunca Adana'ya yerleşecekler. Babasının artık taşan Adana özlemini, Seyhan Nehri'nin iki yakasını birleştiren tarihi Taşköprü'de iyice duyumsadım. Elini omzuma koyarak "Görüyorsun değil mi şu görkemi, şu manzarayı oğlum" diye iç çektiğinde sesi titriyordu. Ünlü sanatçı Yılmaz Güney'i, Altın Koza Film Festivali'ni biliyordum ama artık Adana birçok özelliğiyle beni çekiyordu.

Yayla, ova, deniz kültürünü harmanlamış bu modern kenti seviyorum. Havası kadar sıcak insanlarını da. Artık ben de her Adanalı gibi şalgam suyu müptelasıyım. Topalak taraflarında, Gazipaşa'da sohbet ederek yemek yemenin, bilmeden özlediğim ortamlar olduğunu fark ettim. Beni çeken yerlerinden Anavarza Kalesi gibi tarih tozu serpilmiş mekânlar insanı nasıl da yüz yıllarca geriye götürüyor.

Geçen yıl bayağı yorucu geçti. Üniversite sınavının sonucunu beklemek oldukça heyecanlıydı. Ve beklenen gün... Ali ile ben artık Adana'nın köklü bilim yuvası Çukurova Üniversitesi'nin Uluslararası İlişkiler bölümü öğrencisiyiz. İleride bu kadar verimli toprakları olup sanayi ve endüstri ride ilerlemiş bir ilde okumanın hakkını Adana'ya teslim edeceğimize eminim. Ailem, "Adana Adana" diye sayıklamamdan kurtulacak nihayet. Ali'nin ailesi, yurttan kalma konusunu aklımdan çıkarmam gerektiğini her fırsatta tekrarlıyor. Hele Sabriye Nine "Hayatta bırakmam seni," diyor.

Bekle bizi Adana...

“Güle Batır Öfkeni” (*)

Özge Sönmez, yüzleşmenin şiirini yazıyor: Acı- larla, hüznlerle, savaşlarla, katliamlarla, korkularla, susmalarla, ölümlerle vb. birçok olumsuzluklarla yüz-leşmenin şiirini...

Kendi “ben”ini bir kenara bırakıp, toplumun so- runlarını dert ediyor kendine. İnsana giden yolun mi- henk taşlarını döşüyor dizelerinde. Enkaza dönen yürekleri yeniden çiçek bahçesine döndürmenin ça- bası içinde. Bu bahçenin en güzel çiçeği, doğal ki sev- giden başkası değil elbet. İnsanlığın ortak dokusudur sevgi. Masumdur. Yücedir. Dirençtir. Aksi halde taş- laşmış yürekleri başka türlü nasıl yumuşatabiliriz ki!

Aslolan; sevginin, kardeşliğin, özgürlüğün ve ba- rışın katına yükselirken, kendini terk etme cesaretini gösteren şairin “yerel” olandan sıyrılıp “ulusal” olana sıçraması ve bununla da yetinmeyip “evrensel” bo- yuta taşınmasıdır duygu ve düşüncelerini. Etnik kimli- ğinden kurtulup dünya vatandaşlığı kimliğini kazanmıştır artık şair.

“Şiir gerçeği, devinim noktasını, asıl çekirdeği vermelidir; bunlardan güzel, canlı bir bütün ortaya çı- karmak şairin işidir. Şair, kişisel duygularını anlat- maktan ileriye gidemediği sürece, ona şair denemez; dünyayı kendine mal etmesini bildiği, bunu dile geti- rebildiği zaman şair olur. Bunun için yeni bilgiler edinmeye çalışmalıdır; çünkü onun ilkel maddesi, an- lamasını ve anlatmasını bilmek zorunda olduğu bütün dünyadır. Şair daha ileriye gitmeli, bize mümkün ol- duğu kadar daha iyi, daha yüksek bir şey vermelidir. Şiir, bir halk verimi olduğu kadar, bir dünya verimi- dir de, kökleri bir ulusun toprağındadır, fakat, bu topra- ğın üstüne yükselebilir; hatta o kadar yükselir ki, bulunduğu saha durmadan genişler ve nihayet insan- lık alanına girer...” diyor, Goethe.

Dünya vatandaşı olabilmenin erdemiyle ortak de- ğerlerimizin çoğalması adına, ortak sesin yükselmesi kaçınılmazdır. İşte bu ortak ses de “emek ve direniş” kavramlarının bütünleyici gücünde saklıdır. Bu gücü kitlelere ulaştıracak olan biricik enstrümanın da şiir olduğuna inanıyorum.

Emek ve direniş kavramlarını tutkallayarak şiirini hayata teyelleşen önemli şairlerimizden biridir Sen- nur Sezer. Bu yıl üçüncüsü düzenlenen “Sennur Sezer

Emek-Direniş Şiir ve Öykü Ödülü” öykü dalında Cem Kertiş’e, şiir dalında da Özge Sönmez’e verildi. Gıda-İş Sendikası ve Manos Kitap tarafından ortak- laşa düzenlenen bu yarışmanın ödülleri şairin yetmiş beşinci doğum günü olan on iki haziran iki bin on sekiz tarihinde verildi.

Yazımın başında Özge Sönmez için “yüzleşme- nin şiirini yazıyor” demiştim. Bu doğru! Söz konusu ödüle değer görülen “Güle Batır Öfkeni” dosyasın- daki şiirler buna tanıktır. Dosyada yer alan ilk şiirle birlikte ölüm gerçeğiyle yüzleşiyor şair. Kısa diya- loglar şeklinde yazılan bu şiirde çocukça bir savun- manın ve itirazın izdüşümlerini görüyoruz dizelerinde. Bunun da en yetkin örneğini “tekrar iki- liği”nde görüyoruz: “ben yapmadım anne/babam ku- cağımda öldü, suçsuzum.” Bu şiirin tamamına baktığımızda yalnızca ölüm kavramı değil, aynı za- manda acı ve korku kavramlarına da tanık oluyoruz.

“Sayın Tanrım” adlı şiirinde bu kez de “Tanrı” kavramıyla yüzleşiyor şair. Kendi yüzleşmekle kal- mıyor, aynı zamanda okuyucuyu da yüzleştiriyor. Tüm dillerde “Tanrı” aynı olduğuna göre, bütün dil- leri bir kenara itip, insanlığın tek ortak dili olan “yürek dili”ni kullanarak Tanrı’ya ulaşmanın yanında,

Mor Perçem

Dizelerde kaldı aşk
hâlâ bakar gözleri
harflerin mor perçeminden

Eflatun nakışlı örtü
bilemiş bıçak gibi
sen mi, gül mü kokarım

Sızlayan bir dere
hep bir dalga eksik
vurur yalnız kıyılarına

Ekşimsi tadı kalır
aralık dudaklarımda
yarım yamalak bir aşkın

onun adil olmasını da istiyor. Aksi takdirde, adil olmayan bir Tanrı'nın inandırıcılığını da sorgulanır hale getiriyor. Çünkü henüz on sekiz yaşında gencecik bir kızken babasını kollarında yitirmesi gerçeğidir onu Tanrı ile yüzleşmeye götüren gerçek. Babasının ölümünü bir türlü kabullenemeyen genç şair isyanın eşindedir artık. Sürekli bir suçlu arar. Hiç de adil olmayan bu genç ölümün suçlusu onun gözünde Tanrı'dır kuşkusuz. Birçok şiirinde bu durumu korkmadan ve sıkça dillendirir.

“hangi soğuk rafında unutulduk uzayın/sayın tanrım”

“senin söyleyeceğin yok sayın tanrım”

“gülüyorum sayın tanrım”

“bir hayat öpücüğü sayın tanrım/sana kaç patlar/bilmiyorum”

“yanlışlıkla ölmüş olmalısın/buna izin verecek bir tanrı/göklerde dolaşır durmasın”

“her akşam nefesinde uyurdu tanrı”

“annenin rahminde çocuk bahçesiydin/tanrıya yemin ettirdim/öldüğümü sana söylemesin”

“sakalları şarap bir adam/çatısı yıldız/tanrıya çaya gidiyor her cuma”

“tanrı çok gülüyor”

“tanrı yalakaları hiç sevmiyor”

“annem, metin ol/tanrısızlıkla sınıyor tanrı bizi”

Bu ve benzeri dizeleri çoğaltabiliriz. Tinsel serzenişlerine istediği yanıtları alamayan şair, daha somut bir varlığa yöneliyor: Annesine! Dolayısıyla anne imgesi başat bir rol oynuyor şiirlerinde böylece. Her ne kadar sitem olarak algılasak da, aslında tek başına “ölüm” gerçeğiyle başa çıkamamasının bir dışavurumudur bu durum, şairde. “Güle batır öfkeni” derken seslendiği karşısındaki değil aslında, kendisi.

Daha ilk kitabı “Geceyi İlikler Gidersin” ile yasalık şairler arasına girmeyi başarıyor Özge Sönmez. Bir başka şair arkadaşla birlikte benim de konuk ol-

duğum bir okul etkinliğinde, Gezi olaylarında katledilen Ali İsmail Korkmaz'a ilişkin yazdığı “Hataylı İnce Bir Oğlan” şiirinden dolayı okula kabul edilmiyor. Hal böyle olunca, biz de olayı protesto amacıyla etkinliğe katılmadık.

İkinci kitabı “Derine Gömdüler Sabahı” dosyasıyla “2016 Ali Rıza Ertan Şiir Ödülü” birinciliğine, ardından da kitaplaştıktan sonra “2017 Ceyhan Atuf Kansu Şiir Ödülü”ne değer görüldü.

“Güle Batır Öfkeni” şiir dosyasıyla da bilindiği üzere 2018 yılı “Sennur Sezer Emek-Direnış Şiir Ödülü” ile taçlandırıldı.

İşte, Özge Sönmez'in başarılarla dolu kısacık yaşamöyküsü.

Toplumsal duyarlılığı çok yüksek bir şair ve aynı zamanda da başarılı genç bir akademisyen Özge Sönmez. Doğuştan muhalif. Yapılan yanlışlar karşısında asla susmuyor. En yüksek perdeden yükseltiyor sesini. Kalem sağlam. Şiiri güçlü. Emin adımlarla yürüyor bu uzun ve yorucu şiir yolculuğunda. Duru bir şiir dili var. İnsanı sıkıyor.

“Gecenin içinde ateşböcekleridir şairler” diyor, bir yazısında Sönmez. Ve şöyle sürdürüyor yazısını: “Yıkıcı bir çağda yaşıyoruz. Sadece ülkemiz değil, dünyanın büyük çoğunluğu bir ucundan tutuşmuş alev alev yanıyor. Savaşlar, şiddet, kıyımlar, sömürü düzeni, adaletsizlik, vicdansızlık bu yangınla beraber son hızla yayılıyor. Ancak hiçbir yangın sonsuza dek sürmez. Gün döner, mevsimler değişir ve yangından arta kalanlarla yüzleşiriz.”

Özge Sönmez'le ilgili bir yazımın başlığı şöyleydi: “Şiirine Kefil Olabileceğim Bir Şair”. Ne mutlu bana ki hâlâ sözümün arkasındayım.

*Özge Sönmez; *Güle Batır Öfkeni*, Manos Kitap, Haziran/20

Yusuf Nâzım: “Bir Sözcük Bir Öykünün Omurgası Olabiliyor...”

Küçük yaşlarda şiirle çıktığı edebiyat yolculuğuna 1992 yılından itibaren öykü ve denemelerle devam eden Yusuf Nâzım'ın yeni kitabı yayımlandı. “Kızak” öykü kitabı 2012'de okuyucuyla buluşan Yusuf Nâzım'ın ikinci öykü kitabı; “Leyla'yı Beklerken” İnkılâp Kitabevi etiketiyle okurlarıyla buluştu. T24 haber sitesinde de köşe yazıları yazan Yusuf Nâzım (Yakup Sayın) ile yeni kitabını, gerçek hayattan ilham alan hikâyelerini ve şiir, belgesel ve roman çalışmalarını konuştuk.

- Bize daha doğrusu bu röportajı okuyan okurlara biraz kendinden söz eder misin ağabey?

Biraz klasik olacak ama galiba gerekli. Ardahan, Hanak yaylalarının çocuğuyum. Çocukluğumu Çukurova'da büyüttüm. Ergenliğim ise Ardahan'ın karında, zemherisinde şekillendi. Liseyi burada bitirdim. Kimi öykülerimdeki çetin kış koşulları, belki de içine doğduğum coğrafyanın sertliğinden kaynaklı. Üniversite yıllarım Ankara'da geçti. Elektronik mühendisliği okudum. Ancak yirmi beş yıl bilişim sektöründe çalıştım. Sonrası, çocukluğumdan beri kıyılarında dolaştığım edebiyat deryasına kendimi bırakma çabası. Biraz şiir, biraz öykü, gazete yazıları; biraz politika, bir ara bir belgesel çalışmasına bulaşma, üzerinde çalıştığım bir roman çalışması... Bakalım o deniz beni kabul edecek mi? Bu arada, bazı sivil toplum çalışmaları da tüm çalışmalara eşlik ediyor.

- Yazmaya nasıl başladın?

Aslında çocukken dindar biriydim ben. Okumayı çok seviyordum, acımasızca, soluksuz okuyordum. Kuran'ın Arapçasını defalarca okuduğum gibi, bir gün Türkçesini de okudum. Türkçe Kuran'ın okuyunca, benim zihin ve hayal dünyamın kabul edemeyeceği bambaşka bir dünya çıktı karşıma. Büyük bir değişim başladı bende. 13-14 yaşlarımda Nâzım Hikmet'in Bütün Eserleriyle tanış-

mam bana şiiri sevdirdi. O yıllarda Cem Yayınları çıkarmıştı bunları. Evimizin bodrum katında, rahmetli amcama ait gizli kitaplığı keşfettikten sonra durmak mümkün olmadı. Şiir serüvenim böyle başladı ve halen devam etmekte. Yaklaşık iki dosyalık oldular. Ancak hâlâ dinlenmede...

İlk gazete yazılarım, 1992 yılında Özgür Gündem'le başladı. Sonraları Özgür Ülke, Emek, Evrensel, gazeteleriyle devam etti. 1999'a kadar zaman zaman Gerçek ve Evrensel Kültür dergilerinde yazı ve öykülerim yayınlandı. 2010 yılında bilişim sektöründeki profesyonel çalışmam sona erdikten sonra, yine serbest olarak Cumhuriyet, Radikal Evrensel, Özgür Gündem ve Birgün gazeteleriyle; T24 ve Bianet platformlarında yazılar yazdım. Öykü ve denemelerim Evrensel Kültür ve İnsancıl Kültür Sanat dergilerinde yayımlandı. Aynı yıl Güneydoğu'da Diyarbakır, Batman ve Van illerinde çekilen Düşümdeki Uçurtma adlı belgesel filminin koordinatörlüğünü yaptım. Bu arada 2012'de sunuş yazısı ve editörlüğünü çok sevgili Adnan Özyalçiner'in yaptığı ilk öykü kitabım Kızak/İçinden Hayat Geçen Yolculuklar, 2017 sonlarında ise Leyla'yı Beklerken öykü kitapları çıktı. Yani kitabın sunuş yazısını ise sevgili Sunay Akın kaleme aldı. Son iki yıldır da T24'de sürekli yazıyorum.

- Kitaplarını ne kadar sürede yazıyorsun? Başka bir

değişle bir öykünün ortaya çıkması ne kadar sürer?

Bu değişken bir şey. Oturup zamanımı sadece öykülere ayırsam, altı ayda bir kitap olacak öykü çıkar. Ancak son yıllarda hayat buna pek izin vermiyor. Öyle bir alt üst oluş içinde yaşıyoruz ki, oturup rahat rahat öykü, şiir yazayım diyemiyorsunuz. Zira gerçek yaşamın kendisi öyle dehşetengiz hikâyeler biriktiriyor ki, buna kayıtsız kalmanız mümkün olamıyor. Yoksa oturup bir günde de bir öyküyü yazabilirsiniz.

- Biraz bize "Leyla'yı Beklerken"den söz eder misin? Tüm öykülerin gerçekten yaşanmış olaylarla bağı var mı?

Kızak öykü kitabımı okuduklarında okurlar, hep kendilerinde, ya da içinden geçtikleri yaşamdan kimi gerçeklerle karşılaştılar. Bazı öykülerin, bu ülkenin tarihine, olaylarına, kişilerine dokunduğunu gördüler. Bir öykü hariç Kızak'taki tüm öyküler böyleydi. Bir süre sonra okur bunu fark etti.

Böyle olunca, Leyla'yı Beklerken çıktığında, yine aynı beklentiyle kitabı okumaya başladı okurlar. Ve her öyküde bir gerçeklik arayışına girdi. Bir TV söyleşisinde de söylemiştim, şu kadarını söyleyeyim; her öyküde bir ya da birden çok yaşayan bir kahraman var... Ve kahramanlar tümüyle ve olduğu gibi olmasa da yaşayan olayların içinden gelerek öykülere giriyorlar.

- Şimdi akluma takılan bir soru daha var ağabey. Öykülerin içindeki kahramanlarla gerçek hayatta karşılaştın mı hiç?

Şöyle bir anekdot aktarayım, bu sorunun yanıtı orada var. Bir imza etkinliği sırasında elinde getirdiği kitabı imzalatan bir okur, bir öyküdeki kahramanın adını söyleyerek, ona ne oldu dedi, yaşıyor mu?

Bazen, ne kadar ilginç rastlantılar oluyor hayatta. Bu kadar mı olur yani; sorduğu öykü kahramanı, o sırada okurumun tam yanındaydı. Soruyu duydu, göz göze geldik, karşılıklı gülümsedik. Okurum, kendisine gülümsemişimi, olumlu bir yanıt verdiğimi sanıyordu...

- Kurguyla gerçekleri nasıl birleştiriyorsun? Ne kadarı gerçek, ne kadarı kurgu?

Her seferinden beni tetikleyen bir şey oluyor. Bir olay, rastladığım bir kişi, birinden dinlediğim gerçek bir olayın anlatımı. Aslında bunu duyduğum anda, anında öykü şekilleniyor. Yani tek bir satır, bir cümle, bir söz, bir olay... Öykünün omurgası oluyor işte bu. Sadece omurga değil, öykünün varacağı hedef de ortaya çıkmış oluyor. Hemen not alıyorum. Unutmayayım yeter... Bir gün, bazen o bir gün yıllar sonra gelebiliyor, oturup yazmaya kalktığımda nasıl olsa omurga belli, hedef belli. Bundan sonra, belli olan omurgayı ete kemiğe büründürerek asıl öykünün yüzünü ortaya çıkarmak kalıyor. Yan karakterler, biçim, karakterlere eşlik edecek doğa, betimlemeler... Bazen bir karakter gerçek oluyor, bazen bir olay, bazen de olayın bir bölümü.

- Leyla'yı Beklerken kitabındaki iki öykü arasında ilginç bir bağ var. Kitabın finalinde, son öykünün son paragrafında, belki de son sözcüklerinden ilginç bir metaforla karşılaşıyoruz. Biraz bundan söz eder misin?

Evet, kitabın önemli sürprizlerinden biri bu. Aynı zamanda, belki de kitaptaki tüm öyküler toplamından verilen bir mesaj. Diğer tüm öykülerde bu toprakların kokusu var; acılı, hazin, dramatik. Her öyküde kendimizden, bu coğrafyadan bir şeyler yaşıyoruz. Belki kitabın sonuna kadar bir karamsarlık da kaplıyor okuru. Fakat o son öyküdeki beklenmedik final önemli bir mesaj olarak öne çıkıyor ve okuru kendine getiriyor. Finalde duvardaki silah patlıyor. Finalde bir parmak kalıyor adeta. O parmak bir sınıfın başka bir sınıfa işaret etmesi gibi. Başkalarının ödediği çok ağır bedeller üzerinden sahip oldukları ve sessiz, ağır, sakın bir senfoni gibi süregiden huzurlarının ilelebet sürmeyeceğini işaret eden bir parmak o.

- Kitapla ilgili nasıl yorumlar alıyorsun?

Kitapla ilgili okuyucu yorumları güzel. Kitaptaki uzun öykülerin varlığı beni tedirgin ediyordu. Özellikle novella türü bir öykü olan "Nein" öyküsü 65 sayfalık bir öykü. Ancak okurların bu öyküyü bile sıkılmadan okuduklarını gördüm. Tabii bana yansıyanlar bunlar. Olumlu yorumları değil de, daha çok ciddi eleştiriler bekliyorum. Özellikle dikkatli ve sıkı okurlardan, edebiyat çevrelerinden.

Şöyle bir eleştiri vardı, benim de katıldığım. Bazı öykülerin, özellikle birbiriyle ilişkili iki öykünün kitabın en sonunda ve ardışık olarak yer alması önemliydi. Bunu atlamış olduk.

- Bir de İstanbul'un çılgın kalabalığından dünyanın en yavaş şehirlerinden Seferihisar'a taşınma hikâyesi var. O konuda konuşalım istersen. Nasıl geçiyor Seferihisar'da hayat? İstanbul'u özlüyor musun?

Kire, betona, kaosa boğulmuş bir şehirden kaçmak önemliydi benim için. Orada kaldığım her gün, İstanbul'un silüeti o şehrin göklerine değil adeta benim yüreğime saplanıyordu. İzmir ve Seferihisar birçok açıdan beklentilerime uyan bir yerdi. Sessiz, sakın, yavaş bir şehir. Zaten Cittalslow (yavaşkent) akımının Türkiye başkenti. Denizi, mandalina bahçeleri, temiz havası... Edebiyat çalışmalarını biraz kendi içime kapanarak sürdürmek için ideal bir yer. İzmir'e bir saatlik mesafedeyiz. Dilediğimiz zaman İzmir'in kültürel olanaklarından yararlanmak da olası.

Tabii bir şeye parmak basmadan geçmek olmaz; İstanbul'u betona boğan gözü dönmürlük korkarım ki İzmir'e de yansımakta. Buraya geldiğimden beri Köfrez'de gökdelenler yükselmeye başladı. Burada da kente dair işlenen suçlar her geçen gün artmakta. Kent sel rantları maksimize etmek uğruna İzmir Körfezi'nin yavaş yavaş talan edilmekte olduğunu gözlemleytim.

İstanbul'u değil ama eski İstanbul'u; bir zamanlar bu

İçimdeki Şair

Tüm düşlerim sana uzaktı
Sana kurulmuş tuzaktı
Yalnızlığımı döktüm eteklerine
Uslandım

Gülüşlerine kapandım
Rüzgâr esti şiir dilinde
Sözcükler yağdı peşi sıra
Islandım

Kalemimde mürekkep bitti de
Yine sana yaslandım

Asıl şair sensin
Bana düşen kalemi tutmak
Sensin içimdeki şair
Bana düşen seni içimde tutmak

Ah şiirimini esini
'seni anlatabilsem seni'

Yüreğimin karasındaki sözcüklerin
tedirginliği kadar telaşlı martların sesi

Anlatıyorlar belki bana seni
Sana beni
Sana seni
Bana beni

Yağmur damlaları sandığım
Belki onların gözyaşları

Ah benim eş ruhum
Şiir kokulum
Seni anlatırsam sende kaybolurum

Sende kaybolursam
Beni bir daha bulamazsın
Bambaşka biri olurum korkarsın

Aşk en büyük korkutma sanatıdır
Anlayamazsın

'yokluğun cehennemini öbür adıdır'
Anlasan yar gözlerini kapayamazsın

ülkenin geleceğine dair düşlerimizi üzerinden kurduğumuz o eski İstanbul'u özleyorum. Gitmiş ve bir daha geri gelmeyecek olanı yani. Bizim, yani düşleri temiz olanların; emeğiyle, alın teriyle, göz nuruyla hayat kurdukların İstanbul'unu... Bu yüzden, İstanbul'dan ayrılırken terk ettiğim şehre dair bir manifesto yazdım. Sanırım İstanbul'a ait hepimizin hissettiği duygular o yazıda mevcut. Okuyucular internette bulabilirler: "Gitmek/Dilime Dolanan Bir Fiilin Adı."

- Köşe yazıların ve öykülerine ek olarak belgesel ve roman çalışmaların da var bildiğim kadarıyla, önümüzdeki günlerde, aylarda gün yüzüne çıkacak mı? İzleyebileceğimiz yeni belgeseller, okuyabileceğimiz yeni öyküler hatta bir roman var mı?

Aslında, normalde köşe yazıları yazmak istemiyordum. Seferihisar'a geldiğimde bütün zamanımı edebiyat çalışmalarına vermek istiyordum. Ama daha önce dediğim gibi, son yıllarda hayat durmadan damarımıza basıyor. Böylesi anlarda içimde bir çılgına dönüşüyor sözcükler. Dayanamıyor, oturup yazıyorum; yazmak zorunda kalıyorum. Yazmasam belki boğulacağım. İçinde yaşadığımız coğrafyanın sesine, acılarına, haykırılarına kulak vermeden edemiyorsunuz ki...

-Gazetelerdeki yazıların genelde bir köşe yazısı gibi

değil, biraz farklar; çoğunda bir öykü dili var, genellikle lirik, tekrar tekrar okunacak yazılar. Bu yazılar nasıl çıkıyor; bunları kitaplaştırmayı düşünüyor musun?

Evet, gazete yazıları düz köşe yazıları gibi değil. Bir analiz, bir politik değerlendirme içermiyorlar. Daha çok öykü karakterli yazılar; yine hayattan, ondan aldıkları, hayatın bana verdikleri. Ve o kadar çoklar ki onlar... Çoğunda derin bir yara var, kanyon; çoğunda bir çılgılık, kulaklarınızın zarını deliyor; bir ağrı, yüreğinize saplanıyor. Yani duyuyorsunuz, görüyorsunuz, yaşıyorsunuz; tanık olduğunuz o şeyler, bir bıçak olup bir yerlerinize saplanıyor. Yazmasam, o bıçak orada kalacak ve kanamaya devam edecek. Benim için yazmak, o bıçağı kabzasından tutup çıkarmak gibi bir şey. O zaman rahatlıyorum.

Bazen de kimi tarihsel olayları, bir öykü diliyle anlattığım oluyor. Aslında, bu tarihsel olaylar da gerçek. Ben sadece, ayrıntılara iniyor, bilinmeyen, gözden kaçan yanlarına iniyor, bunları birleştirip öykü diliyle aktarıyorum.

Okurlarımdan bazıları bu yazılar boşa gitmesin, kitap olarak çıksın, istiyorlar. Böyle bir baskı var, doğru. İleride bir seçki yaparak belki yayınlanırlar, kim bilir...

İstanbul'un Kalekapısı

Cemal Gürsel Caddesi ile Çakmak Caddesi arasında yılların eskitip de yıkamadığı Tahtalı Cami Sokağı'nda, yarı kagir ama daha içeri girmeye başlarken her yerinden çiçekler sarkan şirin mi şirin bir 'Tiyatro Evi'miz vardı. Provaların da yapıldığı dinlenme ve söyleşi yerimizdi.

O söyleşilerin birinde, tiyatronun kurucusu Duran Okuyanoğlu ile birlikteydik. Biraz sonra, yönetmenimiz rahmetli Mehmet Arpalıgil de aramıza katılacaktı.

Ankara Birlik Tiyatrosu, Zeki Göker ve ekibi ile "Ben Devletim Oynatmam" adlı oyunlarını sergileyecekler, ardından da bizim konuğumuz olacaklarmış. Genç Dostlar Tiyatrosu olarak bir gün önce sahneleyeceğimiz "Konuşur Bir Gün" adındaki oyunumuzu da ekip olarak izleyeceklermiş. Adanali olan Zeki Göker ile tanışacağıma çok sevinmiştim. Hatay Dört Yol'da çekilen "Karınca Katarı" filminde istasyon görevlisini oynayan Zeki Abi'nin Adana Tiyatrosuna verdiği emekleri de çok duymuştum.

Hazırlıklar yapıldı, konuklarımız geldi. Birlikte geçirdiğimiz yemekli söyleşi bana büyük zevk vermişti. Zeki Göker'in geldiğini duyan eski amatör ruhlu sahne arkadaşlarından da gelenlerle geçmiş günler anıldı.

Ertesi gün Büyükşehir Belediyesi Tiyatro Salonu'nda sergilediğimiz oyunumuzu izlediler. Duyduğum kadarıyla oyun beğeni kazanmış, en çok da benim oyunculuğum Zeki Göker ve ekibinin dikkatini çekmiş. Belli etmemeye çalışsam da müthiş gönenmiş, mutlu olmuşum.

Ertesi sabah Mehmet Arpalıgil beni aradı. "Tiyatroya gel, çok önemli" dedi. Bir şeyler sezmiştim; "Tamam abi" dedim. Kafamda değişik yanıtlar kurgulayarak Tahtalı Cami sokağındaki tiyatro evimize geldim. Mehmet Hocam, "Zeki Göker seni ekibine istiyor" dedi. Bir göz isterken iki göz deyimi vardır ya; tam da öylesi... Yanıt olarak ne mi dedim; 12 yaşında ilk kez sahneye çıkmış, sonrasında bir daha bırakmamış, hatta oyunculuğu meslek edinmek isteyip o yolda başarılar elde etme hayalini taşıyan biri ne derse ben de

onları sıraladım, ardından;

"Seve seve abi..."yi yapıştırdım.

"Hemen gidiyoruz yalnız, acılmış."

"Abi neden acılmış?"

"Oyuncunun biriyle tartışmışlar o da bırakıp gitmiş; o yüzden..."

Ocakta ateşi kısarsın ya, pişirdiğin kıvamına gelsin diye; işte öyle, bir an heyecanımın altını kısvardılar sanki. Acaba zor da kaldıkları için mi çağırıldılar? Oysa beni beğendikleri için çağırılmalarını çok isterdim. Yapacak bir şey yoktu; nasılsa ekibinden değildim, bundan sonra da olmazsa olmazdı. Dünyanın sonu değil ya.

Akşam oynanacak oyunun yazılı örneğini verdiler. Rolüm de öyle az buz değildi hani. Usuldan, 'Ya ezberleyemezsem!' endişesi çörekleniyordu içime. O gün oyun saatine kadar verilen rolün ezberini nasıl yaptığımı bu yaşıma kadar çözmüş değilim. Bizim bildiğimiz, ama seyircinin asla fark edemeyeceği birkaç küçük aksiliğin dışında oyun gayet güzel geçti. Ben de verilen bir görevi (Olağanüstü Hal Kapsamı'nda bir görevmiş gibi) yerine getirmenin huzurunu yaşadım. Ne kadar güzel bir duyguydu. Türkiye'nin her yerinde tiyatro yapan bir ekibin içinde, bir akşamlık da olsa bulunmak büyük bir şanstı. Kuliste üstümü değiştirdim. 'Artık benden bu kadar' diye düşünürken Zeki Abi yanına geldi.

"Yarın sabah saat dokuzda otelin önünde ol. Giysilerinden bol bol al, çünkü uzun bir turne olacak. Artık ekibimizdesin. Ayrıca bu akşam çok iyiydin. Teşekkür ederim Fahri'm..." dedi.

Daha bir bacağı pantolona girmişken duyduğum bu sözler, diğer bacağımda dışarıda kaldığını unutturmuş, giyerken dolanıp düştüğümü, düşerken de "İşte bu!" dediğimi anımsıyorum.

Eve dönünce, hemen hazırlıklara başladım. An-neme, "İşte beklediğim fırsat ayağıma geldi anne. Ben gidiyorum." dedim heyecanla.

Annem, "Otur oturduğun yerde" diye çıkıştı. "Bir yere gidemezsin. Hem sen gidersen bu kadar tarla ile ben nasıl uğraşırım?"

Kolay mıydı böylesi bir şans elde edebilmek;

yüreğim pırpırlandım da ne oldu? Bir sorumluluğum olduğunu unutmuşum. Beynimden “dank” diye bir ses geldiğini duydum. Babamı ben askerdeyken kaybetmiştik. Evlilik çağı gelmiş bir ben kalmıştım. Evlenme paramı çıkarabilmem için kardeşlerim üç yıllığına tarlaları bana vermişlerdi. Bir yandan da çiftçilik yapıyordum. Annem haklı, ben gidersem buğdayla, ırgatla kadın başına nasıl uğraşacaktı. Heyecanımın altı bir kez daha kısıldı: ‘Ne yapalım, kısmet değilmiş!’ dedim kendi kendime.

Sabah saat dokuzda otelin önüne geldim.

Zeki Hocaya , “Hocam ben gelemiyorum” diyerek durumu anlattım.

“Sıkma canını Fahri’im” dedi. “Kapım sana açık, ne zaman istersen gel.”

Haziran başı gibi buğdayları biçirdim, traktörlere yükletip doğrudan tüccara sattım. Tüccara genelde mart ayı ödemeli satardım, ama bu sefer biraz peşin para istedim. Sağ olsun o da beni kırmadı, hatırı sayılır bir para verdi.

Bavulumu hazırlayıp, İstanbul yollarına düştim. Ankara Birlik Tiyatrosu’na vardığımda ekibin Avrupa turnesinde olduğunu öğrendim. Onlar gelene kadar belki bir yerlerde bir iş bulursam daha sonra ekibe katılırım diye düşündüm. Aklıma daha önce Adana Sürmeli Otel’de tanıştığım (o dönemde ATV televizyonu eğlence müdürüydü) Samim Değer geldi. ATV binasına gittim. Samim Değer’in de Almanya’da olduğunu öğrendim. Bir an ‘İstanbul’a boş yere mi geldim? Elim boş mu döneceğim?’ diye düşünürken asker arkadaşım Erdinç’i aradım. Sağ olsun kardeşim, bindi arabaya geldi. Elimde bavul filan görünce:

“Hayırdır Fahri, ne bu bavul filan? İstanbul’a yerleşir gibi gördüm seni” dedi.

“Yok, akraba ziyaretine geldim” dedim durumu çaktırmamaya çalışarak.

“Bu nasıl ziyaret oğlum, resmen taşınmışsın.”

Utandım, ‘Oyuncu olmaya geldim de kimseyi bulamadım’ diyemedim. Konuyu, ne yapıp edip sinemaya getirdim. “Yeşilçam neresi bir gezdiresene beni” diyebildim. “Erol Taş’ın kahvesi varmış, çok görmek istiyorum. Bir arkadaşım anlatmıştı.”

Sağ olsun beni kırmadı. Cankurtaran’da bir yerdeymiş.

Boncuklu ipler sarkan bir kapısı vardı. İki elini birleştirip kanala atlarken suyu yarar gibi daldım boncukların arasına. İçeri girdiğimde üç masa vardı. Kağıt oyunu oynuyorlar, masa etrafındakiler de izliyordu. Birden bütün kalabalık bize baktı.

Utandım, selam bile vermeden hemen kapının yanı başındaki en yakın masaya iliştim. Dikkatimi çekense, biz oturur oturmaz sanki az önce bize bakan onlar değilmiş gibi oyunlarına kaldıkları yerden devam ettiler. Ayağa kalkıp biraz masalarına yaklaştım.

“Selamünaleyküm” dedim.

Hep bir ağızdan, “Aleykümselam” dediler.

Masada kimler yoktu ki; televizyondan izlediğim bütün tanıdık yüzler ordaydı. O an adlarını anımsayabildiklerim; hep dayak yiyen Yedigöller Ejder, filmlerin baba karakteri Kadir Savun, sütçü lakaplı Süheyl Eğriboz, oynamadığı karakter kalmayan Celal Yonat ve sonradan kim olduklarını araştırıp öğrendiğim Çetin Başaran, Ünal Gürel, Mete İnselel, Zafer Önen, Kudret Karadağ, Sönmez Yıkılmaz, Cevdet Özalaş ve birkaç kişi daha.

Garson geldi. Birer çay söyledik, ama sormadan edemedim.

“Abi bir şey soracağım. Buraya yabancıların girmesi yasak mı?”

“Yoo! Niye ki?”

“Ne bileyim, içeri girince hepsi bize baktı da...”

“Yok yok; olur mu, burası herkese açık bir yer. Siz nerden geldiniz?”

“Ben Adana’dan geldim burayı görmek için.”

“Haaaa! Onlar sizi film şirketinden geldiniz sanmıştır. Film şirketinden gelirler “sen, sen...” der, seçer, alır götürürler. Bazen de beni ararlar, ‘Kahvede kim varsa gelsin’ diye. Yevmiyeci bunlar; figüran.”

İlk anda kabullenmek zor olsa da, garsonun dudaklarını büzerek anlattığı, yevmiyeci diye tanımladığı adamlar, gözümde birer ‘sinema yıldızı’ydı. ‘Nasıl böyle konuşabilir?’ diye geçirdim içimden.

Garsonun söylediği bana iki şey anımsattı. Birincisi, kavga eden birisinin mahalleden arkadaşlarını toplayarak getirmesi, diğeri amele pazarında elinde kazma kürek bekleyenlerin seçilip kamyonla bindirilmeleri.

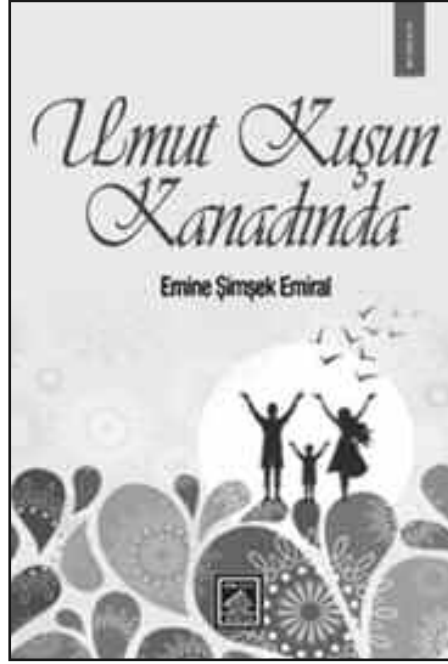
Bavulumu baktım, pantolonumun cebini yokladım. Karşıda iskambil oynayan yıldızları izledim.

“Oğlum Erdinç, sen beni acilen Esenler Otogarına bırak!” dedim.

“Lan ne oldu? Hani akraba ziyaretine gelmiştin?”

“Valla kardeş, doğrusu oyuncu olmaya gelmiştim. Ama oyuncuların hali ortada. Tarlam var, takımım var, param var. Ben Adana’da kral gibi yaşıyordum oğlum. Bunlardan bizim Kalekapısı’nda bir sürü var. Kazmayı küreği alan oraya gelir. Biz Yeşilçam’a değil, İstanbul’un Kalekapısı’na gelmişiz oğlum!”

Umut Kuşun Kanadında (*)

Eleştiriyi seven, eleştiri yazıları yazmaktan hoşlanan biri olarak diyebilirim ki eleştiri bir yerde işin kolayı. Önünüzde bir eser var, onu alıp değer ölçülerinize göre görüşlerinizi belirtiyorsunuz. Asıl zor olan yanı, çoğu kişinin sandığının tersine; gerçekten emek verilmiş, alinteri dökülmüş, sevdaların işlendiğini bilerek bir eserin eleştirisini yapmaktır. Acı duyarsınız, canınız yanar; kendinizi, eseri ortaya çıkarmanın yerine koyarsınız. Kimi zaman sözlerinizi söylemekten sakınır, kimi zaman üzülür, bir an kararsız kaldığınız olur ama bu düşüncelerden çabuk sıyrılırsınız. Eleştiri bu anda başlar. Bilirsiniz ki eleştiride bulunmak ilaç gibi acı verse de yararlıdır. Sözüünüzü sakınır, görüşlerinizi ortaya koymaktan çekinirseniz, eser için iyilik yapmış olmazsınız.

Özel durumları göz önünde tutarak eleştiride bulunmaksa en doğrusu. Elimizde tuttuğum Umut Kuşun Kanadında böyle bir eser. Neden böyle olduğu, ilerleyen satırlarda daha iyi anlaşılacaktır. Bu bakımdan eleştiri yaptığımız konulara şöyle bir değinip geçeceğim.

Özel oluşunun nedeni, yazarın ilk eseri ve aceleliklerle dolu olması ama bunun ötesinde editörlüğün olmamasından dolayıdır. Şunu söyleyelim, editörün elinde çıkmış olsaydı Umut Kuşun Kana-

dında olağanüstü güzellikte bir eser olabilirdi. Ne yazık, yayınevlerinin özensiz tutumları, editörlüğün ülkemizde anlaşılmamış olması gibi nedenlerle önemsenmez bu konu. Bir eserin ortaya çıkartılmasında editörlüğün olmaması, tarlaya atılan tohumun kendi başına bırakılması gibi bir şeydir.

Belirttiğimiz nedenlerdir ki dil yanlışları, anlatım bozukluğu, özne-yüklem uyumsuzluğu, dilbilgisi kurallarına uyulmaması... Bir de bunlara teknik özellikleri, sayfa düzenlemesi gibi konularını eklersek Umut Kuşun Kanadında hak ettiği değerden, edebiyatımız da güzel bir eserden yoksun bırakılmış. Kitabın yeni baskısında, değindiğimiz konuların göz önünde tutulacağını umalım; eleştiride bulunmamızın bir nedeni de bu.

Eleştiri konularımızdan dil yanlışlarını, örnek bir söz üzerinde gösterelim: “Bir sabah Mine ile oynamaya gittim. Hediye Yengem; bir elinde yanan çıra; öteki eliyle Mine’ye hem vuruyor hem bağırıyordu. Bir çocuğa; ağza alınmayacak sözlerle birlikte.” (S: 28) Anlatılmak istenileni yazıdan çıkarıyoruz ama bu, körün yön tanımlamasına benziyor. Sonra noktalı virgüller yanlış kullanılmış. Noktalı virgül şu gibi durumlarda kullanılır; sıralı tümcelerden, “Bir tümcede virgülle ayrılmış değişik örnekler ya da örnek kümeleri arasında noktalı

virgül kullanılır.” (Yazım Kılavuzu. Cumhuriyet Kitapları-Dil Derneği 9. Baskı: Ekim 2012. S:58) Bağlaç ya da bağlaç öbeklerinden sonra, öznenen sonra virgülle ayrılan sözcük öbekleri varsa... Noktalı virgül konusuna bu kadar ağırlık vermemizin nedeni, sık yapılan yanlışlardan olması. Tümcede “hem (...) hem” yine yanlış kullanılmış. Oysa tümce şöyle yazılabilirdi: “Bir sabah Amcamlara, Mine ile oynamaya gittim. Hediye Yengem, bir elinde yanan çırayı tutuyor, öteki eliyle Mine’ye vuruyor; bir yandan da ağza alınmayacak sözler söylüyordu.”

Örnek verdiğimiz satırların hemen üstünde şöyle güzel bir söz okuyoruz: “Güneş altın ışıklarını saçarak denize dalmaya başlayınca acele eve doğru yola çıkar, bazen geç kalıp azarlanmak korkusuna yenik düşerdim.” (S: 28) Yazarın yazma yetkinliğinin bir göstergesi diyebiliriz bu güzel söz için.

Dil, bir edebiyat eseri için önemli ancak değerini belirleyen tek ölçüt değildir bize göre. Dil kadar, yazarın amacı, eserin konusu, biçim, yapı gibi özellikler de belirleyicidir. Bu anlamda esere bütünlük içinde bakılması doğru olur. Bunlara yazarın duygu ve düşünce özelliklerini de katarsak işte o zaman Umut Kuşun Kanadında eserinde olduğu gibi değerli bir çalışmayla karşılaşırız.

Özekliğine (merkezine) kadını aldığı, kadın yaşamının zorluklarının anlatıldığı, tek kelimeyle Türkiye’de kadın olma, sorunsalını roman diline aktarıldığı bir eser, diyebiliriz. Kuşkusuz yazar burada kadın konusunda bilimsel bir incelemesinde bulunmuyor. Ancak roman başkahramanı Esen’in çevresinde gelişen olayları kadın gözüyle vermesi, yazarın amaçlarından biri olan, kız çocuklarının okuması yönünde örnek yaşam sergilemesi; kadınların sıklıkla karşılaştığı erkek egemen anlayışın, toplum baskılarının kadınlar üzerinde yarattığı etkileri, kitaba böyle bir özellik kazandırıyor. Yazarın kitabı annesine ithaf ettiğini de burada analım.

Romanın teknik yapısı oldukça yalın; anlatıcı, Esen (yazar) birinci tekil kişidir. “Ben” anlatıcı eserlerin, okuru kendisiyle özdeş kılan bir özelliği bulunuyor. Eserinde geçen olaylar baştan sona Esen’in dilinden verilmekte. Bir yaşamöyküsü özelliği kazandıran bu yapısına, güçlü bir duygusal katılmış. Burada duygusallığı olumsuz anlamda almak doğru olmaz. Düz bir anlatım egemen; konu ve yapısal özellikleri yönüyle üç ana

bölüme ayrılabilir. Romanın başkahramanı- anlatıcısı Esen’in, köyde geçen ilkokul yılları birinci bölümü; yatılı okulu kazanması, okumak için İstanbul’a gidişi ikinci ve iş yaşamına atılışı da üçüncü bölüm...

Kitabın konusunu biraz daha ayrıntılıysak; Esen, emekli olmuş, üniversite yıllarında kazanmış olduğu bilinçle, yeni yaşamında emekten, insanca bir yaşamdan yana topluma nasıl yararlı olabileceği sorgulaması içine girer ve bundan sonraki yaşamında yönünü belirler. Bunun yolunun da kendi yaşamından devinimle, özellikle genç kızlara anlatılması olduğunu düşünür. Böylece elimizde tuttuğumuz eserin yazımına girişilir. Sözünü ettiği bölümleme doğrultusunda (Bu bizim değerlendirmemiz, kitapta bölümleme yok! Ara başlıklarsa belirsizce geçilir. İyi bir editör bunları göz önünde tutardı.) Esen’in çocukluğuyla başlar. Yaşadığı köy koşulları, zorlu yaşamı, ilkokul öğretmeninini yönlendirmesiyle yatılı okulu kazanıp İstanbul’a gidişine kadar sürer. Yatılı okul, lise, üniversite yılları, bilinçlenme; bu arada staj için İsviçre’ye gidişi, 12 Eylül faşist darbesi günlerine dek gelir. Esen, üniversiteyi bitirir ve Köyişleri Bakanlığı’na ziraat mühendisi olarak işe başlar. Kendi gibi ziraat mühendisi olan Yener’le evlenir, bir kızları olur. Bu yaşam dizgesi içinde kadın olarak ayakta kalabilmek için savaşımlar verirken, bir yandan da toplumu, insanları sorgulayacak; toplumsal geri kalmışlığı, insanların bilinçsizliğinin yol açtığı kötülüklerden kurtuluş yollarını araştıracaktır.

Bu anlatımlar düz bir tarihsel çizgide geçilir. Yer ve zaman bellidir; Antalya, 1950’li yılların sonları. (Yazarın 1957 Antalya-Gazipaşa doğumlu olduğunu da belirtelim.) Bu anlamda yakın tarihin bir romanı diyebiliriz Umut Kuşun Kanadında için. Yazar kimi zaman kendini öyle kaptırır ki “günlük” anlatım sıcaklığında Esen’in yaşadıklarını, gelişimini buradan da bir kız çocuğunun yaş evrelerini gençlik, yetişkinlik, annelik... adım adım izlemek olası. Yazar bunları yaparken yakın dönem tarihine ayna tutar ve toplumsal yaşam içinde kızların, kadınların nasıl bir kısaç içerisine düşürüldüğünü - kitabın amaçlarından biri olan- gözler önüne serer.

Umut Kuşun Kanadında bir özyaşamöyküsü (otobiyografi) denilebilir mi? Eleştiri yönünden zor konulardan biri. Kitap ‘roman’ olarak belirtiliyor ki böyle alınmasını doğru buluyoruz. Ancak sonlara doğru öylesine baskın bir yaşamöyküsü özel-

Cem Bayındır

Telli Turna

Yerin güzel bu gece uysal yıldız
Karanlığın ortasında yalkısı
Boyutumuz en ötesinde, uzayıp giden evrenin

Bir duvar resmindeki avcı derin bir mağarada.
Bilemiyoruz varsaymaktan öte,
Hangi ağacın yaprağının yeşili
Hangi göğün mavisini
Anlamını yıkıyoruz sarı derelerde

Kim kimi neden vuruyor
Kim kime neler söylüyor
Kim bu Spartaküs
Neden hep yeniliyor?

Bu aklıkta, bu renkler
Gemiler iniyor ayışığında denize
Messina'dan.*
Hakkını teslim ediyoruz zalimin
El sallıyoruz gidene...

**Messina: Spartaküs'ün gemileri beklediği liman kenti*

Cemal Öztürk

Ruhban Medyasına Tekzip

1.

İyi ya
Tanrı ruhundan yarattıysa insanı
Ruhban sınıfına ne gerek var!

2.

Bir gün barbarlığın bu "torba yasası"
Bu içten pazarlıklı görüşmeler biterse eğer
O güne kadar bir türlü göremediğin
Ne varsa serilecek hepsi bir bir önüne:

Tahrif edilmiş Fitrat'taki onca tahribat
Bunca tekzip onca eziyetten sonra
Kayıt dışı semavi dinler medyasını
Daha iyi anlayacaksın

Kılı kırk yaran kuramların içinden geçerek
İç geçmiş kavramlardan çık git diyorum sana

Bir gün bu kanlı görüşmeler biterse eğer
Kirden, pastan ve kumpastan arınırsa için!
Daha ruhbandan kurtarır kurtarmaz yakayı
Kimse Aziz Nesin'den daha a z i z olamayacak
Umarım uğramayacak bir daha zaman aşımına
Ne Kerbela faciası, ne de Madımak'ın acısı!

liği kendini duyuruyordu ki anı-roman, yaşamöy-
küsü iç içe geçmiş konular olarak karşımıza çıkı-
yordu.

Eleştirilerimize karşın Emine Şimşek Emiral'ın
öyle içten bir anlatımı var ki salt bir yaşanmışlığın
yürek vuruşu gibi her satırı. Son derece naif bir
roman Umut Kuşun Kanadında ve okuru kimi
zaman duygusal fırtınalara savuruyordu. Aşırı duy-
gusal yapıdaki okurun gözyaşlarını tutamadığı an-
larla karşılaşması olası. Buna neden yazarın
anlattıklarını, yüreğinde duyarak yazması; bu an-
latıların yaşanmışlıktan kaynaklandığı da söylene-
bilir.

Anadolu'nun bağrından, inanılmaz zor koşul-
ları aşarak çıkan bir kız çocuğunun okuması, da-
hası Avrupa'ya eğitime gitmesi ve sonra dönüp
ülke kalkınmasında yerini alması; burada kalma-

yıp, eğitimini gördüğü ziraat mühendisliği bilgisi-
nin, tarım-kırsal kesim alanındaki uygulaması, ya-
şanan geri kalmışlıklarla savaşımı, şu satırlardaki
bilince dönüşür:

"... özellikle yoksul çocukların tarafsız, bilim-
sel eğitime ağırlık verilerek eğitilmesini sosyal
devlet olmanın zorunlu gereği olarak görüyorum.
Her aileden bir genç kızın okutulması, tıpkı benim
gibi çevresini uyandırıp geliştirecekti..." (S:99)

Bir güzel yüreğin aydınlanma bilinci de diyebi-
liz Umut Kuşun Kanadında için. Bundan dolayı
bir kanadında umut, bir kanadında sevgi vardır, öz-
gürce uçmak isteyen umut kuşunun.

(* Umut Kuşun Kanadında: Emine Şimşek Emiral.
Göl Kitap Yayıncılık. 1. Basım: Eylül 2012. Sayfa: 236

Üç Şairden Üç Kitap

“HARF YUTAN BALIK” (*)

Ozan Gülderem Canyon, 1958 Sivas-Zara doğumlu olup *Kırılğan Yalnızlıklar* (2004), *Suya Düşen Sözcük* (2012) adlı şiir yapıtlarına bir yenisini kattı: *Harf Yutan Balık*. Ozan, şiirlerinde sevi, özlem, yaşama sevinci vb izleklere yer verir. İngilizceye çevrilen “Ben mi” şiirinde duygusallığın doruklarında gezinir: “...annemin elbisesi hüzünden/ su damlası çanak, aynalı sandık/ gül kokuyor kahve fincanı/ sefertasları bakırdan/...ben mi/ eskiler alıyor/ yeniler biriktiriyorum/ anılar örüyorum her gece/ uyurken sözcüklerin/ karanlığa sarıyorum düşlerimi/...ben mi/ anılar biriktiriyorum/ öznesi insan” (s.10).

Öznesi insan olan anılar biriktiren ozan, insan sevgisini, sevinçleri yüceltir: “...katlayıp koydum cebime/ birer birer sevinçlerimi/ elim hep cebimde/ sevinçlerim düşmesin diye” (s.14). Yapıtına ad olan şiirinde de sevilerini, özlemlerini yansıtır: “...bak ay ışığında Galata Kulesi/ yansıdı ışığın/ hüznüm gecenin karası// yürüyendim sessiz/ ıssız/ insanlar geçiyordu/ tramvaysız İstiklal’den/ ben yoktum/ şiir nereye saklanmıştı//...ıslak defterden/ her balık bir harf yutmuş/ Boğaz’dan Ada’ya/ şiir yüzeceklermiş” (s.17). Kaldırımlara şiirin aktığını duyumsayan ozan, şiirle sürdürür yaşamını. Göğe uzanan sarmaşık olur. Emeğin rengini, alınterini unutmaz. Gökyüzüne tutunur: “gözlerinde kalırdım/ uyana-bilsem sabahına// ürkek şiirlerimiz olmazdı/ geceyi hüzne taşıyan/ ellerin ah! tutduğum gökyüzü...” (s.24). Üşüyünce şiire sığınan, şiir akşamlarında evin arka bahçesinde seviyi yaşayan, mavi gülüş-

lerin ozanı, belki “aşka sürgün kuğu” Gülderem Canyon. İnsanca, dostçadır seslenişleri. Ozanları, sanatçıları ayrı bir değerlilikle anarken söze-gelimi; Güngör Gençay’ı unutmaz: “Kitaplar şimdi kimse (siz)/ gerçekler sanata aykırı bulunmakta/ kopuk düşlerle bağlanan gecede/ nereye gitsem gökyüzünde Gençay” (s.31). Yıllar geçerken geriye kalacak olanları sorgular: “...Ne kalır yarınlar/ fotoğraflardan başka/ kitaplar/ anı defterim/ bir de bakışın/ göz göze düğümlenen ellerin/ kilitlenen ellerime/ öpüşün kalır aklımda/ yakınımıdaki uzaklığın/ dizeler sarıp sarmalayan/ yalnızlığın burgacında geçerken yıllar” (s.34). Sevdiğinin elleri kalır onda, yollar hep ayrılıklara açılırken, sözcükler mavi gülümseyiş olur.

Ozan, imge yüklü şiirleriyle ilgi çeker. Yaşadığı kentte karanfil el öperken, sesi sesine değen bir sevgili mi vardır? Şiir bir çocuğun şarkılanması mıdır? “Şiir mi?/ şarkılanması çocuğun/ sevinçle/ sevgiyle elele/ kanamayan içten içe” (s.51). Sivas yangınındaki acısını dindiremez ozan. Yakılanlarla yanar o da: “...Akarsu’yum, Eloğlu’yum, Can’larım/ cankırığından göğe yükselen/ çılgık çılgılığa//...bıraktım karanfilimi birinci basamağa/ gördüm gözlerindeki acıyı/ yaşıyordu herbiri/ giderken sonsuzluğa// ben ölüydüm utancımından” (s.53). Ozan, yakında yitirdiğimiz Mehmet Aydın için: “yalnızlığın sayfasını yazdı/ geçti akan zaman/ sesinle, duruşunla, kalemle” (s.56) diyerek, “yeniden aydınlığın kalbine doğduğunu” belirtir. Gökyüzü, avuçlarında paramparçadır ve adımları şiir kokar ki: “Bilirim şiir kurtaracak dünyayı/ okuyabilse insan insanı” (s.66) der, haklı olarak. Yurdu-

muzun insanı en büyük acıları yaşarken ozan da acıları paylaşır, acının ellerine uzanmaya çalışır. Kadınların özgürlüğünü savunur.

Ozan Gülderen Canyurt, dergilerdeki şiirleriyle, şiir yapıtlarıyla yaşamdan kesitler sunar. İnsan sevgisini, seveleri, insanca ilişkileri yüceltirken insanın insanı okuyabilmesini ister. O nedenle şiirleri insanlığa bir armağandır.

(* *Harf Yutan Balık; Gülderen Canyurt, şiir; Tay Dergisi Yayınları, 1. Baskı, Nisan 2016, 96 s.*

“SÖZCÜKLERİ VERDİM DALGALARA” (*)

Sevim Yazar, yazın çalışmalarındaki etkinliğini sürdürüyor. Öykü ve şiir türündeki yapıtlarına bir yenisini ekledi. “Sözcükleri Verdim Dalgalara” adlı deneme yapıtında, çeşitli gazete ve dergilerde yazdığı yazıları yer alıyor. Bu yazılarda, katıldığı sanat etkinliklerine, imza ve söyleşi günlerine, sanatçı tanıtımlarına vb yer verdiği gözleniyor. Geçen yıl yitirdiğimiz ozan-yazar Mehmet Başaran’ın vurguladığı gibi Sevim Yazar, “Tüm dünyayı, insanları kucaklayan bir ozan, yazar”dır.

Yazar, “Sözcükleri dalgalara verdikçe” yazınımıza katkıda bulunuyor. Mehmet Başaran’ı, Fazıl Hüsnü Dağlarca’yı, Ahmet Miskioğlu’nu, Aziz Nesin’i, İbrahim Yıldız’ı, Rüştü Onur’u, Raşit Kara’yı, Sadiye Akay’ı, Güvenç Elman’ı, Ruşen Hakkı’yı vb anarken değerlerimize sahip çıkmanın önemini anımsatıyor. Miskioğlu’nun Perşembe Toplantıları’ndan izlenimlerini yansıtırken sanatçı ortamına ışık tutuyor. Kimi yazılarında, çocukluğunu, okul yıllarını, ailesini, yakınlarını anlatırken duygu yoğunluğu yaşadığını gözlüyoruz.

Yazar, İstanbullu anılarında, kentsel dönüşüm yasasının sildiği anılara, komşuluklara üzülen, kaygılarını dile getiriyor: “...İstanbul’un iyi günlerini yaşamış bir birey olarak anılarıma sarılıp ısınmak istiyorum. Belki teknolojinin bu derece ilerlemesi, yoksulluğun, şiddet olaylarının çoğalması korkutuyor. İşsizlik ise gün geçtikçe acınacak durumlar yaratıyor. Genç neslin geleceği ürkütücü...” (s.54). Sevim Yazar, umutsuzluğa düştüğünde sanata sığınıyor ve “Her Köşeden Sanat Gülümsüyordu” diyor. Karabük’teki sanat etkinliklerini, sanatçılarla olan dostluklarını içtenlikle yansıtıyor. Dergilerden övgüyle söz ederken Çağ, Tay, Sanat Yaprığı vb dergileri izlediğini belirtiyor. Eski kitaplarının tozunu alırken kitaplarıyla konuşuyor, yazılarını şiirlerle zenginleştiriyor. Sözgelimi; Mehmet Başaran’dan: “Yüreğimde toprağın dinmez ağrısı/ O eski korkular ormanında/ Halk mı, bırakılmış bir çocuk/ Ey eski zaman, küf kokulu saraylar/ Bütün suların başı tutuk...”(s.11)... Talip Aydın’dan: “Sana lodos demişiz/ Bize alıştığın gibi gel...”(s.129)... Ruşen Hakkı’dan: “Bir kaçışı sürdürüyoruz bilerek/ Güz bahçelerinden ve kıyısız denizlerden/ Geçerek ve sürtünerek pıtır pıtır/ Bir kaçışı sürdürüyoruz yeniden...”(s.140). Sadiye Akay’dan: “Ansızın biter her şey/ Kırılır dal, solar çiçek/ Yaşam da böyle işte/ Beklenmez günde bitecek/ Ağır ağır bu kervan/ Birbirini izleyecek/ Bir ses en umulmayan/ Zamanda ‘bitti’ diyecek...” (s.162)...Necati Cumalı’dan: “Bir gül açıyorsa şimdi Türkiye’de aşkla ümitte açıyor/ Adsız unutulmuş bir bahçede/ Bir gül tomurcuklanıyorsa/ Sabaha karşı gecede/ Açmak için tomurcuklanıyor/ Aşkla ümitte...” (s.170).

Yazar, çeşitli etkinlikler için gittiği yerlerin güzelliklerini de şiirsel bir dille anlatıyor. Safranbolu buna iyi bir örnek: “Çok dikkatle bastığım yıllanmış taşların kapladığı ara sokaklardan yürürken, birbirine kenetlenmiş gibi yerleştirilmiş, irili ufaklı ve eğri düzeyde olan bu taşların, Safranbolu’nun gerçek güzelliğini yansıttığını düşündüm. Uzun dar sokakların iki yanını süsleyen, panjurlu, tipik eski Safranbolu evlerini izlemek öyle keyifliydi ki... Belki gizemli bir aşk nefes alıyordu pencerelerin tahta kapaklarının ardında...” (s.174).

Sevim Yazar, “Sözcükleri Verdim Dalgalara” adlı yapıtındaki denemelerinde, sevgilerini, düşüncelerini içtenlikle yansıtırken, yalın açık bir dil kullanıyor. Zaman geçerken, değerini bilmek gerektiğini anımsatarak yaşama sevincimizi çoğaltıyor.

(* *Sözcükleri Verdim Dalgalara; Sevim Yazar, deneme, Ceres Yayınları, 1. Basım, Nisan 2016, 200 s.*

“SUSMANIN İKİ YAKASI” (*)

Ozan, yazar Döndü Açıkgöz 1959 Bartın-Ulus doğumlu olup şiir ve yazıları birçok yazın dergisinde yayımlanır. “Söylediğin Türkülere Ne Oldu”, “Haziran Büyüsü” adlı şiir yapıtlarına bir yenisi eklendi: “Susmanın İki Yakası”. Ayrıca “Kadın Yüzleri” adlı bir deneme-anı yapıtı da vardır.

Ozan, “Susmanın İki Yakası” adlı yapıtıyla da soluklu ve imge yüklü şiirler yazdığını kanıtlar. Sevi, acı, ayrılık vb izleklerle yazdığı şiirler, ince duyarlılığın ürünü olup insanı yürekte etkiler: “Nerede dursam ellerim terliyor/ Yeni semtler geçiyor içimin boşluğundan//...Bahçeye saldımlardaki yalnızlığı//...Ben kendi çocukluğumu sattım...” (s.7). Ozan, birdenbire gelen sevinin etkilerini duyumsatır. “Aşk gibi bir şey yürüdü boynumda//...Nasıl unutturum/ Bir hayat girdi kapıdan/ Sana rastladım kendimden dışarı çıkınca//...Ay tutulması gibi bir şeydi/ Kadınımsın dedi/ İnanamadım/ Birdenbire oldu ne olduysa” (s.8-9). Sevilerin verdiği acılar, yalnızlık, kırgınlık, “Kanayan Eylül”ün anımsattıkları dize dize akar yüreklere: “...Dünlerin kalkıyor trenleri/ Ayaklarımı sürüyor uzak kıyılar (s. 13)...Dinleyemezsin aynı türküyü sonuna dek/ İçini dövmekten gelir bir kadın” (s.14). Sevdiğini özledikçe tenini ateşe süren, içi dışı yağmur olan, hiçliği ve yokluğu duyumsatan ozan, sürekliliği acı biriktirir, acıya birikir durmaksızın. Bu yüzden şiire darbe yaptığını düşünür. Taşı kayadan ayıran sudan davacı olur.

Ozan, sevdiklerini yitirmenin üzüntüsünü, evlerin yalnızlığında duyumsatır: “Her ev kendi kaderini yaşar/ Çekilir perdeler kapanır kapılar/ Anıları olmayan evler çıplaktır!/ Bahçe ağaçlar/ Sönen ocak/ Ah; o her gün geçtiğim sokak/ Sarılır ayaklarıma/ Babam annem nefessiz/ Sessizce yaşanır anılar” (s.22). Geçmişini anımsadıkça “ah!”ları çoğalır ozanın. Ayrılıktan ve yüzleşmelerden kırğındır. Bu yüzden, hüzünden bir kent kurduğunu düşlerken acıları bağlayan dilek ağaçlarına tutunur. Kırık bir masaldır yaşadığı: “...Avuçlarım neden soğuk diyorum/ Herkes uyurken kanıyor yüreğim/ Sevdiklerimi anımsıyorum bir bir/ Boynuma geçirdikleri ipi/ Ne çok ölmüşüm ortalık yerde...” (s.35).

Döndü Açıkgöz, yapıtında bölüm aralarına aldığı dizelerle de ilgi çeker: “Geceyi örtüyorum çıplak bedenime/ Günü zehirleyen binlerce söz/ Ah; yeşilimi, kırmızımı biçen!/ Rastladın mı arka bahçelere? Sevdaydı o!” (s.41). Şiirlerde sevilerini yansıtırken, sevilerden söz edilmesini ister. Umutunu bulamadığında yakınmalar başlar: “Seni bir çiçek gibi büyüttüm/ Geldin soldurdun içimde/ Bilmezsin bir gülün kanamasını//...Seni bir buluttan çaldım/ Gökyüzünü boşalttım say/ Hazirandan kalma nasılsa bu uzaklık/ Doğmadığım günler için sev beni” (s.43).

Şiirler, insana iyiliği, doğruyu, güzeli sezdirirse ve insanı olumlu yönlere çekerse işlevini yapıyor demektir. Ozan da kötülüğe karşı iyilikten yana bir davranış içinde olduğunu gösterir. “Sevgisizliğin yükü”nü bilir ve sevmeyi sürdürür: “...Ben ki ay ışığında türkü/ Gecene sevda/ Sana gelmişim oy!” (s.58). Yapıtı ad olan şiirde, yurt sorunlarını, maden ocağında ölen işçilerin yakınlarının acısını duyumsatır. Suruç’taki kıyıma, Ankara Garı’nda, Barış Mitingi’nde yaşanan acılara tanıklık eder. “Giderken Azalan” şiirinde, yakın zamanda yaşananlardan ders çıkarılmasını ister: “...Azar azar azalıyoruz/ Hiç duymadığım,/ Kirlenmemiş bir yer adı/ Yara almamış insan istiyorum./ Gelsinler!/ Kanatlarımı versinler//...Ben azaldığımı hatırlıyorum/ Haziranın büyüsünü/ Hatırlıyorum!/ Bir katilin beni öldürdüğünü” (s.72-73)

Ozan Döndü Açıkgöz’ün şiirlerinde yaşanan olayların derin izleri var. Yalın, akıcı bir dille yazılan soluklu şiirlerin, imgelerle yüklü olduğunu da gözlüyoruz. “Susmanın İki Yakası” yeni şiirlerin de muştusunu veriyor.

(*) *Susmanın İki Yakası; Döndü Açıkgöz, şiir, Ceres Yayınları, Aralık 2015, 80 s.*

Anneme Dinletiyeye Gittiğimi Söylemeyin, O Beni Şair Sanıyor...*

özel günler nedeniyle pek çok etkinlik yapılır ya, farklı yerlerde. İstanbul'da bir belediye de şiirle kutlamak istemişti sevgililer gününü. "aşk denilince akla şiir gelir" diyerek.

kalkıp gitmek istedim, "ama önce bir programı soralım, bakalım" diyerek düzenleyenlere telefon ettim önden. dedim ki "arabesk içerikli bir program değil, değil mi?" dediler "yoookook, çok güzel, bayılacaksınız." edebiyat çevrelerinde sıklıkla gündeme gelen bir konu vardır: "şiir halktan, halk şiirden koptu." "peki bu çevreler dışındaki şiir etkinlikleri, nasıl düzenleniyor acaba?" diye düşündüm. toplumun geniş kesimi şiiri nasıl yaşıyor? tamam, televizyonda görüyorduk şiir (!) kliplerindeki hali, ama gidip yerinde bir tespit fena olmazdı.

oraya gittiğimde ilk olarak bir salon dolusu seyirci, girdi görüntüme. "en az bin kişi vardır" diyerek kaba bir hesap yaptım önce. sonra bir genç çıktı sahneye. sonra bir genç daha ve bir genç daha. hiçbiri seyirciyle iletişim kuramıyordu. çünkü gecenin esas kahramanları onlar değildi. kendi kendineyken olduğu gibi önündeki enstrümanı çalmak yeterliydi anlaşılan onlar için. sonunda seyirciyle bütünlük sağlayabilecek birisi geldi, elinde sazı ile. sesi güzeldi, klipleri de varmış. başladı türküler söylemeye. arada bir de biraz sonra sahneye çıkacak olan "en bi en şair"den bahsediyordu. biraz sonra, sözü edilen "en bi kahraman şair" çıktı sahneye. deterjan reklamlarına taş çıkartan beyaz ceket, ucu sivrilikten yana gerekirse kendini koruma amaçlı da kullanabilecek ayakkabıları, ışık her vurduğunda göz doldurucu fularının arasından parlayabilecek şekilde ayarlanmış altın kolyesi ile. ortalık yıkıldı. şair çok fiyakalıydı.

göz dolduran bir sesi vardı şairin. hiçbir şekilde okuduğu eser sahiplerini söylememe huyu vardı. ama bunun ne önemi vardı. önemli olan şovdu. hani şu "must go on" olanından. yer yer arabesk

nağmeler eşliğinde ortaya döküverdiği dizeleri, yer yer seyirlik stand up komedi türü esprileri yöresel ağızdan öykünülen bir sestem izlerken gülüyordu herkes. bu şiir işi çok eğlenceliydi canım. çok gösterişliydi. çok bi şovdu.

her şey tamamdı. var olanla kol kola girmek-

Attığı Bumerangı Bekleyen Tanrı

Maviyi gözlerine usulca döken tanrı
Bumerangını bekliyor

Seninle bir odanın kuş tablosuna süzüldük
Üzgün bağırsaklarında karamsar ur
Yayılmayı sevmiyorum bu yüzden
Toplu toplu oturuyorum işte dizlerim

Belirli günler taşınırız biz
Yollara dökülüp eğilip bükülen bir yatak aramaya
Gözlerinde kirpiğin de kalmadı
Benim gözyaşım önce kirpiğime değer
Seninki kıyasız ırmak olur avurduna düşer
Avurdum bir ampul gibi patlar

Kollarında mor deve hörgüçleri
Bir deveyi çeker gibi ipler
Parmağımın ucu sandalyede başım bir ipin koynunda
Sana sarılırım, bir kuş ateş çemberinden geçer

Bir mağma kütlesi eritir bedenini
Terazi hep orospu çocuğu
Bal pekmez zehir
Kocaman bir fare kalbimi kemirir
Kalbim her gece bir farenin kanını içer

Sen üşüdükçe çinko dam altında
Sen yandıkça kuruyan kırmızı gül ağzımda
Şarkı söken bir lir olur göğsüm
Göğsüm ki iki kaşının ortasında inip kalkar

Bu yağmur ne zaman diner

ten değil, ona karşı durmaktan beslenen, güzeli arayan sanat, anlaşılan attaaa gitmişti. onun yerine gelen bu yanılsama, açık açık “aman ne iyi olmuş da, şu sevgililer günü var olmuş. bugün çıktığım televizyon, radyo, canlı program dahil bu sekizincisi oldu. iyi para kazanılıyor valla böylesi günlerde” diyordu. evet, böyle diyordu ve insanlar gülüyordu.

bu muhteşem(!) sanat gecesine söylenecek söz

yok. yok artık söylenebilir bir şey. şiir halktan kopmuş muydu, halk şiirden kopmuş muydu. bu ülkede birtakım sözler, birtakım deyişler, birtakım gülüşler kendini feci halde şiir sanıyordu. “şiir”i ben gördüm, çıkışta. için için ağlıyordu.

**başlıkta, jacques seguela'nın “anneme reklamcı olduğumu söylemeyin, o beni bir genelevde piyanist sanıyor!” isimli kitabından esinlenilmiştir.*

Sonun Başı

Kelleşen tepesine birkaç çalı çırpı kondurup yol boyu misafirlerine el eden Keçi dağı, üstüne yapışan ot ve saman kırıntılarını sabah yeline sarıp yuvarlayarak aşağılara gönderiyordu. Tepelerdeki sakinlik, düzlüğe inildikçe yerini birbirlerine nazire yaparak dans eden bodur hortumlara bırakıyor, savrulup, incinen kum zerrecikleri küskün efillerinin peşinden korunaklı yerlere göçüyorlardı. Sonra başka bir çıvgına kapılıp sığındıkları taş ve kaya diplerinden sökülüp atılıyorlardı. Toz bulutunun etkisiyle duyumsallığını yitiren bölge sakinleri yeni yerlere göçme derdindeydi. Kuruyup, çatlayan susuz toprağın cılızlaşan tarla sıçanı, eşeleyip kendisine yuva yaptığı kuytudan başını göğe yükseltip, burnuyla etrafında olup biteni seyrediyordu. Kendisini güvende duyumsamış olacak ki, ani bir hareketle yuvasından fırlayıp göç kervanına katılıverdi. Onu bir sıra, grinin çeşitli tonlarıyla giydirilmiş yavruları takip ediyordu; telaşlı ve seri küçük adımlarla bazen koşarak bazen de zıplayarak hızlıca ilerliyorlardı. Üzerlerini, kuzey rüzgârlarının bir süre önce yüzeyden kopardığı toz zerrecikleri kaplamıştı. Onlar da gizlenebildikleri huzurlu yuvalarını çobanın hoyratça yolduğu yünler ile beraber yitirmişlerdi. Çıplaklaştırılan utangaç koyunlar, bedenlerini saklamak istercesine ihtiyar çınarın devasa gövdesinin arkasına başlarını eğip gizlenmişlerdi. Toprağa iğne iğne nakışlanan rayları ezerek boğum boğum ilerleyen trenin gürültüsü bile onları yerlerinden çıkarmaya yetmiyordu. Can çekişen derenin bir yamacını kendisine ev yapan çoban ise üzerine kepenegini çekip umursamaz, derin bir uykunun esiri olmuştu. Sönmüş ateşin geride bıraktığı isli taşların yanı başında yarı beline kadar kara çalınmış eciş bücüş bir çaydanlık göze çarpıyordu. Dere kenarına inildikçe semerinden kurtulup bir yanı üzerine yatan merkebin, debelenerek tozduğu kum birikintisinde, aylak aylak uçuşan at sineklerinden yaralarını korumaya çalıştığını görebilirdiniz. Hemen yanında ön ayaklarını kendisine döşek yapmış yarı uyur çoban

köpeği mağrur mağrur koyunları izliyordu. Bir anda ortaya çıkan hortumun bıraktığı toz bulutları nedeniyle göz gözü görmüyor, vagonun bir uçtan bir uca uzanan koridorunun daracık penceresinden çevreyi gözleyen yolcular lacivertin kızıla dönüşmesini seyredememenin hüznü ile birer ikişer yerlerine dönüyordu. Kuşetli kompartımanın cam kenarında oturan yolcusu, içeriye koşuşturan komşularını gülümseyen bakışlarıyla izliyordu.

Murat kısa süre önce vedalaştığı annesi ve kız kardeşinin hasretini gündeğumunun kızıla çalan renginde dindiriyordu. Hüznü sonsuzmuş gibi hissettiren bir nağme yayılıyordu içinde. Kara trenin ziftleşen karasına inat yüreğine iki yıl önce ektiği sevgi tohumcuklarının aydınlığıyla etrafını mutlu gözlerle seyrediyordu. Ufukta beliren kızılığın iz düşümündeki sıra dağların zirvelerinden kopup gelen Gediz nehrinin oluşturduğu yeşilli, morlu, allı, kahverengili paha biçilmez tablo belirginleşmeye başlamıştı bile. Bozkırlaşan yaylaların coşkuyla akan yeşilliklere dönüştüğü uçsuz bucaksız ovalar geçilirken Batı Ekspresi'nin uzun uzun çalan düdüğü bir an için gerçeklerine dönmesini sağladı. Dudaklarından bir Orhan Veli şiiri döküldü. Garibim/ Ne bir güzel var avutacak gönlümü/ Bu şehirde/ Ne de bir tanıdık çehre/ Bir tren sesi duymaya göreyim/ İki gözüm/ İki çeşme. Kim bilir onu bekleyen aşkı, kalp çarpıntılarını dindirebilmek için nakış işlemeli perdesinin arkasına gizlenip sokağı gözetliyor muydu? Yoksa içindeki heyecanı bastırabilmenin bilinmeyen başka çeşit yöntemlerini mi keşfetmişti. Alsancak limanında onu ilk gördüğü o sabahki hali gibi ay parçası yüzünü uçuşan saçlarıyla gizlemeye mi çalışıyordu?

Geçmeyen zamanı seyrederek geçen uzun yolculuğunda içsel bir geri dönüşüm yaşıyordu. Hiç olmayan günlerin olacakmış gibi olan hayallerini kuruyordu, beyninde. Bereketli, başaklanmış tarlalar, allı, kırmızı meyve bahçeleri, cıvıldaşarak uçan akli karalı, irili ufaklı; kâh yalnız, kâh öbek öbek kuş yı-

ğınlarının eşliğinde süzülerek gelen demir yığını, bir yudum sevgiye hasret yolcusunun biriken efkârını bir an önce dindirebilme telaşıyla Basmane İstasyonu'na yanaştı. Hani yalnız kaldığımız anlarda birdenbire yalnızlığımızın farkına varıp, gözleriniz dolar, eksikliğin derdine yanarsınız ya, el ele, göz göze beraber günleri ararsınız, nasıl geçecek bugünler diye kahrolursunuz, her geçen gün... İşte o gün geldi ve çattı artık, kavuşma zamanı deyip beklersiniz, şişik gözler, sızlayan kalbiniz ve bomboş ellerinizle geçirir, ama bu dayanıklılığınızın ödülünü alıyorsunuz ya... Aylar boyu beklemenin, sabretmenin ödülünü. Onun hiç öyle ödülü olmamıştı. Onu kalp çarpıntıları ile bekleyen sevgilisi, kavuşma zamanının isterik heyecanını avuçlarında duyumsayan beklenmişliği hiç olmamıştı. Belki de bu karşılama özlemlerin giderildiği ilk kavuşma anı olacaktı. Trenden indiği anda, büyük bir sevinçle kollarına atlayıp onu içinde duyumsadığı anlar, hep istediği özlediği duygulardı. Etrafına bakındı, tanıdık birini fark edemedi. Kalabalığın dağılmasını bekledi, 'Belki de geldi, ben göremedim', dedi, tekrar bakındı, o yoktu. 'Gecikmiştir, trafiğe takılmıştır,' dedi, bekledi, gelen de, giden de olmadı.

Yorgun bir pazar daha; üzerinde biriken is ve kurumların altında ezilen kasvetli bir İzmir havası. Ve o, karışladığı bir sokağın sonunda; sonsuzluğunun ise başındaydı. Kalp sürgülerinin kapandığı mola noktasında; umutsuz, çaresiz ve yorgundu. Avuçlarının arasından akıp giden bir damla mutluluğu yakalayamamanın hüznüyle doluydu. Bugün, onun susuzluğunu giderebilecek tek membainin kurduğunu unladığı gün oldu. Yuvasını kaybeden yalnız bir serçenin telaşlı kanat çırpınışlarını andıran on beş yıllık koşuşturmalarının bittiği yerde; üzerinde biriken yorgunluğu dindirmek istercesine elleriyle şakağını ovuşturuyor, kaldırım taşlarından oluşturduğu minderinin üzerinde öylece oturuyordu. Yıllar önce geri döndüğünde hiç bir şeyin aynı kalmadığını, geride bıraktıklarının onu öylece durup beklemediğini, değiştiğini, dağıldığını, belki de öyle bir geçmişin hiç olmadığını, aslında bir zamanlar dört duvardan oluşan bu duygunun çok zaman önce onu terk ettiğini görmüştü. Zamanın o benlik duygusunu nasıl usul usul öğüttüğünü terk edildiği an anlamıştı. Hayalle gerçek arasındaki gidip gelmelerini hiç bilmeyen saatlerin, bıraktığı şeylerin hayalini getirip her seferinde biraz daha incelmış bir kum yığını halinde ayaklarının dibine döktüğünü ve sonra, gerçeğine doğru geri çekilirken hep daha fazlasının akıp gittiğini duyumsuyordu. Ama kaçıışı zordu. Öğle sıcaklığının acımasızca saldırdığı bedeni, akasya ağacının gölgesinde teselli buluyordu. Akı, akıntıya kapılmış bir ağaç kabuğu gibi çaresizce salınıyordu. Düze çıkmaya çalışırken

sinesine aşılamayan kalelerin surları örülüyordu. O kederlerinin kalbindeki derinliklerine fenerini tutunca kaybolan yıllarını, özlemini, bir sevgilinin boylu boyunca uzanmış suretini gördü. Şimdi onun bir hikâyesi, terk edilen bir sevgisi vardı. Onları bir araya getiren tek şey geride kalan hikâyeleriydi; çok eski ve onda saklıydı. Önünde uzanan yollarda o hikâyeden çıkıp çıkamayacağını bilmiyordu. O hikâye bir gün hangi anlamı kazanır öğrenmek istiyordu. Aynı hikâyede yaşam onu yeniden hasretlere gönderebilirdi. Oysa o gizli gözyaşlarının ardındaki ona hazırlanan bilinmezliği öğrenmeye uğraşıyordu. Unutmaktan korkar gibi söylemekten usanmadığı hasret türkülerinde, dönüp dönüp okuduğu elindeki küçücük notta, kopamadığı geçmişini buluyordu. Her şey buruşturarak geriye bıraktığı değersiz notta saklıydı. Dalgın bakışlarıyla bir yandan kapı önünde oynayan çocukların şen şakrak hallerini seyrediyor, diğer yandan da kaybedilen bir geçmişin arkasından bakan buğulu gözleriyle kimseye fark ettirmeden yüreğine sesleniyordu. 'Sarmaşıklaşan yollarda yıllarca seni aradım, ev ev, semt semt. Sen kaçtın, ben bulamadım. Ben seni değil benliğimdeki beni kaybettim. Benim kadar sevmemiş olacaksın ki benden uzaklaştın. Seni yüreğimin çırpınan sesiyle aradım ama sen kayıtsız kaldın, kaçtın. Ben seni sevdim, sen ise yokluğumu. Hoşça kal hayat, hoşça kal sevgili...'

Sonsuzluğa gömülü bedenini yana devirdiğinde artık çok geçti. Boğazında biriken hıçkırıklar katmerleşen yüzünde yol olup kaldırımlara akıyordu. Ayaklarını karnına çekmesi bile bedeninin istem dışı titremelerini önleyememişti. Toprağa yapışan ağızdan köpük köpük salyalar dökülüyordu. Etrafına dolmuş görevlilerin söylediklerini anlayamayacak kadar kendinden geçmişti. Elleri titriyordu. Bir suçluluk duygusu tüm vücuduna yayılıyor. Ve bir korku... İki birlikte çok ağır geliyordu. Meraklı bakışların kalabalıklaştığı sokakta bir tek Ayşe'nin yaklaşan adımlarını duyuyordu. Hiç bu kadar soğuk ve yabancı gelmemişti kokusu. Perdeler yavaş yavaş kapanıyor, zaman ilerliyor, o ölüyordu. Yavaşlayan kalp atışlarını hissediyordu. Ve bu kez bir daha açılmamak üzere kapanacaktı göz kapakları... Yavaş yavaş tükeniyordu sanki damarlarındaki hayat iksiri... Bir yerlerde sevdiği bir şarkı çalıyor, duyuyordu. Yakınlarda birileri ağlıyor, o ölüyordu. Bir yerlerde bir ışık yanıyor, o karanlığa gömülüyordu. Kaçar gibi gidiyordu. Bir yerlerde güneş doğuyor, o geceye uzanıp uykuya dalıyordu, üzeri açık... Sonsuz karanlık eşlik ediyordu, yok oluşuna... Gözleri kayıp giderken sonsuzluğa, ruhu ellerini açıp onu bekleyen kum tanesine özlemlerle sarılıyordu.

Gülderen Canyurt

Dünyayı Barışa Götürelim

yeryüzüydüm
acılara yaslana yaslana
taş kesildim

öptüm ağıda duran anaların acılarından
dilim lâl
kalbim bana ağır

taşıyamaz oldum kendimi
bir çocuğun gözyaşında
vuruldu durdum

cehennem de cennet de sizin olsun
yeter ki
dünyayı barışa yüzdürelim

Buket Işıkdoğan

Gül Sözleri

gül/düm
güle imrendim.

güldüm
güldürdüm.

gül /düm
soldum
baktım nicelerine güleç yüzümle,
baktılar niceleri deli gözüyle
güldüm.

güle durdum
gülmeye çoğaldım
güle güle dedim
gül evime döndüm.

Nimet Taner

Elma

Hem biliyor musun gördüm ben onu
Dökülüyordu seherin eteğinden
Vermiş sırtını kasımın al sarı gerdanına
Uzaniyordu öyle boylu boyunca
Gevrek gevrek gülümsüyordu güneşe
Hiç bilmeyecek Kybele
Boşa kanattı Attisi
Örtmek istedi bir incir mahremini
İstemedi inciri
Hey mitolojinin haşmetli eceleri
Kim yarattı sizi

İştah kabarttı arsız arsız
Nefis boyu yol alan
Cennet yüzlü masumların damağında

Sulanmalıydı susuz topraklar
Zevk yürüdü damar damar
İstek yüzsüz yola revan
Bütün kurallar sınavda
Bir ısırığın başına

Nefis yaptı ilk darbesini
Tamah yaktı cennetini ardına bakmadan
Kapandı görünmez kapılar
Artık Araf'tan okunur ayetler
Yedi kat yukarı yedi kat aşağı
Oralarda bir yerde oralarda
Adem unuttu yolu izi dağıldı
Havva'nın kasığına us denen cevheri
Sonra bilmem kaç Adem kaç peygamber
Vahyetti de duymadık

Yüze geldi günah denen seçilmişler
Beden giyinen biçare ruhlar
Kalu beladan aleme satılır
Arzu yükü sevişlerin sabahında hep
Bir ısırık elmaya
Bir ısırık elma
Bir elma...

Annemi Özlüyorum-2

bir pencerenin önünde, her sabah ve güneş doğmadan doğan
tanrı'ya söylemler ve gözyaşları... gecelerin ıssızlığında...
inanıyorum kutsallığına, senin kutsallığına ey beni yaratan insan
kelimeler seçiyorum... seni anlamak ve anlatmak adına
geceler bana isyan ediyor sanki, gecelerimde yorgunum...
rüyaları küçüklerin, anlamlar birbirini izlemekte her daim
bu anlatının kelimelerini özlüyorum, yüzünü özler gibi!.. yüreğim ağlamaklı
bu kelimeler imleyen ve dolu sayfalarda
tanrı ve anneler her varlığı gözler gibi... çoğalan mutluluklarda
ve evlatlarını koruyan her zaman ve sırlarla dolu onlar her zaman
hiçbir söz yetmiyor bu müthiş güzelliği anlatmaya
yıllar birbirini izlemekte bir takvimin sayfalarında
ressamın resimleri gerçekleri imgeliyor
yaklaşırken amacın adımlarında, hisler ve çoğalışlar
doğ, büyü, yürü ey çocuk...
fotoğrafını anımsamak, seni yüreğe hapsedmek ebedi bir ışıktaki
ve dolu dolu hüznlenmek, yaşamak, yaşamı anlamak bir dünya haritasında
ne güzel şey... kalplerde oluşan ve yeşeren, meyvesi bol bir ağaç gibi
(iman, ümit, sevgi)'nin tohumlarında... özel yaratımda, teşekkürler ona
tatminli bir duyguyum ve çok mutluyum... kitaplar ve yorumlar üzere
gelip geçen gündüz vakitlerinde, yaşam günleri hep uzayan sonsuzlukta
uzun günler geçireceğim tanrı'nın evinde, rab'bin evinde ve evrende...
soyutlukları irdeliyorum beyaz kağıtlar üzerinde... düşler kuruyorum mutluluğa dair
uzaklara dair ve doğduğum gün eski fotoğraflara yansıyan
yaratan ve yaratılan üzerine düşünüp anlamaya çabalamak

din kitapları üzerine antlı, annelerin istedikleri hep sevgiler için
her öğüt bir sevgi, esirgeyen ve bağışlayan tanrı'nın adıyla ebedler boyu
ve her şey bir anlatının ifadesi!.. yaratanın ismiyle ve anneler duyarlı...
sol bileğimde eski kol saatim, zamanı durdurmaksa olanaksız
sonu yok beklentilerin, her daim güzel yaratılış bu ve gerisi...

Urgan

*“ O iyi insanlar, o güzel atlara binip çekip gittiler.
Demirin tuncuna, insanın piçine kaldık.”*
Yaşar Kemal

Buraya yaz geç gelir. Burası, Nâzım'ın “Davet” şiirinde Akdeniz'e uzanan kısrak başına benzettiği, iki kıtanın asma köprüsü memleketimin en kuzeyinde bir orman köyü. Yaz geç geldiği gibi bir de doğusundan yükselen ve de dalları yerlere değen meşe, gürgen ormanları eğik güneş ışınlarını şafak söktükten hayli sonra düşürür toprağa. Hal böyle olunca da güneş yükselmeden dağılmaz sis, kalkmaz çiy. Çiy kalkmadan işe başlanmaz buralarda. Kazma, bel, saban; inek, öküz, dana, düve ancak çiy kalktıktan sonra ayak basar tarlalara. Yazları gelirim köye. Geldiğim zamanlarda da meşe ya da gürgen odunu dumanı tütmez bacalardan. Çalı, çırpı ile tutuşturulur daha çok ocaklar. Dumanın zayıflığından olsa gerek fark edemiyor insan. Hele bir de çevresi ormanı andırıyorsa... Orman dedimse de uzun süre budanmamış ağaçlar, adam boyunu aşmış ısırgan, saz otları, çalılıklar... Siz, girişte sözünü ettiğim gürgen ve meşe ormanlarını canlandırabilirsiniz zihninizde. Biz, köylük yerde yıllarca uğranmamış tarlalar, bahçeler için de ‘ormana dönmüş’ anlatımını kullanırız.

Evi bıçkıyla ikiye bölmüşler. Yarısı nerede ki? Kim oturur bu evde... Sahiden de iki bıçkıcı, bıçkının birer ucundan tutmuşlar, evi ortadan ikiye bölmüşler. Milim haksızlık yok. Tam ortadan ikiye, kardeş payı... Gördüklerimi geçirirken gençlik aklımın yelcinden*, şiddeti yüksekçe bir öksürük sesiyle kendime geldim. Dedemin öksürüğüydü... “Elindeki sigarayı at.” der gibi... Dedem sigara içtiğimi bilir, babaanneme benim için sigara paketleri bırakır, “Hevenkleri bozmasın kerata!” dermiş. Şimdi yanında içebiliyorum üç İhlas, bir Fatıha Suresi okurken... Onun da başında körpe meşe fidanları yükselmiyor değil bu arada.

“Dede,”

“Öyy!”

“Nereye böyle?”

“Dozer Selahattin'in bir emaneti vardı da onu vermeye gidiyorum.”

“Sen ne arıyorsun burada?”

“Bayramlara gidiyordum. Bu evi görünce kalandım. Kim oturuyor bu evde?”

“Zurnacı Arif...”

“Kimlerden bu Arif?”

“Gâvur Ahmetlerden.”

“Bu zamana kadar neredeymiş?”

“Erfelek'te.”

“Niçin dönmüş köye?”

“Emekli olmuş.” Bu diyalogdan yararlanan sigara izmaritim çoktan toprağın derinlerini boylamış, dumanı savrulup gitmişti esintinin ölü sıra.

“Nasıl olmuş da yıkmadan bölebilmüşler evi?”

“Keresteden yığma evler yıkılmadan bölünebilir.”

“Peki, niye bölmüşler?”

“İki kardeş anlaşamamış, bölmüşler işte...”

“Ben Bayram'ı görmeye gidiyorum.”

Bayram'ı Yama'da sığır otlatırken buldum. Sırtını ceviz ağacına dayamış, sağ bacağını kendine çekmiş, sol bacağını uzatmış; sol kolu üzerine bindirdiği gövdesiyle budaksız söğüt dalından sıyırdığı kabuktan huni biçiminde düdüğü zurnayı öttürüyordu. Öğrencilik yıllarında en başarılı olduğu ders müzikti. Çok kez dere kenarında akşam etmişler Lütfü'yle. Okulun dağılma saatini geçer geçmez evin yolunu tutarlarmış. O nedenle de müzikten başka dersi de iyi olmamış. Zurnanın bozuk sesini kesti beni görünce. Nasıl bozuk çıkmasın ki; körpe söğüt dalından çıkardığı kamışı kurudukça büzüşür, yenilemek gerekir.

“Merhaba Bayram. Ne haber?”

“Ne olsun! Gördüğün gibi sığır güdüyorum. Sığırını...” Devamını getirmedi son cümlesinin. Arif Amcanın evinin bende bıraktığı hayal kırıklığı Lütfü'nün İstanbul'a kaçışından haberi olup olmadığı sorunun önüne geçti.

“Arif amcanın evine gittin mi hiç?”

“Gittim. Hem de Nescafe miymiş neymiş adı, ondan içirdi.”

“Güzel miydi bari?”

“Muzaffer’in kahvesinde içtiğimiz kakaodan farklı biraz... Hem daha kıvamlı hem de rengi daha açık kahverengi. Bu akşam gidelim istersen?” dedi.

“Olur, niye olmasın.”

“Lütfü’nün İstanbul’a kaçtığından haberin var mı?”

“Var.”

“Niye kaçmış?”

Niye kaçacak, cebinde sigara kâğıdı alacak parası bulunmayan adam ne yapsın?

“Haklı.” dedim.

“Sigara kâğıdı almak için ya Arif amcaya ya da Ziya amcaya giderdi...”

“Halam bizim için Lütfü’yü onlar kaçırdı İstanbul’a diyormuş.”

“Bizi suçlayacağına Durmuş ağayı suçlasın o. Koca adam ağabeyinin verdiği üç-beş kuruş harçlıkla nasıl idare etsin. Çok zaman kahveye gidip çay içecek parası bulunmuyor cebinde.”

“Haklı da keşke halama söyleyip gitseydi.”

“Razı gelmezdi.” dedi.

Akşam Arif amca’yı ziyaret sözleriyle ayrıldım Bayram’dan. Biz sığırlarımızı gütmüyor, birkaç urgan ya da zinciri uç uca ekleyerek ekili olmayan tarlalara çakıyorduk. Urganın, Ankara Merkez Cezaevinde cana kıydığını öğrendiğim, protest; alyuvarlarımın çılgın olduğu yaşlar... Gün içi birkaç kez yerlerini değiştirmek, öğleyin de sulamak yeterliydi. Sığırları ahıra bağlayıp, akşam yemeğimi yedikten sonra Bayramla sözleştiğimiz üzere onların evleri önünde buluştuk. Yol boyunca oradan buradan konuşurken ilk kez gireceğim avlanın** delmesinde*** buldum kendimi. Delmenin altından geçer geçmez, gündüz gördüğüm o acayip evle karşı karşıya kaldım. Bayram daha önce gelmiş olduğundan yadırgamadı. Evin gölgesi, ay ışığının altından üzerimize bir hayalet gibi uzanıyordu. Dış kapının sürgüsünü sağ tarafına iterek açtık kapıyı. Bayram el fenerini yakıp şöyle bir etrafı taradı. Evin altını kuruluk olarak kullandığı, etrafın çalı çırpı ile dolu olmasından belliydi. Üst kata çıkan merdivene yöneldik. Bayram önde ben ardında ahşap merdivenin basamaklarının gıcirtısı ayak seslerimizi bütünüyle yuttu. Kapıyı vurduk. İçeriden,

“Geldim geldim!” diye bir ses kapıya sokuldu. “Garç!” sesiyle kısa boylu, avutları çökük, hafiften kambur bir adam,

“Oooo, yeğenlerim gelmiş!” diyerek karşıladı bizi. İçeri girdik. İçeriden beyaz ekmek kokusu gibi bir koku burnumun direklerini sızlattı. Beyaz ekmek kokusu... Dedem, babam, amcam Karapınar’dan dön-

dükleri zaman beyaz ekmek gibi kokarlardı. Yakın zamanda döşettiği beyazlığından belli ahşap duvarlara yaslanmış deri tekli koltuklara oturduk. Arif amca’yı gözlerini belertip bana bakar buldum. Tanıyamadı tabi. Bayram’a dönerek,

“Kimlerden bu delikanlı?” diye sordu. Bayram, “Lazların, Necati’nin torunu Kemal.” dedi.

“Hım, nerelerdeymiş bu zamana kadar da çalmamış kapımı?” Araya girdim,

“Kastamonu’da yatılı okuyorum Arif amca. Yazdan yaza köye geliyorum. Sen de yoktun bu yaza kadar.”

“Bu kış emekli oldum, ömrümün son günlerini köyümde geçireyim dedim. Ancak evin halini beğenmedim be yeğen!” dedi.

Evin bölünmüş olduğundan gocunmuş olabileceğini düşündüm. Haklıydı. Haber bile etmemişti kardeşi evin yarısını alırken. Konu komşudan öğrenmişti. Tanrı kardeşi kardeş yaratmış da kesesini ayrı yaratmıştı. Ektin mi biçersin toprağı. Toprak ana verir rızkını. Hele bizim buraların toprakları, kara toprak. Ne eksen bitiyor ancak hükümet ederini vermiyor. Bir hükümet üretmemeyi teşvik eder mi? Maalesef öyle... Üretme, dışarıdan ithal edelim. Tütüne kota koymuş hükümet. Hal böyle olunca da ürettiğimiz tütünden elde ettiğimiz kazanç kooperatife gübre borcuna, birkaç teneke zeytinyağına, birkaç çuval şekere, birkaç paket çaya ancak yetiyor. Neyse ki tütün dışında peyderpey satılan buğday, mısır, tereyağı, peynir ve de hayvan satışıyla döndürülüyor geçim tekerleği. Az sonra karısı Fadime, taban döşemelerinin gıcirtılarıyla yanımıza geldi. Ayağa kalkıp elini öptük.

“Hoş geldiniz uşaklar” dedi. Arif amcanın yanındaki koltuğa çöktü. Bizden yana olan bakışlarından anlamış olmalı ki beni tanıttı Arif amca.

“Tekrar hoş geldiniz evlatlarım. Size ne ikram edeyim.” dedi Fadime ana. Şehirli ne de olsa.

“Koca Fadime ana o geçenlerde içirdiğin kahveden yapar mısın bize, çayı evde de içiyoruz.” dedi Bayram. Tadı damağında kalmış belli ki... Arif amcaya oranla sumo güreşçisi. Dokuz kişi koltuğuna girse kalkmaz cinslerden. Mutfağa gitti. Az sonra elindeki tepside dört büyük fincanla geri döndü. Arif amca da cebindeki tabakayı sehpa atıp,

“Hadî gençler sarın birer sigara.” dedi. Sarmayı çok iyi yapamıyorum. Bayram sardı benimkini bana sadece dilimle ıslatıp yapıştırmak kaldı. Tabakanın yanındaki muhtar çakmağını tutuşturamla sigaranın ucu önce bir alev aldı sonra kendini buldu. Arif amca,

“Kahveyle de iyi gidiyor bu meret.” dedi. Bayram,

“He ya...” Sergendeki zurnayı indirdi, kалаğını çocuk sever gibi okşadı; “Hele Arif amca bir nefes ver zurnanla.” Arif amca dudaklarıyla kamışını ısla-

tırken gözüm sergenin atındaki çivilerde asılı bir çift urgana takıldı. Her ikisi de derisini yeni değiştirmiş, yıkandıktan sonra temmuz güneşi altında güneşlenen su yılanı gibi parlıyorlardı.

“İneğin var mı Arif amca?”

“Kaşlarını kaldırdı.” Hadi bir tanesi kuyudaki urganın yedeği olsun. Diğeri ne için? Ben bunları düşünürken Arif amca çoktan üflemişti zurnasını...

“Bir güzelin aşığıyım erenler,
Onun için taşta tutar el beni.”

Ardından;

“Şu karşı yayladaaaa göç katar katar
Bir güzel sevdası serimde tüter.”

Kendimi düğünde hissettim. Köy düğünlerinde zurnanın şeytan deliklerine külâh yapıp para sokulur. Şeytan delikleri kapandıkça daha da güzel çıkar zurnanın sesi... Nefes nefese kaldı Arif amca. Zurnayı dizlerine kendini de koltuğun arkalığınaya yatırıp, bir süre dinlendi.

“Çoluk çocuk var mı Arif amca?” dedim.

“Yok, yeğen. Koca karıdan başka kimsem kalmadı.” dedi. Önce rafın altındaki organlara sonra da yanında oturan yoldaşına sol omzu üzerinden sıcak bir bakış atarak devam etti.

“Onu da kaybedersen ne yaparım? Ara sıra Bayram ile Lütfi kapımı çalarlar. – Lütfü’nün İstanbul’a kaçtığından haberi yoktu henüz.– Onlar da uğramasa bu yarım eve kimse gelmez. Haklılar tabi... İnsanlar iş güçten yorulup erkenden düşüyorlar yataklarına. Elbetttt!”

Gözlerinin içi gülüyordu Bayram’a bakarken. İnsanlar soyumuz devam etsin diye mi yoksa yaşlandığında yanına, çatılarına sığınabilmek için mi çocuk yaparlar. Ya da kısır olmadıklarını ispatlamak için mi? Koca Fadime ana,

“Uşaklar bana müsaade, yoruludum.” dedi.

“Müsaade senin Fadime ana.” dedik. Kalktı, odasına doğru yol alırken hafif bir sendeledi. Sonra bedenini toparlayıp odasına girdi. Arkasından Arif amca gözlerinde doluşan yaşla,

“Üç kez atlattı Azrail’i. Dördüncüde ne olur bilinmez?” dedi.

“Allah geçinden versin Arif amca.”

“Sen de bize müsaade et, kalkalım biz.”

“Müsaade sizin yeğenlerim, yine gelin.”

Vakit henüz erken, bu saatte de yatılmaz ki... Onların evinin önüne gelince Bayram,

“Dut yiyelim.” dedi. Onların ışığı da sönüktü. Ay gündüz gibi aydınlatıyordu geceyi. Dalları yere kadar eğilmiş ağaca tırmanma gereği duymadan yedik dutlarımızı. Harman yerinin kaşına sırt üstü uzanarak uzun süre oradan buradan konuştuk. Çocukluk anılarımızdan... Dere kıyısına inmedik hiç. Artık utanıyor

olmalıydık o anılarımızdan. Gerçi birbirimizden epeyce uzaklaşır, ayrı göletlerde yüzer, rahatlardık. Rahatladıktan sonra iğne deliği kadar kuru yer kalmayacak vücudumuzda. Öyle öğretilmişti...

Belki iki hafta bile olmadı. Bir sabah uyandıgımda pencereden başımı dışarı çıkarmamla kuzeybatıda kuşların havada dairesel döndüğünü gördüm. Bir süre izledim. Olağan bir şey değildi bu. Kuşların seyrüseferine çok kez tanık olmuş ancak böyle dairesel uçuşlarını hiç görmemiştim. Kazlar geçerken evimizin üzerinden seslerini duyardım ancak bu kez uzakta olduklarından nasıl bir ses çıkardıklarını duymadım. Kötü haber tez yayılır derler ya... Haber, karşı mahalledeki imama gitmeden bize çoktan ulaşmıştı. Apar topar bir şeyler atıştırarak soluğu Bayramlarda aldım. Bayram da çoktan kalkmış, kök kazmasına çenesini dayamış, dikiliyordu öylece... Ne bir adım ileri ne bir adım geri.

“Dostum, nasıl olmuş?”

“Kalp krizi.” dedi. Biz de yollandık ama ayaklarımız ilerlemiyor. O acayip ev umurumda değildi artık. Avla delmeden inmiş, avlu insanlarla doluydu. Arif amca metanetini koruyamamış. Nasıl korusun ki... Evindeki tek ses de susmuştu... Artık hiç konuşmayacak, ahşap döşemeler gıcırdamayacaktı. Arif amcaya ulaşmadan, benim de elime bir kök kazması tutuşturularak mezarlığa yollandık. Yolda öğrendim. Elime kök kazması tutuşturan merkez mahalleden Sakar Mehmet’miş. O da elinde iki kürekle peşimizden geliyordu. Arif amcadan sonra en zor iş bize verilmişti. Çukur... Bir taraftan kazıyor bir taraftan çıkan toprağı dışarı atıyorduk. Bayram, o her zamanki kaytarma fikrinden sıyrılmış, benim iki katım sallamıştı kazmayı. Başımızdaki Sakar Mehmet,

“Şuraya da bir kazma. Buraya da bir kazma.” diyerek indirtmişti mezarın dibine. Hazır... Dinlenme fırsatı bile bulamadan çekeğinden**** çıkarılıp felenkler***** üzerinde kaydırılan bir kayık gibi omuzlar üzerinden süzülerek geldi sanduka. Bayram kulağıma,

“Abdest işini nasıl yapacağız?”

“Sağ gözümü kırparak, iki abdestlinin arasına dururuz.” dedim belli belirsiz. “İh!” edip durdurdu kendini. İmamın merasimi, helallik... Kendi elleriyle yatırdı ebedi hayatına Arif amca yoldaşını. Tam toprak atmaya sıra gelmişti. Kürekler toprakla doldurup, çukurluğa savrulacağı sırada,

“Beni de gömün, beni de gömün!” tutturdu.

“Tanrıya karşı mı geliyorsun Arif amca? Yukarıya çık Arif!” sesler karıştı birbirine.

“Şimdi metin olma vakti...” Yoldaşını rahata kavuşturmanın huzuru, yalnız kalmanın çaresizliği arasında pörtlek gözlerini bir cemaate, bir kabre indirdi.

Bizimki

Omzunda titrek bir mevsimin izi
Benden uzak
Siper edilmiş damıtılmış mısra
Kuytularda naftalin serpilene ağaç
Kokusu sende çiçeklenen

Terk edilen şafak vakti
Yaprak ölüleri senden bana uzanan şiir
Niyesi yok salıncak yalnızlığımızın
Beyoğlu balkonlu odalarda ölümü karşılamak
Bizimkisi

Anjinalı kalbin ürkekliği
Bulutsu ayrılıklarımızda kaşeli
Göğümüzden sarkan yarının umudu
Kilimler örtünen nar bahçeleri
Bizimkisi

Senden uzaklaşan
Gitgide bize yakınlaşan

Boylu boyunca uzanıverdi yoldaşının yanına.

“Beni de gömün...” Cemaatten birkaç kişi atladıkları gibi çıkardılar çukurdan. Fadime ana, ağırlarından, o dik merdivenlerini inip çıkmaktan kurtuldu yaşamın. Öyle kıpırtısız, ağrısız yatıyor, ağrıyan yerlerini yoklamıyordu cansız elleri. Arif amca çıkarılır çıkarılmaz özenle yerleştirilen tahtaların üstüne sağanak yağmur örneği yağdı toprak taneleri. Yağdı yağdı yağdı ta ki taşana kadar kabirden. İki saate açtığımız çukurdan geri tepelene toprak Fadime ananın karnını andırıyordu...

Sonraki günlerde sık sık ziyaret ettik Arif amca'yı. Eski neşesinin olmadığını söyledi Bayram. Ben daha yeni tanımıştım ama bastonunu kaybetmiş ihtiyar gibiydi. Sık sık,

“Değneksiz kaldım çocuklar.”

“Bir yanım eksik...” dedi, durdu. Yaşamın anlamı kalmadı... Bir yanım eksik çocuk...”

Kırkını yaptığımız günün ertesi gün sabahı çok zamandır olduğu gibi gayri ihtiyarı baktığım o yanda kuşların tekrar girdap içinde savrulduklarını gördüm. Koşar adım, “O iyi insanlar o güzel atlara binip çekip gittiler. Demirin tuncuna, insanın piçine kaldık.” bir kez daha söylemeden, çıkmadan hayatımızdan ko-

lundan tutup, durdurmak belki de... Hızla çıktım merdivenleri. Kapı açıktı. Gözlerim rafın altındaki organlara değdi ilk nedense. Urganlardan yeşil işlemeli olanını yerinde göremedim. Sarı işlemeli olanı takılı olduğu paslı çividen bir şeyler anlatmak ister gibiydi... İçerinin beyaz ekmekek kokusu, yerini ölüm kokusuna bırakmış; kilim serili taban döşemelerini bilmem ancak duvar ve tavan döşemelerinden birkaç yıla çökecek olmanın endişesi, yalnız kalmanın üzgüsü ölüm kokusuna ulanıyordu. Evin arkasına düşen meyve bahçesinden jandarmaya haber ettik seslerini işittim. Artık çok geçti...

* Yüksek ve çevresi açık (yer), yelin çok estiği (yer), dağ sırtı.

** Direk, sırık.

***Tarla, bahçe ve bostanları çevirmek için kullanılan, üzeri delikli, avla denilen ağaçların geçirildiği dikey çubuklar.

**** Kayıkların gece çekildiği üstü kapalı yer. (Gerze – Sinop)

***** Kayığın kolayca suya indirilmesi ya da karaya çekilmesi için üzerine donyağı sürülen ortası keratikli ağaçlar.

Mustafa Şanlı

Kardan Deli

kendini ağırdan alıyor şiir
çayım soğudu
kedi yerinde
uyuyor, iyi

kardan bir deli karşımda
usulca sessiz
gelmeyen dizeleri
arıyor, iyi

kalbin omuzluyor o sobayı
şu büyük insanlığın olanı
çay döküldü
kedi uyanıyor, iyi

dize gelmedi

Neslihan Dağlı

Bir Şiir Yaz Bize

Sonra bir şiir yaz bize
Bozuk düzene
Şehrin en dibine
Benim duyamayıp senin söyleyeme-
diklerin

Akmazlığında tek bir gözyaşının
Bir şiir yaz bize hasretin kendinden
utandığı
Yalnızca ikimizin bildiği
Kimselere okumadığın

N. Doğandoğancıoğlu

Bağlayış

Bana masal anlatmayın
Yeni uyandım düşlerimden
Aydınlığı da vardır karanlığın
Bilirim sevmeyi hislerimden.

Dağları denizlere bağlamayın
Irmak ırmak akar çözülür
Sınırsızca yaşayan insanlığın
Sevdası geç de olsa bilinir.

Homurtusu başlayınca gökyüzünün
Bulutlar ağlamaya koşuşur
Sisler perde perde bir hüznün
Çöllere ortasında olsa da üşür.

Dilek Uçurmaca

Toprak yığınının başucunda bir tahta dikiliydi. Üzerinde tebeşirle yazılmış yazılar vardı ama Berat henüz onları okuyacak kadar büyümemişti. Ancak ne yazdığını kendince yorumlayabiliyordu.

Annesi, abileri, ablaları ve amcaları; babasının başındaki o tahtaya bakarak dua ederlerdi.

Mesela amcası; “Has adamdı. Yiğit adamdı gardaşım,” derdi. Tahtayı okşardı. “Yüzümüzü yerden kaldırdı.”

Annesi, gülmeyi çoktan unutmuş yüzünü sürerdi tahtaya.

Damımın dumanı tütmez oldu. Ersiz başın ne gereği var bundan kelli derken, ağzında yuvarlandığı dualarını toprağın üzerinde dolandırıp üflerdi aynı tahtaya. Etrafına bakıp kimsenin görmediğinden emin olunca da öperdi tahtayı.

Hadi Mustafa, hadi, her şey yalan olsun da geliver ocağına.

Bu kadar uzun lafların o kadar küçük bir tahtaya nasıl sığdığını düşünürdü de, içinden çıkamazdı Berat.

Güz güneşi, dağın ardından yükseleli çok olmamıştı. Hafiften esen rüzgâr, kurumaya yüz tutmuş otları sağa sola sallarken çıkan çıtır çıtır sesler havaya yayılıyordu. Mezarlığın yorgun ağaçları yapraklarından soyunmaya çoktan başlamışlardı. Bu yüzden kuru sıcakla baş başıydı Berat. Babasının uzun zamandır uyumasına kızıyor çomakla yeri eşeleyerek hırsını gidermeye çalışıyordu.

Annesi tahtayı yine öptü. Mezarın yanında yöresindeki ayrı otlarını, kevgerleri yoldu. Küçük taşları ayıkladı. Oğlunun, karınca yuvasını karıştırdığını görünce bağırdı.

“Yapma oğlum. Yuva yıkılmaz. Allah’ın yarattığı cana kıyılmaz. Çok günah. Allah taş eder sonra.”

Berat, inatlaşırçasına iyice soktu çomağı yuvaya. Karıncalar sağa sola kaçıyorlardı. Kimi de oracıkta ölüyordu. Dişlerinin arasından konuştu oğlan.

“Hasan ağam niye taş olmadı o zaman?”

Duymazdan geldi kadın. Güneşin okları, buğday teneindeki beyaz çizgilere değip, gözlerine vuruyordu. Elini yüzüne gölge yaparak oğlunu azarlardı.

“Çek o çomağı yuvadan dedim sana! Kime çektin bilmem. Baban, senin gibi nemrut değildi, iyi adamdı

ama...”

Berat, yuvayı eşelemeyi bırakıp, annesine diklendi. “Niye mezarda o zaman?”

Ses yoktu anasında. Avuçlarında sıkıladığı Kuranı Kerim’e gözlerini dikmiş, ufak ufak sallanarak dudaklarını kıpırdatıyordu.

Amcasının lafları aklına geldi.

“Allah asıl iyileri yanına alır. O kahpe Berivan, yüzümüzü yere düşürmeseydi gardaşımın ocağı sönmeydi.”

İyi bir şey değildi demek ki kahpe olmak. Yüz yere nasıl düşer anlamıyordu. Oysa bütün ailesinin yüzü yerinde duruyordu.

Ailesi karalar bağlamıştı o günlerde. Geceleri ablasının koynunda uyurdu o zamana kadar. Ablası ahıra kapatılınca annesinin döşeginin yanına konan bir minderde sabahlar olmuştu, Berat. Annesigin odasında yattığı ilk gün yüzünü duvara çevirmişti ama uyumamıştı. Babası; Hasmımızdan gebe kalan bir kızı yaşatmak olmaz, derken, Berat, babasının neden o kadar sinirli olduğunu anlayamıyordu. Kara koyun da gebeydi baharda. Sonra başı alalı bir kuzusu olmuştu. Daha doğar doğmaz mee mee diye anasının memelerine saldırmıştı. Hatta adımı koymuştu. Berat. Herkes çok sevmişti o kuzuyu. Belki ablasının kuzusunu da öyle severlerdi. Ne vardı ki bunda.

O gece annesinin, gizli gizli ağladığını görmüştü. O da annesinin üzgün olmasına dayanamayıp, sessiz sessiz ağlamıştı.

Ertesi gün evin avlusunda kahvaltı yaparlarken, en büyük abisi; bırak baba, sen elini kana bulama. Biz hallederiz, dediğinde de neyi halledeceklerini yine anlayamamıştı. Annesi yine tülbindinin arkasında gizli gizli ağlıyordu.

Ahıra girmesine izin verselerdi, sorardı ablasına. O da, kardeşinin saçlarını okşayarak, alnından öperek anlatırdı durumu ama kapıya kocaman bir mertek dayandı dayanalı oraya da girememişti.

Bir kuşluk vakti ahırdan gelen silah sesiyle uyanmıştı, Berat. Ailesinin üzerinde tuhaf bir dinginlik vardı. Galiba günlerce süren dertlerine sonunda çözüm bulmuşlardı.

Ahırın kapısındaki mertek yana çekilip içeri komuşu

kadınlar girmişlerdi. Berat da girmek istemişti ama abileri kollarından tutup avlunun dışına çıkarmışlardı. En büyük abisi, en küçük abisine kaş-göz ederek seslenmişti.

“Hadi bibime gidin. Kömbe yapmış. Sizi beklermiş.”

Annesine sarıldı. Ne olup bittiğini anlamaya çalıştı. Duvarlarda, gölgelerde hatta ahırın yanındaki samanlıkta bile ses vardı da anasında ses yoktu. Yüzü kireç gibiydi. Oğlunu elinden tutup kenara çeken elleri ise buz kesmişti. Son günlerde çokça yaptığı gibi gözlerini tülbendiyle silip, burnunu çekiştiriyordu.

O akşam, lekelenen namusun temizlendiğini ve ablasının mezarlığın en uzağındaki dağın eteklerinde, toprağın altına gömüldüğünü öğrenmişti, Berat. Demek ki ablası kirliydi. Oysa Berat burnunda sümükle dolaştığı zaman, elleri ayakları çamur olduğu zaman ablası temizlerdi onu.

“Kırlı çocuk, çomar bile senden daha akıllı vallahi. Arada bir gidip dereye yıkıyor” derken bir taraftan da kışına minik silleler indirir, sonra da içine çekercesine koklardı.

“Bal oğlan. Bal. Ablasının en kıymetlisi...”

Ortanca abisini, jandarmanın götürdüğünü de o akşam öğrenmişti. Suçu üzerine almak iyi bir şey olmıyordu. Çünkü, civan gibi oğlanın damda çürüyeceği konuşulmuş ve herkes üzülmüştü.

Evin sofasında erkekler çay içiyorlardı. Annesi hüznünü yine tülbendinin ardına saklamış hizmet ediyordu. Kimse umursamıyordu kadını. Eteklerine dolanmıştı.

“Ana ağlama.”

Büyük Abisi kalkıp kucağına almıştı Berat’ı.

“Gel aslanım. Koca adam oldun yahu! Çay vereyim de iç.”

Oturmuştu. Gözleri hâlâ annesindeydi ki, sofada Hasan abisi belirince sevindi. Belki Hasan Abisi ablasını geri getirirdi. Öyle ya, ablasının mektuplarını az ilememişti ona. O da her seferinde az öpmemişti Berat’ı. Yavuklular. Öyle demişti ablası. Ama bu sefer Hasan abisinin gözleri her zamanki gibi ışıldamıyordu. Berat’tan tarafa bakmadı bile. Kaşlarının altında kapkara bir bulut vardı. Ceketinin cebinden çıkardığı silahı Berat’ın babasından yana yöneltmişti.

“Berivan’ımın yaşamadığı bu dünyada sana da yer yok Mahmut Emmi!” demişti Hasan. Sonra sofaya üç el silah sesi yayılmıştı.

Berat’ın gözleri uzaklara kaydı. Mezarlığın dağa doğru ilerleyen en uç kısmına. Ablasının orada çok korktuğunu düşünürdü hep. Keşke o da babasının yanında yatabilseydi, hiç korkmazdı belki. Her mezarlığa gelişlerinde, annesinin de göz ucuyla o tarafa baktığını hissedirdi. Hatta kendinden bile saklayarak kızına dualar gönderdiğini gördü, Berat. Annesi daha çok dua göndersin; ablasını, Allah affetsin diye görmezden gelirdi.

Bugün de görmezden geldi. Yüzünü köye döndü. Uzaktan evlerinin önünü görebiliyordu. Annesinin duasının bitmesi için sabırsızlandı. Komşu oğlu Aziz’le sözleşmişlerdi. Beş bilyesine çelik çomak oynayacaklardı. Önceki gün oynadıklarında Berat yenilmişti ama bu sefer çok hırslıydı. Kız Aziz’e kaptırdığı renkli bilyelerini geri alacaktı.

İyiden iyiye tepelerine gelen güneş boşlukta dalga dalga pırıltılar oluştururken gözleri acıdı. Babasının mezarı etrafında dört beş kez traktör sesi çıkararak döndü. Birkaç ufak taşı alçaktan uçan serçelere fırlattı. Serçeler canhıraş kaçıırken o, babasından iki mezar uzaktaki dedesinin yanına gitti. Üzeri uçuşan çiçekle örtülüydü. Onlarca beyaz top. Onlarca pamuk topları...

Gözleri yine ablasından yana kaydı. Onu toprakla örtüklerinde dedesinin üstündeki bu çiçekler yeni yeni açmışlardı. Mezarın üstü ayçiçeği tarlası gibi sapsarıydı. Öyle de severdi bu çiçeği, şimdiki haliyle de severdi. Bir tane kopardı ama daha koparıırken uçtu gitti topçuklar. Bir tane daha. Bir tane daha. Bir türlü beceremiyordu. Küçük elleri uçuşan çiçeği kırana kadar her bir tohum inceden esen yelin ardı sıra havada uçuşup yok oluyorlardı. Kararlıydı. En az bir dal sağlam topçuk koparacak ve ablasına doğru üfleyecekti.

Onu, komşu kızlarla konuşurken duyardı o zamanlar.

“Hadi kız,” derlerdi birbirlerine, “dilek tut da üfle.”

Üflerken gözleri ışıldardı ablasının.

“Allah’ım, beni tez elden Hasan’ıma kavuştur.”

Sonra sımsıkı yumardı gözlerini ve bütün gücüyle üflerdi uçuşan otu. Topçuklar öyle hızla uçuşur gökyüzüne ulaşırlardı ki Berat, ablasının üfürüğünün sihirliliğini düşünürdü.

Yılmadı. Tekrar tekrar denedi. Her seferinde topçuğu uçmuş bir sap kalıyordu elinde. Annesi, “Hadi gidiyoruz, düş önüme” derken duymazdan geldi. Sonunda bir topçuğu bütün olarak koparmayı başardığında gözleri ışıldadı. Yavaşça ablasının mezarına doğru döndü. Dudağını tam topçuğun karşısına hizaladı ve dileğini fısıldadı.

“Allah’ım, ablama iyi bak. Hiç korkmasın.”

Sonra gözlerini sımsıkı kapattı ve var gücüyle topçuğu üfledi.

Kirpiklerini araladığında uçuşan çiçeğin her bir parçasının köye doğru uçtuğunu görünce yüzü asıldı, şevki kırıldı. Mezarda kalan diğer topçukların hepsini çomağını sallayarak döktü. “Hadi oğlum, daha ahır kürenecek, bir sürü işim var” diye söylenen anasının ardına düşüp o da köye doğru yürüdü.

Bugün, Kız Aziz’e oyun vermek yoktu. Okuyup üfleyecekti çomağı. Öyle bir sallayacaktı ki, çelik uçacak uçacak, taa mezarlığın en ötesindeki ablasının başucuna konacak ve ona yoldaşlık edecekti.